

Erdélyi GYOPÁR



2. 2022. MÁRCIUS-ÁPRILIS

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

Ellentétek hazái
a Kaukázusban
GRÚZIA

Jégtörő
TÚRA



XVIII. EKE-gyereksíverseny

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2022/2. (178.) szám • 32. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Asociației Societatea Carpatină Ardeleană

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

János Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Rusz Ottilia (Légtüneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

A fedőlapon: Nagy versengés volt

az EKE-síversenyeken (Fotó: Lőrincz Ferenc)

A következő lapszám 2022. június 1-jén

jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket, valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2022”, ugyanakkor kérjük ezen adatokat az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt):

51 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –

Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București

Bankszámla száma:

RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană

(Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 5100 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi

számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

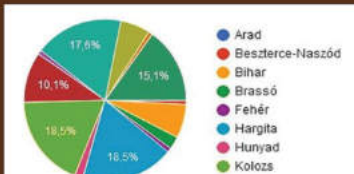
Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat

(500 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen formában történő további felhasználása csak a forrás feltüntetésével engedélyezett. Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

Hamarosan eredményt hirdetünk, nyertest kiáltunk

■ Kíváncsi vagy, hogy mely rovatok a legkedveltebbek a válaszadók körében? Szívesen olvasnál arról, hogy természetjáró társaid milyen cikkeket javasolnának még az Erdélyi Gyopárba? Türelmetlenül várod, hogy ki lett a kérdőív-beküldők közül a nyertes? Csak a következő lapszám megjelenéséig kell türelmed legyen. Addig is fogadd az EKE-vezetőségének és az Erdélyi Gyopár szerkesztőinek köszönetét, hogy aktív olvasója és formálója vagy az Erdélyi Gyopárnak!



TARTALOMJEGYZÉK

1 Fohász a színes világról –
Dr. Kovács Lehel István

Vers

1 Andalító szép szavak –
Bajna György

Egyesületi élet

- XVIII. EKE-gyereksíverseny –
Veres Ágnes
- Hangay Oktáv Családi Síverseny –
Veres Ágnes
- EKE-osztályok hírei
- EKE-osztályok hírei
- EKE-osztályok hírei

Belföldi túra

- A Nagy-Molhás tőzegmohaláp
megkönyvezése körút mintájára –
Egri Ferenc
- Jégtörő túra – Sipos Árpád
- A maroshévízi vízesés a természet
csodája – Id. Dénes Géza

Nemesek nyomában

- A bethlenszentmiklósi Bethlen-kastély
– Bicsok Zoltán

Borvizeink, gyógyvizeink

- A borvíz tárolása, szállítása (6. rész) –
János Csaba

Gombák

- Tavaszi gombáinkról – Bélfenyéri Gábor

Hazajárás Erdélybe

- Torda-Aranyos kincseinek nyomában –
Kenyeres Oszkár

Historikum

- Kalandok a Berettyó forrásánál –
Vida György

17 A Bilea-tónál 1967 januárjában –
Dr. Nagy-Major Gábor

Csillagászat

19 Csillagászati vetélkedő indul! –
Molnár Zoltán

Környezetvédelem

20 A Domogled–Cserna-völgy
Nemzeti Park –
Dr. Bartók Attila

Ökolábnymok

- Rügyfakasztó március –
Macalik Kunigunda
- Öreg házak új élete (2. rész) –
Öt év, hogy miért újítsunk fel
egy régi házat – Köllő Miklós

Külföldi túra

- Képeslapok a nagyvilágból,
8.2. rész – Ellentétek hazái
a Kaukázusban – Grúzia –
Dr. Kovács Lehel István
- Meseszép Föld, 12. rész –
A hollók ma is a Towerben vannak –
Deák László

Légtüneménytan

32 Meteorológiáról a szakemberek
szemszögéből (5. rész) –
Dr. Rusz Ottilia

Könyvbemutató

43 Nyárády E. Gyula
maradandót alkotott –
Dr. Frink József Pál

Rejtvény

- Mormota-fejtörő
- Keresztrejtvény – Fák –
Pam Brown aforizmája

TÁMOGATÓINK



nka
Nemzeti Kulturális Alap



KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
740



EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

markhouse

I D E A
P L U S



9 1158395 1322076



Turistákra várva: a néptelen, kihalt Mostar
FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

Fohász a színes világért



Dr. Kovács
Lehel István
EKE-elnök

„Talán soha nem volt ilyen könnyű utazni, mint most” – kezdtem az egyik 2019-es Erdélyi Gyopár-vezércikket. S talán épp akkor, amikor papírra vettem ezeket a gondolatokat, a világban elkezdődött valami... Egy rontás, egy átok, valami, ami rossz, valami, ami homlokegyenest ellenkezője a megfogalmazott gondolatnak.

Először a világjárvány nehezítette meg két éven keresztül az utazást, teperte földre a turizmust, a vendéglátóipart, a légitársaságokat, a szállodákat, a panziókat, a vendéglőket, és még sorolhatnám. Az Euler Hermes hitelbiztosító jelentése szerint negyedévente 320 milliárd dollár veszteséget okozott a világkereskedelemben a Covid-19 járvány, ebből az európai turizmus 53 milliárd dollár kiesést szenvedett el.

2020-ban például a nemzetközi utazások világszinten 74 százalékkal csökkentek a 2019-es évhez képest, és a 2021-es esztendő sem kecsegtetett jobb mutatókkal. Az üzleti megbeszélések és a konferenciák is áthelyeződtek az on-line térbe. Csak az utazott, akinek muszáj volt.

Dario Franceschini, az olasz kulturális miniszter így fogalmazott: „A járvány miatt arra is ráébredtünk, hogy a kultúra mennyire fontos része az életünknek” – majd hozzátette: „Az üres terek, bezárt múzeumok, mozik, könyvtárak szomorúvá és unalmassá tették a városainkat.”

A színes, harsogó, turistákkal tele városokból csendes, szomorú, unalmas és szürke városok lettek.

Volt, aki elmerészkedett ide-oda, tesztet csináltatott, napirendre került az oltásokkal, de igazi tömegturizmusról nem beszélhettünk két éven keresztül, még csak belföldi tekintetben sem.

Személy szerint mi is olyan nyaralási helyszíneket választottunk, amelyek a legkevesebb plusz papírmunkával, korlátozással jártak, s ahogy felengedni látszottak a járvány hatásai, követelményei, igyekeztünk ismét színt csalni életünkbe. Egy ilyen színes város Szarajevó volt: nyugatra mentünk, hogy ismét találkozhassunk kelettel! A különböző kultúrák együttlélése változottságot, színt csalt a mi életünkbe is.

Aztán Tiranában ért utol a szörnyű hír: a szomszédágunkban elkezdődött a háború. A városok, az emberek, a világ ismét szürke lett. Fegyverek dörögnek, menekülthullám árasztja el Európát, gazdasági válság fenyeget, az utazásnak, a turizmusnak ismét befellegzett, ki tudja meddig. Emberek halnak meg, vér és szürke por lep be mindent: a rombolás, a halál szürke pora. Szürke repülőknél dobznak le szürke bombákat, tarka, cifra, ékes épületek dőlnek a szürke porba, s az emberek a színes városokból „kivettettek a külső sötétségbe és ott lesz sírás és fogsíkorgatás.” Cseberből vederbe: közösségeink ismét veszélybe kerültek.

Kilátástalanság, kiszolgáltatottság, megsemmisülés, rombolás, a háború minden ódioma. Szárazföldön, tengeren, levegőben. És a végét senki sem látja...

Andalító szép szavak

*Mi tudjuk, hogy nektek – bár ilyenkor –
Andalító szép szavak kellene.
Hát rajtunk ne múljon, mi megadjuk
Hölgyek, lányok víg- és csak özvegyek.*

*Legyen áldott a felvirradó nap és
Töltse sugárral puha kezetek,
Simogatásra ős meleggel,
Meg szeretettel drága szemetek.*

*Én tudom, hogy nektek bár ilyenkor
Andalító szép szavak kellene,
Ezért meg-megakad botor nyelvem,
Gyermek vagyok, nézzétek el nekem.*

*Nézzétek el, hisz csoda öröm volt
Az állapot, s hogy lételet adtatok,
Amikor csupán nekünk éltetek:
Kincseiteknek, őrzőangyalok.*

*Nézzétek el, ha felcseperedve,
Elfeledünk mindent mi, vad kosok.
Hogy néha ajtóstól rontunk házba,
Kopogás nélkül lányok, asszonyok.*

*Hogy zaklatunk éjjel, nappal, mindig,
Ám a sóvárgás elveszi eszünk,
Nem a vágyott meghittsége hajtunk,
De a mindjárt-ra. S ezzel elveszünk.*

*Azt hisszük, immár fontosak lettünk.
Szánakozva somolyogtok csendben,
Jól tudjátok, rózsa a szerelem,
Ami nem virágozik, csak a türelemben.*

*Én sejttem, hogy nektek bár ilyenkor
Andalító szép szavak kellene,
Amik elcsábítanak a hűségéstől is,
Hölgyek, lányok víg-, és csak özvegyek.*

*De földet üres okoskodásra,
Titeket ünnepel e férőhad,
Szálljon angyalpor rátok, kedvesek,
S melengessen végre tavaszi nap.*

Bajna György

Ismét mindent beárnyékol a baljós aggodalom: hiányzik a gondtalanság, a biztonság, az oltalom, a szabadság, az utazás, a felhőtlen természetjárás, a sokszínű városok, a változatos kultúrák, a sokoldalú emberek, és ezekben a pillanatokban nem kérhetünk mást, csak békét és egyetértést, hogy múljon el a sötétség, a szürkeség, a szomorúság, tűnjenek el az árnyak, s minden pompázzon újra számtalan színárnyalatban.

Mert a világ úgy szép, ha színes! ■



A XVIII. EKE-gyereksíversenyen 104 gyerek vett részt

XVIII. EKE-gyereksíverseny



A 3–4 éves lányok díjazása

Jókedv, napsütés, porhó jellemezte a síversenyeket



■ Nem várt izgalmak előzték meg az idei EKE-síversenyeket. Mert ugye ilyenkor, Kikelet havának elején azért illik aggódni, hogy lesz-e elég hó a sípályán. Ehhez képest mi azon elmélgedtünk, hogy merjük-e bevállalni a szervezést, ha a nagy hó miatt nem tud időben feljutni a helyszínre az összes szervező és versenyző. Történt mindez péntek este, egy nappal a gyereksíverseny előtt, miután a Kolozsvár – buszkáti sípálya közötti 55 km-es távot sikerült csekély 4 óra alatt legyűrni. Nehézséget okozott a frissen lehullott hóréteg, amit nem lehetett könnyen eltakarítani az útról.

A másnap, március 5-én starthoz álló 104 versenyző – 46 lány és 58 fiú – viszont azt igazolta, hogy jól döntöttünk, amikor az igenre szavaztunk. Elkezdődhetett tehát az EKE – Kolozsvár 1891 szervezésében a XVIII. EKE-gyereksíverseny, 3–16 éveseknek, 7–7 korcsoportban. Ideális helyszínnek bizonyult a külön erre a célra kialakított, a verseny idejére mások előtt lezárt piros pálya. A gyerekek kolozsváriak és környékbéliek voltak, de örömről távolabbiak is megtiszteltek jelenlétükkel: az Orosz-Fekete, a Porkoláb és a Tamás család aprajai Kézdivásárhelyről érkeztek.

A rajthoz állóknak idén is egy kb. 300 méter hosszú, gyermek óriás műlesikló pályán kellett leereszkedniük. Legtöbbször a 11–12 éves fiúk korcsoportjában indultak (15 versenyző).

A díjkiosztáson ismét mindenki nyerevényben részesült, volt csószál, faérem, pohár, csokoládé, LEGO, mandarin, természetesen a nyerteseknek külön érem és kupa járt.

Színfoltot jelentett a Kolozsvári Rádió munkatársának, Varga Mihály Mártonnak a jelenléte, aki a verseny időtartama alatt végig élőben közvetítette az eseményt a jelenlevő szurkolók számára. A verseny szervezését harminckét önkéntes biztosította, a régebbi tapasztaltabb szervezők és egy fiatalabb csapat tagjai egyaránt oroszulról vállaltak a munkából.



Lányok:

3–4 évesek: 1. Șerbănescu Emma, 2. Szélyes Róza, 3. Ciubăncan Neva; **5–6 évesek:** 1. Chiorean Alia, 2. Szélyes Illa, 3. Cososchi Alexandra; **7–8 évesek:** 1. Bozga Larisa Teodora, 2. Cifor Alma Cătălina, 3. Kosztin Dorka; **9–10 évesek:** 1. Mureșan Emma, 2. Călugăr Ana, 3. Tătar Cosmina Maria; **11–12 évesek:** 1. Damache Oana Bianca, 2. Veres Zsófia, 3. Roman Fediuc Zara; **13–14 évesek:** 1. Mureșan Elena, 2. Fodor Andrea Maria, 3. Egyed Eszter Dorka; **15–16 évesek:** 1. Damache Daria Daniela, 2. Néda Zsófia, 3. Egyed Zsófia Iringó.

Fiúk:

3–4 évesek: 1. Csete Gergely; **5–6 évesek:** 1. Fărcaș Gabriel, 2. Ciubăncan Eric, 3. Vizi Nándor; **7–8 évesek:** 1. Horea Ștefan Gabriel, 2. Iabloncic Peter David, 3. Bakos Ádám Márk, 3.; **9–10 évesek:** 1. Cristolțean Dragoș, 2. Török-Mihók Tamás, 3. Vulpe Robert; **11–12 évesek:** 1. Moldovanu Matei, 2. Mureșan Andrei, 3. Ilea Andrei; **13–14 évesek:** 1. Néda Dávid, 2. Orlea Ștefan, 3. Ștefan Martin; **15–16 évesek:** 1. Fodor Ádám, 2. Bob Dragoș és Crișan Felix.

Az időeredményeket és a további helyezéseket a siverseny.ekekolozsvar.ro oldalon lehet megtekinteni. ■

Veres Ágnes



A családi síverseny résztvevői

Hangay Oktáv Családi Síverseny



■ A Hangay Oktáv Családi Síverseny III. kiírását március 6-án szervezte meg az EKE-Kolozsvár 1891. Mint ismeretes, a verseny névadója 127 éve, 1895-ben hozta létre az első Kolozsvári Síklubot a Kereskedelmi Akadémia hallgatóiból, így tulajdonképpen ő honosította meg a síszét Erdélyben.

A versenyen a családtagok száma szerint lehetett a különböző kategóriákba benevezni. A szabályok értelmében különböző generációknak kellett képviselteniük magukat egy-egy csapatban: indulhattak szülők a gyerekeikkel vagy nagyszülők a gyerekekkel-unokákkal, idén az utóbbira sajnos nem volt példa.

A nagyszerű hó e napra verőfényes napsütéssel társult, a huszonhét csapatot alkotó kilencvenhét versenyző pedig jókedvűen várt az indulásra.

A rangsor úgy alakult ki, hogy összeadtuk a családtagok futamidejét.

Indul a nyolctagú Szélyes család legapróbbja, a 4 éves Róza





Az EKE-síversenyek lebonyolítását 32 szervező és önkéntes biztosította



Dobogós helyezések:

5 vagy többtagú családok: 1. Szélyesék (Szélyes Levente, Éva, Nóra, Panna, Villő, Édua, Illa és Róza – az 5 legjobb időt vettük figyelembe), 2. Gurigák (Kardos János, Magdolna, Botond, Csongor és Tímea), 3. Zsolti a béka (Hermann László, Kassay Réka, Ákos és Barnabás, Kassay-Hermann Bence).

4 tagú családok: 1. Téli Rókák (Vulpe Gabriel, Robert, Antoniu és Valentin), 2. Hópárducok (Veres Márton Zoltán, Ágnes, Zsófia és Kende), 3. Hógolyók (Matlák András, Vilmos és Emma, László Katalin).

3 tagú családok: 1. Suhanók (Néda Tamás, Zsófia és Dávid), 2. The Skyliners (Damache Dan, Daria és Bianca), 3. Toro Racing Team (Crişan Horea, Ilinca és Hanna).

2 tagú családok: 1. B Plan (Pethő Barna és Borisz), 2. Hólovasok (Suciu Andrei és Ariadne), 3. Hóciák (Venczel Enikő és Szabó-Venczel Nóra).

A nyolctagú Szélyes család teljes létszámban indult a versenyen, így idén ők vihették haza a Vándorkupát, amelyet minden évben a legnépesebb résztvevő család érdemel ki.

Az időeredményeket és a további helyezéseket a csaladisi.ekokolozsvar.ro oldalon lehet megtekinteni. ■

Veres Ágnes



A Lokodi család Lakers Team csapatában indult a legkisebb gyermek, a 3 éves Márton



A nyolctagú Szélyesék csapat érdemelte ki idén a legnépesebb induló családnak járó Vándorkupát

Partnerek:

BNW Systems, Wedas, Buscat Ski Resort, Idea Plus, Ambo Consulting, Media Contur Advertising, Signmaker.

Támogatók:

Brick Depot, Epinvest, Magyarország Kolozsvári Főkonzulátusa, Adrenalin Park, Mecano Bau Trading, Kertimag Románia, Power Belt, Mendola Pro, PromelekXXI, Kygakon, Quadrión Tour, Natura Travel, Natura Paper, Mormota webáruház, Fodor Győző, Dan Damache, EKE Dész, Bistro 1568, Nagy István, Pál And Kft.

EKE Brassó

■ Januárban és februárban mintha nem is lett volna tél a Barcaságon. A Keresztény-havas műhavas sípályái működtek ugyan, de a településeken alig lehetett havat látni. Pár hópehelyért magasra kellett mászni...

■ A járványhelyzet és a nagyon borús, ködös idő értelmetlenné tette a Cenken való hagyományos szilveszterezést, a sűrű fehérségen nem látszottak át a tűzijátékok. Január másodikán a Curmătura menedékházhoz szerveztünk kijózanító túrát, a Zernyesti-sziklaszorosban egyáltalán, a menedékháznál is csak foltokban volt hó, a fehér Királykő azonban fenséges látványt nyújtott.

■ Nyolcadikán a Vizes-völgyön / Hősök völgyén mentünk fel a nemrég megépült kilátótoronyig, majd a fakitermelő úton tértünk vissza a Salamon-kőig. Szinte tavasziasnak mondható idő volt.

■ Január 15-én a Baj-havasban túráztunk. Útvonalunk Predeal – Clăbucetul Taurului (Kelebuks) – Azuga volt. Itt már örültünk a friss hónapnak.

■ 16-án Bušteniből mentünk fel az Üvöltő-vízeséshez. A Bucsecs-hegységben található vízesés igen népszerű turistahely, s most is mintha megelevenedett volna mondája: az ugyanabba a lányba beleszerető juhász testvérpár sziklává vált alakjai ott magaslottak a zokogó lány fölött.

■ Január 22-én a Nagy-kőhavason túráztunk a Hétlétrák – Medve-szakadék útvonalon. A Sipoly patakának befagyott vízeseje jégorgonát formált.

■ Szintén 22-én, a cserkészek örömeire is, erős havazás közepette szerveztünk kincskereséssel egybekötött sétát a Bivalylegelőre.

■ A január végi havazás a Keresztény-havasra vezetett. 29-én a Tejbarlangot, majd a sípályákat látogattuk meg.

■ Február 5-én a Mălăiești menedékházat és a gyönyörű cirkuszvölgyet vettük szemügyre.

■ 11-én a Görög-bércre kirándultunk a Bușteni – Források rétje – Diham – Görög-völgy – Azuga útvonalon.

■ Február 19-én Fundata és a Grădiștei-szoros csodáit tekintettük meg.

■ 22-én, most már hóban látogattuk meg a Curmătura menedékházat.

■ Február 25-én egy kurta, erdei, álarcos farsangolásra is sort kerítettünk, amelyen süteményekből, tortából és zenéből sem volt hiány.

■ E két hónapban a csütörtöki sétalók is igen szép számban gyűltek össze, hogy a Nádudvary György indította mozgalom keretében kapcsolódjanak ki a Cenk alatti sétányon.

A tevékenységeket köszönjük túravezetőinknek, Blénesi Györgynek és Editnek, Kovács Lehel Istvánnak, Popa Doinának. (Dr. Kovács Lehel István)

EKE Gyergyó

■ Január 2-án hagyományos évnnyitó túrával kezdődött a turistaidény. Ezúttal is Balánbánya felé indult a negyvenfős társaság, onnan a Széppatak völgyén értek fel a Nagy-Hagymásra. 14 kilométer, 900 méter szintkülönbség és mindenkinek személyre szabott élmény.

■ Ötvenketten neveztek be a január 9-i Gyilkos-kő-túrára. A gyilkostói csónakkikötőből induló gyalogtúra közel nyolc kilométeres volt, 400 méteres szintkülönbséggel, a Gyilkostó csónakkikötő – Gyilkos-tisztás – Gyilkos-kő kilátója – Gyilkos pusztája – Vereskő-nyereg alatt – Gyilkostó üdülőtelep útvonalon.

■ A zord időjárásnak köszönhető, hogy január 16-át a Csalhóban töltötte negyvennégy ekés. Azért választották a korábbi túracél helyett ezt, mert itt „csak” 20 kilométer/órás széllel kellett számolniuk, ráadásként napsütés is ígérkezett. A kék sávon mentek fel Izvorul Munteluiből és ugyanott értek le a hegyről nyolc óra elteltével, 12 kilométer és 1200 méter emelkedő-ereszkedő után. Ugyanezen a napon került sor a *Kápolna másképp* nevű túrára. A Csobothegyi kápolnákat az Erdő utca – Domokos – Csobothegyi – Szilvástető – Csiky-kert útvonalon érintették tizenhárman, 7–8 kilométert gyalogolva.

■ Január 23-án hosszabb sétára, Orotvára túráztak tizenketten. 13 km, 190 m szintkülönbség került a beszámolóba, melyben az is szerepel, hogy „Salamásról indultunk az Orotva pataka mentén Orotváig. Itt részünk volt egy kellemes fogadtatásban Nagy Edit jóvoltából. Továbbindulva a borvízforrásnál megkóstoltuk az orotvai borvizet, és folytattuk utunkat az Orotva-tető, a Tilalmas felé, egészen a főútig, ahol az autóbuszunk várt.”

■ Január 30-án Békény-túrára indult a gyergyói Csipet-csapat. Székely László, a hegyek-völgyek-patakok jó ismerője vezette a huszonegy tagú brigádot. Ugyanezen a napon a Kecsekőre is indult túra kilenc résztvevővel. Az Eszenyő-patak hídjától a piros háromszög jelzésen 6 kilométert tettek meg a csúcsig 600 méteres szintkülönbséggel.

■ Huszonkét személy indult február 6-án egy Székelykő – Tordai hasadék-túrára. Torockó faluból indulva a kék kereszten mentek fel a csúcsig, majd a piros sávon ereszkedtek le a Székelykőről. Négy óra elteltével már indultak is át a 25 kilométerre lévő Tordai-hasadékhoz, ahol a patakmeder melletti ösvényen szelték át a hasadékot, visszafelé a tetőn átvezető piros sávot, illetve pontot követték.

■ Február 6-án a Szakadáttra, onnan a Bekecs-tetőre, majd Szovátára hívott túrázni Bögözi Gyöngyi Anna. Húsz résztvevő 23 km-t gyalogolt, miközben 621 m szint-

különbséget is leküzdött. Ugyanezen a napon huszonketten Székely László mögé sorakoztak fel, hogy egy tíz kilométeres út során közeli helyekkel ismerkedjenek az Iskola utca – Gacoldali emlékhely és Gac-tető – Huszár-patak – Ábrahám-domb – Visszafolyó útvonalon.

■ Harmincan indultak a Csíki-havasokba február 13-án. A csúcstól a Szépfaj irányából megközelített Szellő-tető jelentette, ahonnan Szépvízre ereszkedtek be, megtéve 20 kilométert a hat óra alatt. Egy másik, tizenegy fős csapat vonatos túrát szervezett, Marosfő és Csíkszenttamás között kirándulva, olyan látványosságokban gyönyörködve, mint a Csonka-torony vagy a Feneketlen-tó. Egy harmadik, tizenöt fős társaság téli sétára ment a Borzont-patak menti régi útra, közel 10 kilométert gyalogolva a Baricz-kanyartól.

■ Harmincöten a Naskalat- és Kondra-kereszt-túrárt választották aktív kikapcsolódásként február 20-ra, a Csipet-csapat tagjai, tizenkilencen a Gyilkos-tó körül sétáltak a Csónakkikötő – Piszt-rángtényészet – Kőkapu – Cohárd-patak – Kőerkélyi-peron – Gyilkostó központja útvonalon.

■ Kovács kútjánál, a hónap utolsó túrájaként harmincnyolcan voltak Bajna György vezetésével. Az együttlét alkalmas volt arra is, hogy a társaság a túra-vezető ajánlására egy időre elbúcsúzzon „rút szokásaitól”. (Balázs Katalin)



A Nagy-Molhás tőzegmohaláp megkörményezése körút mintájára

■ Az Izbukok völgyének (Valea Izbuclor) lápjai az Erdélyi-szigethegység Natúrpark (Parc Natural Apuseni) szívében, Pádis (Padiș) keleti határvidékén, a Kék-Magura (Măgura Vânătă), az Öreg-havas (Bătrâna) és a Baliceanu-fennsík (Golul Baliceanu) szorításában, az Izbuk (Izbuc) és a Kis-Izbuk (Izbucul Mic) patak, valamint az Izbuk-Kalinyásza (Izbuc-Călineasa) erdészeti út által határolt, 48 hektáros területen húzódnak meg. Olyannyira szerényen, hogy hál' Istennek nem is sokan forgolódnak körülöttük. Ez a hely elvileg az év bármely szakában megközelíthető, ha el tudunk jutni Pádisra, a Mócoc templomához (Biserica moșilor), ugyanis itt ér véget a Ponor-Ékre

(lc Ponor) vezető aszfaltos út, és veszendőbe hagyjuk a turistajelzéseket is. Várható, hogy ha elkészülnek a felújítással, utat nyitnak a homo autókásiensis betelepítésének és a szeméthegek megjelenésének is.

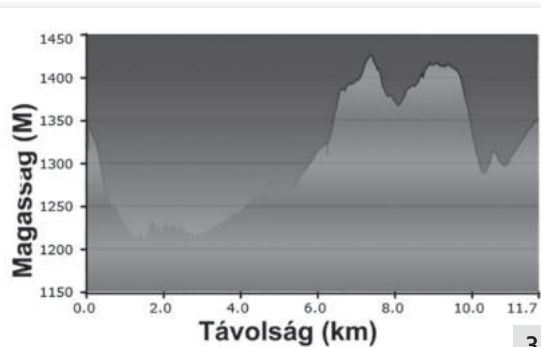
Tehát, ha elvergődtünk az aszfalt végét jelentő végekre, két lehetőségünk van: vagy gyalog megyünk tovább a sziklás földúton, vagy gyalog megyünk tovább egy balra felérkező erdei úton. Én az utóbbit ajánlom. A beereszkedés előtt még megtekinthetjük a körülöttünk magasodó és a völgyben, lábaink előtt heverő világot: a Kék-Magurát, az Öreg-havast, az Izbukok völgyét, a Nagy-Molhás fenyőkkel szegélyezett kontúrját.

Rövid ereszkedő után kereszteljük az utat, és elérjük a karsztforrásokkal tarkított völgyet, melyben még fellelhetők a kommunizmus gazdasági épületeinek maradványai, és balra mutatkozik az elöregedett, kiszáradt lápok erdeje. Az Izbuk-patak medrét követve elhaladunk az Izbuk-buggyanó felett, vagy egyszerűen átgázolunk minden vízen a túloldalra. Pár száz méter után keletről megérkezik a Kis-Izbuk-patak is, hogy egymásba fonódva északkeletre fussanak tovább a Kalinyásza-patak felé. Még egy-két

gázolás, és megérkezünk a boldogság kapujába, a Meleg-Szamos déli forrásvidékén, a lápok legnagyobbikához, a 8 hektáros Nagy-Molhás egyre rozogább megfigyelőtornyához. Innen jól be lehet látni a domború tőzegmohaláp (*Sphagnum capillifolium*, vastagsága eléri a 4 m-et) rejtekeit, tavait (0,2–7 m mélyek, 1–5 m² felülettel), lelkének legsötétebb bugyrait.

Egyedülálló növényvilága szigorúan védetté tette. Az ország egyetlen húsevő növényének, a kereklevelű harmatfünek (*Drosera rotundifolia*) az élettere. Ezenkívül itt előfordul még a közönséges tőzegrozmarin (*Andromeda polifolia*), a tőzegáfonya (*Vaccinium microcarpum*), a mármorka (varjúbogyó – *Empetrum nigrum*), a bihari kakastaréj (*Pedicularis limnogenae*), a macskagyökér (*Valeriana simplicifolia*), a tőzegszityó (*Scheuchzeria palustris*), a fehér tőzegkáká (*Rhynchospora alba*), a vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), a havasi törpefenyő (*Pinus mugo*), a lápi galambgomba (*Russula paludosa*) és több sásfaj. A lápok biológiai egyensúlyát meghatározó vízhozamot folyamatosan fenyegetik az építkezési próbálkozások, melyeket egy pár alkalommal sikerült elhárítani.

A Kis-Izbuk-patakot követve kijutunk az Izbuk-Kalinyásza erdészeti útra, majd a vízfolyást követve megtaláljuk a Kis-Izbuk vízkeletet, környékén pedig a fehér májvirágot (*Parnassia palustris*) is. Az erdészeti úton haladunk tovább Kalinyásza felé, de erről jobbra feltérve érinthetjük





4



5



6



7

FOTÓ: EGRI FERENC

1. Az Öreg-havas
2. A Nagy-Molhás kilátótorony
3. Az útvonal keresztmetszete
4. Kereklevelű harmatfű
5. Közönséges tőzegrozsmaring
6. Vidrafű
7. Lápi galambgomba
8. A túraútvonal térképe
9. Az Izbuk-vízkelet
10. A Nagy-Molhás



8

és óvatosan megközelíthetjük a Bihar-hegység egyik legmélyebb aknabarlangját (87 m mély, 20 m széles), a Kalinyászai zombolyt (Avenul Bătrâna, Hoanca mare din grumazul Bătrânei), és hamarosan rákapaszkodunk a Pádist Kalinyászával összekötő turistaútra. A kék sávon Pádis felé haladva érünk fel a Baliceanu-fennsíkra, a Szamos és az Aranyos folyó vízválasztójára, ahonnan rálátás nyílik a Kalotahavasra (Vigyázó), a Nagy- és a Kis-Bihar-csúcsra. A töbrök lyuggatta fennsík pereméről beereszkedünk a Mócok temploma alatti nyári szállásokhoz, karámokhoz. Innen már csak pár száz lépést teszünk meg a kiindulási pontig. ■

Egri Ferenc
Czárán Gyula Alapítvány –
Bihari Turista Club



9



10



1

A bethlenszentmiklósi Bethlen-kastély



2



3

FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN

1. A kastély tömbje délkeleti irányból
2. A kastély főbejárata
3. Az északi homlokzat
4. A loggia oszlopsora

■ A Balászfalvától 15 km-re északkeletre fekvő Fehér megyei település első írásos említése 1309-ből való, amikor papját a tizedmegtagadó, kiközösített szász papok közt említik (*Symonem sacerdotem de villa Sancti Nicolai*), 1390-ben viszont már magyarul, *Zenthmyklos* alakban fordul elő, a 15. század végén már lakói után Szászsztmiklós és Oláhsztmiklós néven is emlegették.¹ Eredetileg Küküllővárhoz tartozó királyi birtok volt, melyet Luxemburgi Zsigmond 1390-ben adományozott udvari testőrének, bethleni Bethlen Gergelynek (†1395).² A szentmiklósi uradalom még közel ötszáz évig a Bethlenek birtokában maradt – a család két ága sokáig megosztva birtokolta azt –, a település magyar nevének előtagja a birtokos család emlékét mind a mai napig őrzi. Itt látta meg a napvilágot a család Elek-ágából származó br. Bethlen Farkas (1639–1679) történetíró-kancellár, aki minden bizonnyal a falu leghíresebb szülője. És itt épült fel a 17. század második felében a Balázs-ágból született gr. Bethlen Miklós (1642–1716), a nyugati tanulmányújáról hazatért franciás műveltségű főúr elképzelései szerint „az erdélyi késő-renezánsz legsebb alkotása” (B. Nagy Margit).

A bethlensztmiklósi kastély építetője a család kisbúni birtokán, Bethlen János (1613–1678) történetíró-kancellár és Váradai Borbála (†1661) házasságából született. Gyulafehérvári és kolozsvári tanulmányok után, melyeket Keresztúri Pál és Apáczai Csere János keze alatt folytatott, 1661-ben külföldi tanulmányútra indult: Heidelbergben, Utrechtben, majd Leidenben tanult, közben beutazta Nyugat-Európa jelentős részét, az angol és francia királyi udvarokban is megfordult. 1664-ben tért haza Erdélybe, és nemsokára belefogott a szentmiklósi építkezésbe, amely energiái nagy részét több évre lekötötte. Thököly Imre 1681–1682.

1 Vistai András János: Tekintő. Erdélyi helynévkönyv. Harmadik kötet Q–Zs. 992–993. – https://web.archive.org/web/20110710230724/http://www.fatornyosfalunk.com/helynevkonyv_-_3_-_kotet_Q-Zs.pdf

2 Lukinich Imre: *A bethleni gróf Bethlen-család története*. Athenaeum Rt. kiadása. Budapest, 1927. 9.



4

évi hadjárataiban előbb főstrázsamesterként, majd generálisként vett részt. Utóbb Kővár-vidéki főkapitány, majd 1689-től fejedelmi tanácsos volt, 1690-ben pedig Máramaros vármegye főispánja lett. Az 1691 februárjában Fogaras várában ülésező országgyűlés kancellárja – az ország harmadik legfontosabb tisztségébe – választotta. *Moribunda Transylvania* (Haldokló Erdély) című emlékirata alapján, hosszas bécsi tárgyalások után született meg az ún. *Diploma Leopoldinum* (Lipót-féle oklevél), amely a Habsburgok erdélyi berendezkedésének alapelveit tartalmazta. A császár iránti hűségéért és a „rendszerváltás” idején szerzett érdemeiért Bethlen Miklós 1696-ban grófi címet és 40 ezer rajnai forint ajándékot kapott I. Lipóttól. A Rákóczi-mozgalom idején a császári csapatok által Erdélyben elkövetett garázdaságok, illetve Nagyenyed felégetése azonban arra késztették a császárpárti Bethlent, hogy 1704-ben egy álnéven írt, *Columba Noe cum ramo olivae sive* (Olajágot hozó Noé galambja) címet viselő röpiratban nagyobb önállóságot kérjen Erdély számára. Hamarosan lelepleződött, eltávolították kancellári tisztségéből és felségsértés vádjával perbe fogták. Négyévi nagysebeni fogság után Bécsbe internálták, ahol ugyan felmentették a felségsértés vádjáról, de ügyében lakhelyelhagyási tilalmat mondtak ki. 1716-ban, a császári fővárosban halt meg a korabeli Erdély legnagyobb formátumú politikusa, holttestét is ott helyezték nyugalomra. „Erdély Szolónja”, ahogy Bod Péter nevezte, az egyetlen volt a kortársak közül, akinek határozott elképzelése volt a válságba jutott erdélyi államiság megmentésére. A dinasztiból kiábrándult Bethlen Miklós öngizolásul, saját és családja

mentségére írta meg 1708–1710 között *Önéletírását*, mely az erdélyi emlékiratirodalom egyik legjelentősebb alkotása.³

Kétszer nősült, két házasságából pedig összesen tizenhárom gyermeke született. Az ozsdolai Kun Ilonával (1652–1685) kötött első házasság idején hat gyerek látott napvilágot, közülük négy gyermekkorában meghalt (Zsófia, Mariska, Mihály és Miklós) és csupán kettő érte meg a felnőttkort (Mihály és Borbála). Felesége korai halála után gr. Rhédey Júliát (1669–1716) vette nőül, aki hét gyerekkel ajándékozta meg, ezek közül négyen érték meg a felnőttkort (Júlia, József, Klára és Ágnes), hárman pedig gyermekkorukban elhaláloztak (Ágnes, Miklós és Gergely).

Az építető főúr így emlékezett *Önéletírásában* a bethlensztmiklósi kastély tervének megszületésére: „*Bátyám, Bethlen Farkas, itten meglehetősen erődő kastélyt építtetett, széles árkokkal, melybe a Küküllő vizét bele lehet bocsátani. Mihelyt e jószágot atyám nekem adta, azonnal feltettem magamban, hogy ide csinos, francia ízlésű kastélyt építtessenek.*” Bethlen Miklós tehát szakított a korábbi erdélyi várkastélyépítés hagyományával, úttörőként, tudatosan franciás, nyitott, kellemes otthont akart építeni, nem zord, erődített várat, még akkor is, ha „*e nyílt építésmód hazámfiainak, kik magokat épületeikbe bé szokták keríteni s mintegy bészárni, egyelőre különösnek tetszett.*”

3 Nagy Péter: *Bethlen Miklós és Önéletírása*. In: *Irodalomtörténeti Közlemények*, 98. évf. (1994), 4. szám, 445–478.; Jankovics József-Szőrényi László: *Bethlen Miklós politikai útja a Moribunda Transylvániától a Columba Noéig*. In: Fajt Anita-Szilágyi Emőke Rita-Tóth Zsombor (szerk.): *Börtön, exilium és szenvedés. Bethlen Miklós élet-történetének kora újkori kontextusai*. Reciti, Budapest, 2017. 125–154.



Az épület északkelet felől

A kastély tervét maga készítette, utrechti és leideni építészetelméleti tanulmányait, illetve francia és itáliai utazásainak tapasztalatait felhasználva. A munkálatok 1668-ban kezdődtek és több mint 15 évig tartottak a kastélyon, és további jó egy évtizedig a védőfalak elkészültéig. Csak az alapozás öt hosszú évet vett igénybe, „*énnekem kedvem, munkám, eszem, költségem ment erre egészen az öt esztendő alatt, annyira, hogy a sok tapodás miatt alighogy meg nem köszvényesedtem.*” A fiatal főúrnak rengeteg bosszúsága adódott, mivel „*jó, ahhoz tudó mesterembereket nem kaphattam Erdélyben, mert az igen szűk volt*”, ráadásul apja nem pártolta a külföldi pallérok szerződésének gondolatát, „*erdélyi módon, mindent csak jobbjágy, tudatlan parasztemberrel, pénz nélkül akart szegény végben vitetni.*” Ha a helyzet úgy kívánta, a megrendelő is hordta a követ, téglát, maltert, így nem csoda, ha arra inti az utána következőket, hogy „*csak multságért, kevélységből ne építsenek.*” Az Erdélyben különösen fárasztónak és költségesnek bizonyuló vállalkozás többször keserű kifakadásra készítette a sokat látott főurat: „*úgy látom, nem is Erdélyben való a szép épület, vagy kárba megyen szeme láttára az embernek, vagy veszekedés gyermekének, vagy mind a kettő, vanitas vanitatum.*”⁴

A bethlenszentmiklósi kastély szerkezete nagyvonalakban ma is a 17. század végi állapotokat őrzi. A franciás műveltségű főúr kastélya tervezésében is érvényesítette azokat a benyomásokat, amelyek francia útja során érték: az alaprajzi elrendezés, a főbejárat kialakítása és a földszinti ablakok szemöldökdiszei mindmind XIV. Lajos korát és országát idézik. Az épület négyszögletes, zárt tömbjéhez

az északi homlokzaton úgyszintén négyszögletes, bástyaszerű rizalitok, a déli homlokzaton pedig sarokpavilonok csatlakoznak. A főbejárat az északi oldalon van, fölötté a család címerállata vigyázza a belépőt. A déli homlokzat meghatározó eleme az 1673-ra elkészült, Kis-Küküllőre néző nyitott loggia. Kissé szokatlan módon, és mintegy erdélyi sajátosságként, hatosztatú, páros tengelyszámú. Az emelet felépítése 1680 körül kezdődött és 1683-ra fejeződött be, párhuzamosan a földszinti helyiségek falképeinek és stukkódíszjeinek elkészítésével. Valószínűleg valamivel később, 1686-ra készülhetett el a Rhédey-címeres zárt erkély.⁵

A kastélyt öt bástyával épült, sövényből készült kettős védőfal vette körül, amely 1699-re készült el. A külső udvaron helyezkedtek el a gazdasági épületek, itt volt a személyzet lakása és az istállók. A kastélyt és a két külső udvart három oldalról vizesárok, délről a Küküllő határolta. A vizesárkon keresztül karfás fahíd vezetett a kapuig.⁶

Jó fél évszázaddal később, 1764-ben újabb munkálatok folytak Bethlenszentmiklóson. A kastély barokk díszítőelemei (a loggia könyöklő- és párkánykövei, balusztersora, az épület koronázópárkánya és a földszinti ablakok kagylós díszjei) ebből az időszakból valók, Franz Schweininger munkáját dicsérik. Rokonságot mutatnak a zsigóbi és görgényszentimrei kastélyok díszítőelemeivel, ahol a mester úgyszintén

működött.⁷ A kastély fényes ünnepségnek adott otthont 1719-ben, az építető gr. Bethlen Miklós leánya, Ágnes itt kötött házasságot br. Kemény Zsigmonddal.⁸

A Bethlenek még másfél századig maradtak Szentmiklós birtokosai, 1856-ban aztán a kastély és az uradalom egy része örökösödés útján a br. Brukenthal család birtokába jutott, más részét pedig a görög katolikus egyház vásárolta meg. A Brukenthalok birtoklására két emléktábla is utal: az északi oldalon lévő a család címerét és az 1863-as évszámot tartalmazza, a bejárat fölötti, amely 1856-ból való, az épület br. Brukenthal Károly (1784–1857) fogaraszöldi főkapitány általi felújítására emlékeztet. Uno-kaöccse, br. Brukenthal Hermann (Ármin) (1843–1872), a család ezen ágának utolsó férfi tagja halála után a kastély és a hozzá tartozó birtok az erdélyi evangélikus egyházra szállt. Az államosítást követően az épület a zsidvai Állami Gazdaság tulajdonába került. A rendszerváltásig terjedő időszakban volt itt óvoda, étkezdé, mézárszék és 1984-től pezsgőpalackozó is, az épület pedig fokozatosan lepusztult. Erdély egyik legértékesebb műemléképülete már évtizedek óta ugyanazt a lehangoló képet mutatja: falai áznak, kívül-belül, hatalmas felületeken mállik róluk a vakolat, az ablakok betörve, a nyitott loggia emeleti részének kőbábjai is több helyen hiányoznak. Napjainkban a kastély a küküllővári gr. Bethlen-Haller-kastélyt is birtokló Necşulescu család tulajdona. ■

Bicsok Zoltán

⁷ Kovács: *I. m.* 143.; Weisz: *I. m.* 122–123.

⁸ Kiss: *I. m.* 153.

A zárt erkély



⁵ B. Nagy Margit: *Adatok a bethlenszentmiklósi kastély építéstörténetéhez.* In: Bodor András et alii (szerk.): *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára.* Tudományos Könyvkiadó. Bukarest-Kolozsvár, 1957. 486–496.; Kovács András: *Késő reneszánsz építészet Erdélyben 1541–1720.* Teleki László Alapítvány-Polis Könyvkiadó. Budapest-Kolozsvár, 2006. 142–143.; Weisz Attila: *Bethlenszentmiklós, Bethlen-kastély.* In: Kirizsán Imola et alii (szerk.): *Száz erdélyi műemlék.* Utilitas Kiadó. Kolozsvár, 2007. 119–123.

⁶ Kiss Gábor: *Erdélyi várak, várkastélyok.* Panoráma Kiadó. Budapest, 1987. 151–153.

⁴ Kemény János és Bethlen Miklós művei. Szöveg-gondozás és jegyzetek V. Windisch Éva. Szépirodalmi Könyvkiadó. Budapest, 1980. 502–504, 632–634.

A borvíz tárolása, szállítása, reklámja (6. rész)

A borvíz szállítása kapcsán azok a gyermekkori emlékek törnek fel bennem, amikor a kutyaszán bárkájába, sarjúba rakott cserépkorsókkal indultunk borvízért. Gyakran sírás lett a vége. Amikor nyúl keresztelte utunkat, a kutya megiramodva összetörte a szállítmányt.

■ A palackozás hőskorában a borvíz szállítása nagy kihívással járt. Vita Zsigmond *Borszék fejlődése a XVIII–XIX. században* című tanulmányában olvashatjuk az Erdély földrajzát jól ismerő Lebrecht észrevételeit: „De a forrást csak lovon vagy egy jó darabon gyalog lehetett megközelíteni, és ezért nehezen ment a víz elszállítása.” Borszékről kezdetben átalvetőkben, máhás lovakkal szállították a palackozott borvizet a Gyergyóimencede településeire, s onnan tovább szekérral a „hazába”, valamint Moldva és Havasalföld településeire. A borszéki borvizet bérlő Zimmethausen Antal Orbán Balázs szerint „1807-ben kivitte azt is, hogy a szék a Köz-Rez rengetegein át utat vágatott, mely csak a forradalom után követhetett ki és készült el egészen a határszálig.”

A borvíz szállítása, forgalmazása szülte a borvizes szekelyt. A fuvaros egy fakó szekérbe két kenderhámos apró szekely lovat fogott, „a szekérbe egy ládát, a tejebe egy gyékényernyőt s alája 2–300 üveget tesznek.” A *Nemzeti Társalkodó* cikke is hasonlóan írja le a szekely fuvarost: „A borvizes szekerek sajátos kinézésűek. A fakó, azaz vasalatlan szekér, szűk ernyővel gyékényből, karcsú derekát egészen betöltő ládával, szőrhámok segédelmével vontatva, eredeti képet ad. Megvert az Isten, ha rajta kell utaznod.”

1862-ben a Borszéken járt Charles Boner angol utazó így festi le a borvizet szállító szekereket: „Olyanok, mint valami kerekeken kormányzott négyszögű teknő, tele vannak átlátszó üvegekkel



A borvizes bivalyszekérről...



...a borvizes automobilig

és azokat messzire szállítják.” Híres szekeresek voltak Udvarhelyszék, Maros-szék havasalji szekelyei, Csík, Gyergyó, Kászton településeinek lakói. Maros-szék borvizes települései Csókfalva, Kibéd, Abod, Geges, Makfalva, Atosfalva, Szent Isván, Sóvár, Szováta.

Nem volt veszélytelen a szekerezés. Ezt örökíti meg az Orbán Balázs által a Bucsin-tetőn lejegyzett *Cifra tulipános emlékkő* szövege: „1860 8-ber 31. / Had-

nagy József gyászos halma, / Mikor jöttem a Bucsinra, / Jött a Halál velem szembe, / A két lóval megölete. / Huszár Sándor hogy ott kapa, / Tett a borvizes ládába, / Egész éjjel a havasba / Haza hozza engem halva, / Csookfalva az lakóhelyem, / 52 évet töltöttem.”

Eladás végett a borvizes szekelyek „kora tavasztól őszig szakadatlanul hordják” a vizet, amiben nemcsak hasznot



„Borvizemet előntözöm, Üvegüket összetöröm”
FOTÓ: JÁNOSI CSANÁD

látanak, hanem bút is. Álljon itt az erdélyi származású Pávai Vajna Ferenc geológus 1942-ben, az Iza völgyében borvizet árusító kászonalitzi Pál Imrétől lejegyzett „borvizesek balladája”: „Románia nagy térsége,/ De népe igen kedves/ Köztük kell járnom eleget./ De én rajtam csodálkoznak,/ Hogy ide borvizet hoztam/ Borvizemet ingyen kérik,/ Annak örömit nem élík./ Borvizemet előntözöm,/ Üvegüket összetöröm,/ Szekeremet elégetem,/ Vasát a Dunába vetem/ S megindultam hazafelé/ Akkor fordult sorsom jóra./ Megérkeztem Barassóba/ Felültem egy fehér lóra/ A fehér ló futogatott,/ A búbánat szotyogott./ Mit vegyek feleségemnek,/ Régenlátott kedvesemnek/ Mi egyebet, búbánatot,/ Azért, ő szegény várhatott.”

Talán a kászoni Borvizes Ferencz Dénes és Pál Imre voltak az utolsó országjáró borvizesek, akik így kínálták a portékát: „Borvizet vegyenek!” Gyergyócsomafalván, Madicsafürdőn, Csíksomlyón,

Borvizeklám a borvizszállító gépkocsin
FOTÓ: JÁNOSI CSABA



Székelyudvarhelyen s Bölönben a ló, szarvasmarha, bivaly vontatta szekeres borvizszállítás megérte a múlt század hetvenes éveit. Mielőtt vonatra ülénk, a borvizes szekértől Gyulai Pál Erdély című versének soraival búcsúzunk: „Majd a csendben a szomszéd falvakból/ Az ebeknek csaholása hallik,/ S nyikorgása borvíz szekereknek/ A kanyargó úton megnyílallik.”

A borvizes szekereket a közutakról, a piacról a modern szállítóeszközök, a vasút és a tehergépkocsik szorították ki. A székely körvasút megépítésével vagonokba kerültek a borvizes ládák, raktárak épültek az állomások környékén. A vasút olcsóbb és gyorsabb volt, mint a lóvontatású szekér, nagyobb mennyiség szállítására is alkalmasabb. Az 1989-es rendszerváltozásig a palackozott ásványvíz nagy része vasúton érte el a címzetteket. A nagy palackozókhoz – Tusnád, Csíkszentkirály, Málnásfürdő stb. – iparvágány ágazott le. Borszékről keskeny nyomtávú vasúton szállították a borvizet a maroshévízi állomásra. Bibarcfalváról a Borhegyi borvizet az ágostonfalvi vasútállomásra tehénszekéren szállították.

Az 1970-es években a szerző vagonrakóként dolgozott a Tusnád ásványvíz-palackozóban. Ekkor a tízrekeszes faláda csomagolt üveges borvizet 10, 20 és 60 tonnás vasúti kocsikon juttatták el az ország különböző pontjaira. Télen a fehér színű, 20 tonnás hűtőkocsikban szállították. Napjainkban ritkábban szállítanak borvizet vasúton, ilyenkor az átrakás megkönnyítése érdekében konténeret használnak.

Napjainkban a vasút rovására az áruszállítás a közutakra terelődött, ahol kisebb – 3,5, és 7,5 tonnás –, és nagyobb – 12, 20, 40 tonnás – tehergépkocsikon szállítják közeli, illetve távoli pontokra. Az 1970-es években a csíkszentkirályi Hargita borvítöltő gépkocsiparkja négy teherautóból, két utánfutós traktorból és egy nagy teljesítményű

kamionból állott. Az utánfutós traktorokkal szállították a közel két kilométerre lévő vasútállomásra a palackozott borvizet, s onnan a gyárba az üres üveget, göngyöleget. A csíkszentkirályi töltőde építéskor, amelynél dr. Nagy András orvos is bábáskodott, kikérte Bányai János hidrogeológus véleményét is, aki rövid tanulmányban összegezte észrevételeit. Javasolta, hogy a töltőde és a vasútállomás között létesítsenek drótkötélpályát, mert akkor olcsóbb lenne a szállítás, mint közúton. Sajnos az ötletből nem lett semmi, csak terv maradt. Vidékünkön a gépkocsin való szállítás egyidős az első tehergépkocsik megjelenésével. A múlt század elején, az 1910-es években a bérlő, Koncz Ármin székelyudvarhelyi gyógyszerész már teherautóról árulta a homoródi borvizet, a palackozott Klotild-főforrás vizét.

A közútról, a szárazföldről szálljunk tutajra! Ki gondolná, hogy a 19. században a borszéki borvizet, igaz, idényjelleggel, tavasszal és nagy vizek idején a Maroson és a Kis-Besztercén tutajon is szállították. Erről a remetei Laczkó-Szentmiklósi Endre történész és a borszéki Farkas Aladár helytörténész is tájékoztatott. Elmondásuk szerint a Maroson, tutajon a borszéki borvíz Szegedig is eljutott.

Vita Zsigmond tanulmánya is igazolja a tutajon való szállítást: „Zimmethausen pedig, 1815 nyarán Duldner György lasi-i udvari ágenst maga mellé vette alhaszonbérelőnek. Duldner Ditrón alól, az úgynevezett Kőrís-tanya dombján, a Maros közelében egy pincés faházat építtetett, amelyet borvízlerakatnak használt. Tavasszal azután a Maroson tutajokon szállították tovább a borvizet. Orbán Balázs írja, hogy a szekeresek mellett az utóbbi időben megkezdtek a borszéki borvíznek vizen (a kis Besztercén tutajokon) való szállítását a Dunafejedelemségbe.” Az angol Boner említi a borszéki borvízről, hogy: „ez az egyetlen ilyen jellegű ásványvíz, amelyet az Egyenlítőn túlra is el lehet szállítani anélkül, hogy szénsavtartalmából veszítene. Ezt az utat megjárta egy láda a Novarak hajóval, és amikor a hajó visszaérkezett, a borvíz éppen olyan friss volt és éppúgy pezsgött, mintha csak az előbb töltötték volna meg az üveget.” Napjainkban, ha ritkán is, hatalmas óceánjárók gyomrában helyezett konténerben utazik a tengeren túlra a Tusnád, a Hargita Gyöngye vagy a Borszék ásványvíz, borvíz.

A levegőben az utasszállító repülőgépeken talán már felszolgálják az alumíniumdobozos borvizet is. ■

János Csaba

Tavaszi gombáinkról



Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyeri@yahoo.com

Gombáink biztos felismerésében sokszor nagy segítség a kettévágott gomba hújának alakja, állaga, színe-színváltása, szaga. Ilyen megfontolásból szerkesztettem az alábbiakat pár tavaszi gombánk metszetének segítségével.



■ Óriás papsapkagomba (*Gyromitra gigas*)

Süvege és belseje szabálytalan alakú, felülete durván ráncolt, barázdált, gyűrött, színe világossárgás, sötétbarna. Tönkje fehéres, rövid, gödörkés, bordás, barázdált. Húsa fehér. Áprilistól májusig főként világos lomb-, ritkábban fenyőerdőben, talajon vagy erősen elkorhadt tuskókon található. Enyhén mérgező.

■ Cseh kucsmagomba (*Verpa bohemica*)

Süvege csak a csúcán kapcsolódik a tönkhöz, harang alakú, csúcsa tompa. Széle fiatal korban érinti a tönköt, idősen felhajló lehet. Sárga, sárgásbarna vagy vörösbarna színű. Tönkjének belseje vattás, majd üregesedő, hengeres vagy lefelé vastagodó. Húsa törekeny, nedvdús, fehéres színű, szagtalan és ízetlen. Márciustól áprilisig lombos erdők talaján, bokros, nedves területen növekvő faj. Ehető, de könnyen romlik.



■ Simasüvegű kucsmagomba (*Verpa conica*)

Süvege csak a csúcán nő hozzá a tönkhöz, gyűszű formájú, tetején tompa. Felülete sima vagy finoman ráncolt, színe világos vagy sötétbarna. Tönkjének belseje kezdetben vattás, később üreges, hengeres, fehér, krémszínű, törekeny, felülete szemcsés. Áprilistól májusig nedves lomb- és fenyőerdőben, ligeterdőben, folyópartokon található. Ehető, de ritkasága miatt kíméljük.

■ A fent említett gombafajok nagyon kedvelik a nedvdús, enyhe tavaszokat, mint amilyen a 2021. évi is volt. Tapasztalatom szerint egy hét után már előregednek, színük megsötétedik, állaguk megpuhul, fehér húruk megsárgul. Az ehető fajokat ilyen állapotban már ne szedjük. Gombász velünk továbbra is!

■ Felhasznált irodalom:
www.miskolcigombasz.hu,
Ewald Gerhardt: *Gombászok kézikönyve*





Hazajárás Erdélybe Torda-Aranyos kincseinek nyomában



Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ Kísérőnk bevallja, ettől a ponttól még ő sem merészkedett beljebb a völgyben. Nem ellenkezünk vele, megpróbáljuk innen felvenni a szászavinci zagytározót, ám sem a kamera, sem a drón nem látja a lényegét, a mementóként itt maradt szászavinci középkori templom bányahordalékból kinövő tornyát. Nincs mit tenni, be kell hatolni az elvileg lezárt területre, és lám, fél óra zötykölődés után máris ott állunk a zagytározó partján, szemben velünk pedig ott van a hajdan a falu fölé magasodó templomtorony.

Településszisztematizálási tervnek nevezték el 1988-ban azt a programot, amelynek Szászavinc is áldozatául esett, és amelynek keretében Romániában 2000-ig agráripari centrumokat terveztek létrehozni. Több mint 6000 életképtelennek minősített falura várt volna hasonló pusztulás, ha Ceaușescunak marad ideje valóra váltani faluromboló álmát...

2018 májusában jutottunk el végre valahára az Erdélyi-érc-hegység sokat látott vonulatai közé, hogy az Alsóvidrai-víz-eséstől a Fenesi-szorosig járjuk be az Aranynégyszöget. A természeti szépségek és kulturális örökségünk felkeresése közben nem feledkeztünk meg a maradék magyarokról sem.

Ötvenkét lélek. Éppen ennyi magyar lakott ekkor Abrudbányán. Református lelkipásztoruk, Ladányi Péter Sándor és egyesületük vezetője, Kopenecz Loránd volt útítársunk a

Detonáták bazaltvilágában, a Pojenica gerincén és a negrileasai nárciszmezőn is, de elkísértek következő filmjeink helyszínére, az Aranyos alsó folyásához is. Itt is egy régi tartozást rőtünk le előbb: a Hesdát, a Berkesz és a Túr hasadékait, szorosait vettük górcső alá. A tordai hegyek után aztán körülnéztünk az Aranyos jobb partján is. Favázás kőházak és romos kastélyok, lánglelkű unitárius lelkészek és lelkes népművelők, református templomok gótikus alapokon, zöldségtermesztés a székely kapuk árnyékában – ha megkérnének bennünket, hogy készítsük el Aranyosszék turisztikai esszenciáját, a fenti összetevőket feltétlen beletennénk a nagy képzeletbeli lábosba. Nem lenne olyan „ízletes”, mint a szomszédos Torockó vagy Torda „főztje”, de a két említett nagyágyú árnyékában igenis van ráció turizmust építeni a Székelykőtől az Aranyos lapálya felé fokozatosan szelődülő dombháton.

Várfalváról indulva egy körtúrát írtunk le, hogy felkeressük azokat a kitörési pontokat, amelyek az aranyosszéki falusi turizmus vonzerői lehetnek, és amelyek egy kimerítő Székelykő vagy Tordai-hasadék-túra után felüdülést jelenthetnek. Csegez és Székelyhidas kőépítészete után a Maros mellé ereszkedtünk Aranyosszék hajdani fővárosának, Felvincnek a kedvéért. Az Aranyos torkolatvidékéről visszakanyarodtunk északnak, hogy az elrománosodott székely falvakban a magyar múlt emlékeit kutassuk. Aranyosgerend után már egyre több a magyar szó, és egyre több zöldségtermesztő unitárius közösségbe botlottunk Harasztostól Bágyonon át Kövendig, míg végül Várfalván az ekékkel és újdonsült aranyosszéki barátainkkal koccintottunk Aranyosszék magyar jövőjére. ■



Torda

■ „Ennek a vidéknek mind múltja, mind jelene meghatott figyelmet érdemelne látogatójától. Mert a magyarságra nézve alig van fontosabb része széles ez országnak, mint Torda és környéke. És az Aranyos völgyének e részén, – Erdély szívében – a múlt szent emlékei közt a természetnek micsoda szépségei kínálóznak e tájon megtekintésre!” (Pap Domokos: Torda és környéke, 1909)

Az egykor hatalmas Torda vármegye emléke a sok viszály után már csak a nép lelkében él tovább. Mert ha valahol, akkor itt kéz a kézben jár a táj a népi hagyománnyal. Legendás légkörét a Torockói-hegység legészakibb mészkőnyúlványának, a Peterd–Szind-gerincnek köszönheti, ami szinte felkínálja magát az Aranyosba igyekvő patakoknak, hogy felszabdalják. A sziklaszorosok jelölték ki útvonalunkat, amelyen keresztül bejártuk Torda százszor elátkozott földjét, hogy felidézzük Szent László szellemét és rátaláljunk az azt őrző magyar közösségekre. A filmet a YouTube videomegosztón lehet megnézni a *Torda – A Peterd-Szind gerinc legendás hasadékai* címen.

Aranyosszék

■ „Aranyosszék a Székelyföldtől el van különítve, azal tájrajzilag nem függ egybe, s eredetileg nem is tartozott az Atilla örökségének védváraként visszamaradt és Székelyföldhez, hanem annak egy későbbi gyarmatát alkotja. Oly gyarmatát, mely a hősiességnek köszöni létét, fennmaradását és virágzását. A Székelykő sziklaormán büszkélkedő vár körül vívták székely őseink a mongolok ellen azon győzelmes harcot, melyért jutalmul Aranyosszék területét nyerték. A király a Székelykő keleti alján elterülő termékeny földet, a Maros és Aranyos közti területet, melyet a mongolok néptelenítettek, kiszakítván Torda vármegyéből Aranyosszék néven a győzelmes székelyeknek adományozta, székely joggal és törvényekkel ruházván fel.” (Orbán Balázs)

Igy lett a Székelyföld ötödik széke Aranyosszék. Sok vér folyt le később is az Aranyoson, a lapálya fölé szelődülő dombhátak mentén élő székelyek sok csatát vívtak földjükért. Tatár, török, labanc és román dúlások forgácsolták a népet, míg az 1876-os megyerendezéskor az ötödik széket beolvasztották Torda-Aranyos vármegyébe. Trianon és a kommunizmus aztán székestől, vármegyéstől mindent kiradírozott, mégis, Aranyosszék tovább él, idebent: a kastélyokban, a templomvárakban, a székely kapukban és a földjükhöz hűséges székelyek lelkében. A Csegeztől a várfalvi EKE-Várig megtett utunkról készült film megtekinthető a YouTube videomegosztón az *Aranyosszék – Körtúra a székely szórványszigeten* címen.



Verespatak

Erdélyi-érchegység

■ „Az Erdélyi Érchegységnek nincsenek égbenyúló csúcsai, mint az Alpoknak, mintha mindenáron az ismeretlenség tisztos távolába húzódnának s mindent elkövetnek, hogy a vakmerőt, aki feljűk iparkodik, eltántorítsák. De ha mégis – minden akadályt legyőzve – feljut valaki a csúcra, elfelejt minden szenvedést, fáradságot. Az üdezöld pázsit tarka virágokkal borítva a legművészebb perzsaszőnyeggel versenyezve kínál; a gyöngéd szellő úgy suhan körülötte, mint egy szerető édesanya lágy csókja.” (Kovács Rózsi: Az Erdélyi Érchegységről, 1933)

Az Erdélyi-szigethegység déli részén, az Aranyos, a Maros és a Fehér-Körös között egy sokat látott, öreg vonulat, az Erdélyi-érchegység görnyedezik. Vulkáni múltjából fakadó érc tömegei és gyötrelmes történelme nyomja a vállát. Aranyország ez, melynek határait a híres „aranyégyszög” jelöli ki, csúcsain Verespatakkal, Aranyosbányával, Nagyággal és Zalatnával. Évezredek óta termelik nemesfémjeit, de még mindig Európa legnagyobb arany- és ezüstkészlete felett őrökdi. Közettani és domborzati változatosságából adódóan népessége is sokszínű volt. Csak volt... De Horea és Avram lancu ide, Ceaușescu és a Gold Corporation oda, él még a természet, és él még a magyar az Aranyégyszögben. Az itt készített filmünk visszanézhető a YouTube videomegosztón az *Erdélyi-érchegység – A mócok Aranyégyszöge* címen.

A Székelykő kelet felől





1



2

Kalandok a Berettyó forrásánál

■ Az *Erdélyi Gyopárt* olvasva többször is találkozhatunk a Berettyó forrásvidékére vezető túrák leírásával. Majdnem három évtized telt el azóta, hogy utoljára túráztam azon a vidéken, itt volt az ideje, hogy újra útra keljek. A havas táj, a felelevenedett emlékek késztettek arra, hogy leírjak egy régi történetet.

A történet Szilágyosmlyón kezdődött, az ezerkilencszázhetvenes évek végén, ahol kialakult egy diákokból álló csapat, akik hétvégeken szívesen kirándultunk a városka környékén, így jutottunk el

Tuszára és a Berettyó forrásához is. A víz-esés alatt sátoroztunk, felkapaszkodtunk a karsztfennsíkra, elmentünk a Merisor-patak víznyelőjéhez, bebújtunk a planinán található barlangba. Itt a történet véget is ért volna, ha azon a nyáron nem gyalogtúránk Pádis környékén. A hatalmas dolinák, a víznyelők, a karsztforrások és a táj jellege kísértetiesen hasonlított (nagyobb méretekben) a Tusza környékén látottakhoz. Lázba jöttünk, elhatároztuk, hogy a következő évben megkeressük a Berettyó barlangját. Ősszel a társaság szétszéledt, nagyobb egyetemi városokban szívtuk magunkba az okosságot, de azért annyit nem, hogy lemondjunk a pádisi táborúznél született tervünkről.

Ahogy kitavasodott, elmentünk Tuszára, kérdeztük az állataikat legeltető helybelleket, nem tudnak-e eldugott üregekről, hasadékokról, esetleg nem ismernek-e olyan öregeket, akik ilyenekről meséltek. Így jutottunk el a planinán található aknabarlanghoz, eligazítottuk Gaura Ponor néven emlegették. Volt nálunk hegymászó-felszerelés, beereszkedtünk a zombolyba, az volt az érzésünk, hogy a barlang alja meg-megroggyan, valószínűleg bontással tovább lehetne jutni. Elhatároztuk, visszajövünk

egy nagyobb csapattal, és megpróbálunk lejjebb jutni. Közben Szilágyosmlyón is érdeklődtünk, biztató információkat kaptunk. Egy orvos ismerősöm elmesélte, hogy megszínezték a Merisor-patak víznyelőjénél a vizet, a színes víz a nagyobb karsztforrásnál tört a felszínre.

Csapatunk egyik tagja Major Miklós tanár tanítványa volt Nagyfaluban. A tanár úr a Berettyó mente egyik legjobb ismerőjeként több tanulmányt is írt erről a vidékről. Összejött egy találkozó, félszegen rukkoltam elő terveinkkel. Meglepetésemre nem nézett furcsán rám, felállt és levette a könyvespolcra a *Karszt és barlang* című kiadvány 1972-ben megjelent példányát. Egy érdekes tanulmány volt benne, szerzője dr. Tulogdy János. Igényes leírást kaptunk a tuszai karsztról, , rajzokkal. Egy mondatot szeretnék idézni a tanulmányból, amely egy komoly impulzust adott a kutatás folytatásához tudományos magyarázatokkal: *A töbrök, víznyelők, kisebb barlang és aknabarlang, valamint a planina mélyében rejtőző – még fel nem tárt – barlang, a nagy karsztforrások járatai kialakulását elősegítette az, hogy a mészkő erősen össze van töredezve.*

A következő napokban, ki hogyan ért rá, a helyszínen végigbogarásztuk az erdőt, kerestünk egy nyílást, egy lyukat, amin keresztül lejuthatnánk a barlangba. Egy nap felhívott telefonon a csapatunk geológus tagja, hogy a Nagy-karsztforrás fölötti sziklák alatt talált egy üreget,



3

FOTÓK: RÉGI FEKETE-FEHÉR PAPIRKÉPEK ÉS SZÍNES DIAPOZITÍVOK REPRODUKCIÓI

1. Tábor a víz-esés alatti réten
2. A platón található aknabarlang szája
3. Bevetésre készen

ahonnan mintha vízcsobogás hallatszana, de a függőleges járatot bontani kell, mert el van dugulva. Hétvégén már ott voltunk nagyobb létszámmal, megfelelő felszereléssel és elszántsággal. Megkezdjük a szűk járat bontását, a törmeléket vedrekben húztuk fel. A járat egy pár helyen olyan szűk volt, hogy csak fejjel lefelé lehetett bontani és megtölteni a vedreket. Ilyenkor először felhúzták a „dolgozót”, utána a teli vedreket. Egy pár órás munka után felkiabált a lenn dolgozó társunk, hogy egy nagyobb terem mennyezetéhez ért és nem kell tovább bontani, szabad az út. Mondanom sem kell, hogy egész éjjel nem aludtunk az izgalomtól, pedig jól kifáradtunk a bontásban. Másnap négyen beereszkedtünk a függőleges, nagyon

szűk járaton keresztül, és elértük a föld alatti patak szintjét. Egy nagyobbacska terembe érkeztünk. A terem egyik oldalán egy szifonon keresztül folyik be a patak, a terem másik végében ugyancsak egy szifonon keresztül távozik. A kimeneti szifon másik oldala valószínűleg a Nagy Karsztforrás. Többször visszatértünk még, sok órát töltöttünk el a föld alatt, a lerakódott hordalék alatt kerestünk járatokat, de nem sikerült továbbjutnunk.

Vége lett a nyárnak, mindenki viszszaemelt tovább okosodni. A Temesváron tanuló társunk felvette a kapcsolatot a Cristal Barlangász Egyesülettel, én a nagyváradai Z Barlangász Klubbal. Több alkalommal kimentek ők is a helyszínre, de nekik sem sikerült továbbjutni. Eltelt

egy bő évtized, érdemleges eredmények nélkül. A nagybányai C. S. Montana egyik tagja 1995-ben búvárfelszereléssel behatolt a felső szifonba. Bár a járat elég nagyknak tűnt, egy beékelődött kőtömb visszafordulásra kényszerítette. A véletlen úgy hozta, hogy pont akkor túráztunk arra a feleségemmel és két fiammal. Nincs tudomásom arról, hogy azóta valaki folytatta volna a feltárást, pedig érdekes lenne bontással próbálkozni a víz alatti járatban vagy a fennsíkon található aknabarlangban, modernebb módszerek bevetésével.

Itt a régi történet vége. Azt kellene mondanom, hogy aludjatok jól. De inkább azt mondom, ne aludjatok, menjetek és keressetek új kalandokat. Megéri. ■

Vida György, Nagyvárad

A Bilea-tónál 1967 januárjában

■ Öten zötyögünk Nagyszebenből a személyvonaton Árpás felé. Öt jókedvű, erőteljes duzzadó orvosgyetemista, két román és három magyar fiú. Körülöttünk a kupé tele van hátizsákokkal és sílécekkel, sítobokkal, bakancsokkal. Kint – még jókor dél előtt van – már másfél napja szakad a hó. Örvendezünk: vége egy félévnek az egyetemen, tíz napig semmi gondunk, csak a hegy meg a hó meg a nap és a siklás. Tele vagyunk önbizalommal és erővel; a hátizsákok is tele minden szükségessel. Egyedül a pénzünk kevés, de hát ilyen fiatalon és ilyen bátran nem félünk semmitől. Csak elzötykölődünk a személyvonat másodosztályán Árpásig, ott lekászálódunk a sok csomaggal a vonatról, és felnézünk a Hegyre. Csodás, hófehér csúcsok. Szedelőzködés, viccek már a kezdetektől, és indulás gyalog a hegynek. Mély a frissen hullott hó még a szekérúton is; lassan és zihálva, meg jól megizzadva jutunk előre. Nem könnyítik meg a menetet a vállunkon levő hosszú sílécek sem, meg a háttámasz nélküli zsákok, amelyek tömve vannak. Mit számít! Válogatott tízpróbázó barátunk megy elöl hosszú ideig, aztán felváltva törjük a friss havat. Igaz, mivel én vagyok a legmélyebb növésű, néha akkorákat kell lépnem a többiek nyomába, hogy majd állon rugom magam a térdemmel.

Gyakran kell megállnunk pihenni, főleg, amikor a fészkelő falun túl elkezdődik az emelkedő; itt már a hó is mélyebb, nyom sincs, és az erdő nyiladékain nagyon nehéz átvergődni, mert néhol nekem hónaljig ér a hó, és mivel mind nehéz terhet cipelünk, mélyen süppedünk a fehér lepelbe.

A nyiladékokon már lefutott lavinácskák görgetegein is át kell keltnünk, az egyiknél egy kőkereszt: egy bukaresti orvos házaspár sírja, akik egy pár tavasszal előbb haltak meg ott lavinamlásban (és csak a hó elolvadása után találták meg a testüket).

Olyan lassan haladunk előre, hogy az leírhatatlan, de egyelőre mindenki jól van és vidáman néz a jövőbe. Késő délután érünk el a Bilea-vízesés (Bilea-cascadă) menedékházhoz, ahol végre ledobhatjuk a síléceket, botokat és zsákokat, levethetjük



A szerző a Fogarasi-havasok gerincén

átvizesedett bakancsainkat. Olyan fáradtak vagyunk, hogy a menedékház küszöbén ülünk egy darabig, amíg a menedékház nem szól, hogy kész a tea, meg a rum is kihűl. Eszünk a zsákból, mint a farkasok... és sok teát meg vizet iszunk; rumot csak egy féldecit.

Este hat óra körül már behullunk az ágyakba, bocsánat, a priccsekre, és alszunk és alszunk, másnap úgy tíz óráig. Közben a hó még mindig hullogat, már a két és fél méter is meghaladta a menedékház melletti kis meteorológiai állomás szerint. Reggelizünk, készülődünk, még aznap fel kellene érünk, fel szeretnénk, nem is szeretnénk, fel akarunk érni a felső



A Bilea-tó és az 1995-ben leégett régi menedékház

menedékházhoz, a Bilea-tóhoz. Nyáron az út kb. másfél-két óra gyalog... most majd meglátjuk.

Van úgy fél tizenkettő, amikor felcélhelődünk és indulnánk, de a menedékház letérdel előttünk és úgy kér mindenre, hogy ne induljunk el, mert nagyon veszélyes és késő is van már. Velünk persze nem lehet beszélni, annyira telve vagyunk vak önbizalommal és erővel, hogy elindulunk. Körülbelül a második gleccserlépcsőnél kezd elérni a nagyon nagy fáradtság, a hatalmas hó miatt minden lépés fájt; a két román kolléga gyengébb állapotban van, mint mi hárman, úgyhogy már csak mi törjük az utat. A román srácoknak kikötjük a síléceit, botjait egy fém útjelzőhöz, aminek a teteje még kilátszik a hóból, de a fiúk már így is csak lézengenek a fáradtságtól, mindegyre le akarnak ülni pihenni. Akkor mi hárman összetanácskozunk, mint kilenc kőművesek magas Déva várán, és azt a döntést hozzuk, hogy a két román srácnak a hátizsákját is otthagyjuk valami sziklán, és így talán sikerül őket felsegíteni a felső menedékházig, mert visszamenni nem merünk a lavinák miatt. Arra is készülünk, hogy ha annyira lelassulunk, akkor talán kint kell töltenünk az éjszakát a hóban. Elhatározzuk, hogy akkor elégetünk minden égetőt a zsákokból, mert a kihülés fenyeget ilyenkor a legjobban.

Kezdjük mindannyian elveszíteni a valóságérzékünket, a tízpróbázó van a legjobb kondiban, már mindig ő megy legelől, jóval előttünk jár. Kezd sötétedni és azt sem tudjuk, mennyi van még hátra, elveszítjük a tér- és időérzékünket is. Egyszer hallom messziről, hogy a tízpróbázó barátunk hatalmasat ordít: itt vagyunk! Megérkeztünk!

Látni nem látok semmit és senkit a szürkületben az egész napos hóvakságtól, és csak megyek tovább a nyomokon. Egyszer aztán elfogy alólam a talaj és a hó és minden és én fenéken csúszva megyek lefelé... valahova. A menedékház körben kiásta már az egyemeletes házat és így a magas hóról lecsúszva érkezem meg. A hóból – ezt másnap ellenőrizhettük – az egyemeletes háznak éppen csak pár piros cserepe látszik ki... persze nappal, mi meg már erős szürkületben értünk oda.

A menedékházassal együtt valahogy becipeljük a holtfáradt két román kollégát is. Megmenekültünk – egyelőre –, és van fedél a fejként felett, és tűz és meleg és étel-ital is. Leírhatatlan az öröm! Másnap gyönyörű, szikrázó napsütésre ébredünk valamikor a délelőtti folyamán; végre megállt a háromnapos hóhullás, és ragyog felettünk a Vânătoarea lui Buteanu és a Capra-csúcs.

Másnap vagy harmadnap, erre már ilyen időtávlattól nem emlékszem, reggel, csodás időben elkezdtek „levetni” a síléceket – azaz egymás nyomába lépve és ritmusra énekelve – a rövid sípályát a Bilea-gleccserkatlan belsejében, és csúszkáltunk is rajta szorgalmasan. Már akkor elhatároztuk – a velünk levő egyik román srác (egyébként válogatott röplabdázó) tanácsára, aki alpinista felszerelést is hozott, azaz egy db. jégcsákányt és egy 2x8 m-es kötelet meg karabinereket –, hogy együtt, „összekötve” felmegyünk egyik reggel a Capra-csúcsra, egy másik alkalommal pedig a Vânătoarea lui Buteanu-ra, mert ezekről a közeli csúcsokról ilyenkor télen nagyszerű kilátás nyílik a Fogaras csúcsaira, és ha szerencsénk van, akkor dél felé a román Alföldre és a Dunára is.

Közben a szelek és a fagy megmunkálta a magas csúcsokon a 3 m körüli havat és fantasztikus jégstalaktitokat és sztalaktitokat állított fel a csúcsok felső lejtőin. A hatalmas hóhullás után aztán kb. egy hétig csodásan tiszta idő következett, hétágra sütött a nap és fent a csúcsokon nagyon kellemes, meleg idő lett. Sokszor ingujjra vagy éppen gatyára vetkőzve napfürdőztünk és közben néztük, hogy gördülnek alá a szomszéd lejtőkön folyamatosan a kisebb-nagyobb lavinák, vagy talán inkább nagy hógörgetegek. Pár nap múlva már a déli oldalakon kilátszott a havasi szőrű, amire rá lehetett heveredni.

Egyik igen kora reggelen – hajnali ötkor kelve – felmentünk a Capra-csúcsra és ott ültünk aztán jó pár órát. Az akkori napfelkelte volt életem egyik legszebb, legmaradandóbb élménye: ahogy a nap kúszott fölfelé a páratlan reggelen, úgy lettek lassan vérpirosak a teljesen hófedte fehér csúcsai a Keleti- és a Déli-Kárpátoknak. Olyan volt az egész, mint egy giccsfilmben: mélykék ég és a csúcsok olyan sorrendben kapták meg ezt a vérpiros sapkát, amilyen magasak voltak. Aznap az a szerencse is ért minket, hogy láthattuk délre a Duna fényes csikját, amint a nagy román Alföldön a tenger felé tart.

Hol volt ilyenkor már a feljutás halálfélelme, a rettenetes, veszélyes vánszorgás, ami minden testi és lelki erőnket próbára tette? Csak az öröm zengett bennünk, meg az, hogy olyasminek vagyunk részesei, aminek kevés honfitársunk.

Egy hét után, amikor már lefelé vánszorogtunk, meneteltünk, mint a katonák egész napos nem évés után (kifogytunk az ételünkéből, már csak kevés kekszünk és marmeládénk maradt), amikor este tíz körül Nagyszebenbe értünk, megint olyan fáradtak voltunk, hogy alig tudtunk elvánszorogni egy közeli gyorsétteremig (talponálló), ahol minden maradékot felfaltunk még az asztalokról is (más nem volt már kapható záróra előtt, mint „piftele marinate”, azaz marinált fasírozottkák), és sok üveg ásványvizet ittunk. De úgy is nézett ránk mindenki, mintha a Holdról estünk volna oda: holtfáradtan, piszkosan, az éhhalál szélén, de teljesen csokoládészínűen. Igen, a magas hegy csokoládéklámmá varázsolt bennünket azalatt a hét alatt. Hát akkor már valóban elmondhattuk magunkról a költővel együtt, hogy „ez jó multság, férfimunka volt!”.

Most, amikor ezeket a sorokat írom, enyhén havas és hideg kora tavaszon, a kalitkában (ügyelet), mindezek az emlékek olyan hihetetlennek tűnnek, mintha nem is velem történtek volna meg. ■

Dr. Nagy-Major Gábor

Csillagászati vetélkedő indul!



FOTÓ: SCHMALL RAFAEL (KAPOSVARMOST.HU)

Benevezés: ingyenes.

Helyszíne: akárhol, ahonnan jó a kilátás a nyugati égbolt aljára.

Célja: minél hamarabb megpillantani a legfiatalabb (legvékonyabb) holdsarlót.

Időpontja: napnyugta után április 2-án, május 1-én, május 2-án, május 31-én.

Díjazás: értékes, nem mindennapos látvány biztosítva, minden alkalommal.

Annak ellenére, hogy ez szabadszemes vetélkedő, lehet kissé „csalni”, binoklival.

Használható segédeszköz: iránytű.

A következő azimutális szögeket használva könnyebben azonosítható a Hold helyzete a még világos égbolton: április 2-án $Az=270^\circ$,

május 1-én $Az=290^\circ$, május 2-án $Az=285^\circ$, május 31-én $Az=295^\circ$. A magassága $5-10-15^\circ$ körül valószínű. Ennek a becslésére az összeszorított öklünket használhatjuk, amely szélessége kb. 10° .

Akinek sikerült meglátni a holdsarlót, annak érdemes megörökíteni az eseményt, lejegyezve a megpillantás dátumát, óráját és percét. A megörökítést akár fényképezőgéppel, mobiltelefonnal is lehet végezni. A teleobjektív vagy zoomolás csak segít az eredményen.

Kellemes megfigyelést és fotókísérletezést! Ja, igen, és felhőmentes estét kívánok!

■ A Merkúr április derekán fél órával a Nap után nyugszik és érdemes felkeresni, mivel a hónap végére lesz a legjobb megfigyelhetősége. Május elején még két órával nyugszik a Nap után, de a hónap közepére láthatósága fokozatosan csökken.

Április elején a Vénusz, a Szaturnusz és a Mars a délkeleti égbolt alján, egy vonalban látható. 5-én a Szaturnusz nagyon megközelíti a vöröses Marsot, majd gyorsan dél felé veszi útját. A hónap utolsó napjaiban a ragyogó Vénusz lassan a kelő Nap felé vonul, de előbb bevárja a Nap felől érkező Jupitert, amelylyel május elsején találkozik. Ezután elválnak útjaik, de a Vénusz még a keleti égbolt alján fitogtatja csillogását.

Amint a Mars áprilisban és májusban egyre magasabbra igyekszik, lassan átutazik a kora hajnali égboltra.

A Jupiter április derekán már megjelenik a hajnali, keleti égbolt alján és igyekezve „üldözőbe” vesz két bolygót. Az első „áldozat” a Vénusz, amely mellett május elsején halad el, a második a Mars, amely május 29-én int búcsút az óriásbolygónak.

Amint említettem, a Szaturnusz gyorsan távolodik a Naptól, annyira, hogy május végére már éjjel után 2 órával felkereshető a délkeleti égbolt alján és hajnalig észlelhető.

Az Uránusz április elején az esti órákban még felkereshető a nyugati égbolt alján, de gyorsan eltűnik az alkonyati fényben, annyira, hogy májusban sem lesz látható. Ez alkalommal a Hold segítségünkre lesz, hogy könnyebben megkapjuk az Uránuszt, ugyanis április 3-án, este 20.20 óra után a látványosan szép Holdsarló nagyon közel látható a bolygó alatt. Ez a közelség azt jelenti, hogy ha kisebb távcsővel vagy binoklival figyeljük a sarlót, akkor $2x$ Hold átmérőnyi távolságra a Hold felett megláthatunk két, nem nagyon fényes csillagot. A jobb oldali tulajdonképpen az Uránusz. ■

Molnár Zoltán



FOTÓ: INDAFOTO.HU



Védett területek
rejtett kincsei

A Domogled- Cserna-völgy Nemzeti Park





Dr. Bartók Attila

Bukarest

bartok.attila@gmail.com

■ A Buila-Vânturarița Nemzeti Parkból, ahol sorozatunk előző részében különös növényfajok után kutattunk, térjünk délnyugatra és látogassunk el titokzatos tájakra, a Domogled–Cserna-völgy Nemzeti Parkba. Oda, ahol már kora tavasszal nyílik az endemikus medvefűl kankalin (*Primula auricula* var. *serratifolia*), ahol a nyár elején túrázni csábít a gyönyörűséges havasi csukóka (*Scutellaria alpina*), ahol még késő ősszel is virágzik a csodálatos Haynald-kikerics (*Colchicum haynaldii*).

Az 1990-ben Krassó-Szörény, Mehedinti és Gorj megye területén létesített nemzeti park területe 61 211 ha (gyakorlatilag Románia legnagyobb nemzeti parkja). Igazgatóságának székhelye Herkulesfürdőn található. Létrehozták a park erdélyi részén a Domogled- és a Coronini-Bedina Tudományos Rezervátumot és a Țesna-völgy Természetvédelmi Területet, az olténiai oldalon a launa Craiova, Belareca, Cloșani-kő, Ciucevele Cernei Tudományos Rezervátumokat (IUCN I-es kategória), valamint a Stan-csúcs és a Corcoaieszoros Különleges Élőhelyeket (IUCN IV-es kategória).

Nemzeti parkunk a Mehádiai-, a Cserna-, valamint a Godján-hegység (Déli-Kárpátok) területén található, a védett övezet nagyjából a Cserna-völgyet követi, ahol a kanyon mindkét oldalát grandiózus, szaggatott mészkőszirtek, bástyák, ormok (amelyeken helyenként a bánáti fenyő alpinista tehetséggel kapaszkodik) teszik vadregényessé.

A térségben enyhe (szubmediterrán típusú) éghajlat uralkodik, amely egy teljesen különleges, termofil jellegű növényvilág fejlődését tette lehetővé, olyan fajokkal, amelyek nemcsak Erdélyben, de Romániában is egyedülállóak. Ezek közül megemlíthjük az: *Arabis collina*, szártalan aszat (*Cirsium acaulon*),

Dryopteris mindshelkensis, arany saláta (*Lactuca aurea*) és bánági tarsóka (*Noccaea banatica*) fajokat.

A veszélyeztetett fajok lajstroma elég hosszú, ezek zömét sajnos nem iktatták a védett növényfajok közé. Íme a Domogled-Cserna-völgy Nemzeti Park sebezhető fajainak névsora (természetesen a feljebb említett öt taxon is beleszámolandó): *Achnatherum calamagrostis*, sulyoktáska (*Aethionema saxatile*), hólyagos ternye (*Alyssoides utriculata*), pillangó sarkantyúskosbor (*Anacamptis papilionacea*), mirigyes fodorka (*Asplenium lepidum*), *Astragalus depressus*, nyelvecscsészélyű harangvirág (*Campanula lingulata*), *Carex brachystachys*, Haynald-kikerics (*Colchicum haynaldii*), kövi pimpó (*Drymocallis rupestris*), *Elymus panormitanus*, Heuffel-husáng (*Ferula heuffelii*), háromélű rekettye (*Genista januensis*), seprűs rekettye (*Genista radiata*), *Hippocrepis emerus* subsp. *emeroides*, Rochel-orbáncfű (*Hypericum rochelii*), Reichenbach-nószzirom (*Iris reichenbachii*), Heldreich-kékcsillag (*Jasione heldreichii*), *Linum hologynum*, *Minuartia graminifolia* subsp. *hungarica*, *Minuartia hirsuta* subsp. *falcata*, sápadt kosbor (*Orchis pallens*), gömbtermésű sárma (*Ornithogalum sphaerocarpon*), cifra kankalin (*Primula auricula* var. *serratifolia*), sárga szappanfű (*Saponaria bellidifolia*), havasi csukóka (*Scutellaria alpina*), Borbás-berkenye (*Sorbus semipinnata*), hamvas gyöngyvessző (*Spiraea cana*), pamutos ökörfarkkóró (*Verbascum pulverulentum*), Vandas-ökörfarkkóró (*Verbascum vandasii*), *Veronica spicata* subsp. *crassifolia* (Bartók, 2020).



FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Pillangó sarkantyúskosbor (*Anacamptis papilionacea*), veszélyeztetett orchidea
2. *Minuartia graminifolia* subsp. *hungarica*, a Déli-Kárpátok endemizmusa
3. Tarka nószzirom (*Iris variegata*)
4. Havasi csukóka (*Scutellaria alpina*), veszélyeztetett faj
5. *Veronica spicata* subsp. *crassifolia*, veszélyeztetett faj
6. Seprűs rekettye (*Genista radiata*), veszélyeztetett faj
7. A Domogled–Cserna-völgy Nemzeti Park
8. Az Arzsána-hegy (Cserna-hegység)



A Stan-csúcs Természetvédelmi Terület

Egy érdekes, endemikus faj a *Minuartia graminifolia* subsp. *hungarica*, amelyet az egész földkerekségen csak nemzeti parkunk két helyén, az Arzsána-hegyen, valamint a Medved-dolina meredek mészkőszikláin találtak meg idáig. Ez utóbbi biotóp felfedezését Tóth Kinga (Temesvár) florisztikai kutatásainak köszönhetjük. Növényünk hasonlít az olasz Alpokban növényesült *Minuartia graminifolia* subsp. *graminifolia* fajhoz. E taxon nagyon rövid, mirigyszerű hajszőrökkel borított (0,06–0,15 mm), míg a tőlünk távol növényesült faj esetében ezek hosszabbak (0,15–0,7 mm), de a meghatározásánál a szíromlevél és a csészelevél közti arány is döntő szerepet játszik (Conti, 2003).

A havasi csukóka egy érdekes eurosibériai elem, ami a Délkeleti-Kárpátokban nagy növényritkaságnak számít. Hasonlít a henyec csukókához (*Scutellaria supina*), de amitől elkülöníthető bíboribolya színű pártájával (a rokon taxon pártája sárga), levelei főleg felül pelyhesek, kissé hegyesebb fogúak (míg a hasonló faj levelei kopaszok, csak a levélnyelek pillásak). A romániai Kárpátokban a Cserna-hegységből, a Retyezátból, a Radnai-, valamint a Fogarasi-havasokból idézték. Ez utóbbi két masszívumból tévesen, a Retyezátból pedig az utolsó adat a hetvenes évekből származik, azóta ott nem találták a botanikusok. A taxon mai egyetlen biztos előfordulási helye a Délkeleti-Kárpátokban, a Cserna-hegységben található, az Arzsána-csúcs közelében, ott mi is megtaláltuk egy 2021-ben szervezett botanikai túra alkalmával. E faj veszélyeztetett, Vörös könyves növény, elsősorban a gyűjtogatások, de a legeltetés is lényegesen hozzájárul az egyedszámok pusztulásához.

A cifra kankalint Anton Rochel írta le 1838-ban, de sajnos a protológusban hiányzik a taxon fő meghatározóbélyege (foliis profundis serratis = mélyen fogazott levelek); ezt viszont Borbás írja le az egyik 1901-ben közölt cikkében, ahol a növényt *Primula auricula* L. var. *serratifolia* Rochel ex Borbás néven publikálja. Utólag a növényt alfajként is köztették, de frissen végzett molekuláris elemzések eredménye ezt a státuszt nem támogatja. A cifra kankalin elterjedését idáig a Mehádiai- és a Vâlcan-hegységben igazolták, habár régebben idézték a Cserna-hegységből is (sajnos onnan nincs herbáriumi bizonyíték).

A növény élőhelye mészkősziklákhöz kötődik, sokszor ember által megközelíthetetlen sziklafalakon pillanthatjuk meg. Legmagasabb előfordulási helye a Stan-csúcs (1466 m), ahol mi találtuk egy 2016-os botanikai túra alkalmával. Egy 2021-ben szervezett kiránduláson a Fehér-kövek-csúcson leltünk új populációt, nyúlfarkfű (*Sesleria rigida*), aranyos fodorka (*Asplenium trichomanes*), kövér daravirág (*Draba lasiocarpa*), borzas zanót (*Cytisus hirsutus*), illatos gólyaorr (*Geranium macrorrhizum*) és Hazslinszky-berkenye (*Sorbus austriaca*) társaságában.

A Cserna-völgyi boldogasszony papucsáról (*Cypridepium calceolus*), amelyet több, friss romániai botanikai munka is idéz elárulhatjuk, hogy a faj leveleit Ferdinand Pax szedte a jelzett területről 1907-ben (a lapot a budapesti Magyar Természettudományi Múzeum herbáriumában őrzik). Sajnos a címkére csak a „Cserna-thal” felirat került, így nem ismerjük az orchidea pontos lelőhelyét, melyet azóta sem találtak meg a fűvészek.

Parkunk területén más értékes, ritka fajok is nőnek, ezek közül megemlíthetjük a következőket (a felkiáltójelesek nemzeti alapon a törvény által védett fajok; ne tévesszük össze a faj védettségét a veszélyeztetettségével): magyar szemgyökér (*Athamanta turbith* subsp. *hungarica*), *Clinopodium pulegium*, török mogyoró (*Corylus colurna*), kockásliliom (*Fritillaria montana*!), Janka-sallangvirág (*Himantoglossum jankae*), tarka nőszirm (*Iris variegata*), bánáti len (*Linum uninode*), bánáti feketefenyő (*Pinus nigra* var. *banatica*!), szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*!), lónyelvű csodabogyó (*Ruscus hypoglossum*!), őszi fűzérteker (*Spiranthes spiralis*), Hoppe-pitypang (*Taraxacum hoppeanum*), tiszafa (*Taxus baccata*!).

Különleges az Arzsána-hegy flórája, amelyet már Borbás botanikusunk is alátámaszt a 19. század végén közölt egyik cikkében (Borbás, 1876.) Az oda látogató botanikus vagy figyelmes túrázó olyan ritka vagy veszélyeztetett fajokkal találkozhat, mint például a: *Minuartia graminifolia* subsp. *hungarica*, *Astragalus depressus*, havasi csukóka (*Scutellaria alpina*), Borbás-berkenye (*Sorbus semipinnata*), seprűs rekettye (*Genista radiata*), Vandas-ökörfarkkóró (*Verbascum vandasii*), pillangó sarkantyúskosbor (*Anacamptis papilionacea*), Pancíć-csenkesz (*Festuca panciciana*), Joó-ibolya (*Viola jooi*).

Ebben a nemzeti parkban is a növénytakaró a közeljövőben antropogén hatás martaléka lehet, elsősorban a túllegettetés miatt, de a gyűjtogatás és a növénygyűjtés is nagy mértékben hozzájárul a ritka fajok pusztulásához. ■

Felhasznált irodalom:

- Bartók A., 2020, *Lista roşie a cormofitelor periclitare din Carpaţii de Sud-Est (România) cu discuţii critice referitoare la corologia, ecologia, fitocenologia şi starea de conservare a unor specii ameninţate*. Teză de doctorat, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Biologie, 286 pp.
- Borbás V., 1876, *Jelentés az 1873. évben Bánság területén tett növénytan kutatásokról*. Matematikai és Természettudományi Közlemények 11 (1873): 213–291.
- Conti F., 2003, *Minuartia graminifolia (Caryophyllaceae), a south-east European species*. Botanical Journal of the Linnean Society 143: 419–432.

A Beletina-tisztás (Mehádiai-hegység)



ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete



1



2



3



4

Rügyfakasztó március

■ A tavasz beköszöntével, a napok hosszabbodásával, az első melengető napsugarak hatására leginkább a fejünk fölött, a fák-bokrokon indul be az élet. Sokkal hamarabb, mint a talaj szintjén. Csak hogy egyre kevésbé vagyunk ahhoz szokva, hogy az ég felé emeljük tekintetünket, ezért sokan csak abban gyönyörködnek, amit a lábuk előtt látnak egy-egy kirándulás alkalmával, vagy akár városi zöldövezetekben sétálva. Mert ugyan hányan vannak közöttünk, akiket ha arra kérünk, hogy soroljanak fel tavasszal virágba boruló növényeket, nem a hóvirágot, kakasmandikót, májvirágot, csillagvirágot, tüdőfüvet említik, hanem a fűzfát, gyertyánt, bükköt, kőrist, mogyorót?

Városi környezetben a fák magasra metszése miatt nehezebb ezeket a szépséges rügyeket, virágkezdeményeket, virágokat megfigyelni, de egy erdei séta során az alacsonyabb bokrokon, fák lecsüngő ágain, sarjakon akár szabad szemmel is gyönyörködhetünk e növényi részek változatosságán. Ha netán akad egy kézi nagyító, az már csak hab a tortán, hisz egyszerűen elvárásolhat bennünket a fakadó rügyek, bomló virágok sokszínűsége, változatossága.

Vannak viszont olyan korai virágba boruló bokrok, melyekre többen felfigyelnek. Gondoljunk csak a húsos somra! Ott sár-

1. Kocsányos tölgy porzós virágzata
2. Vénic szőlő terméskezdeményei
3. Fűzfabarka nagy rügypikkelyekkel
4. Korai juhar bogernyő virágzata

gállik lombhullató erdeinkben a domboldalakon, még vonattal, autóval utazva is felfigyelhetünk jellegzetes sárga foltjaira, hisz lombfakadás előtt, kora márciusban gazdagon bontja virágját, első színfoltként messziről észrevehető. Kányádi Sándor verse is foglalta és Gryllus Vilmos megzenésítette, így tavaszi bolyongásainkon vígan énekeljük mi is:

„Somvirág, somvirág, arany sárga a világ.

Kakukkfű, kakukkszó, kirándulni volna jó!”

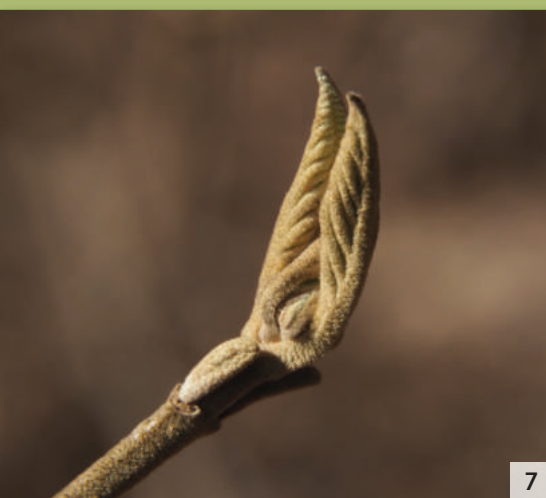
És igen, a kakukkszó is akkor hallatszik tájainkon, mikor a som sárgállani kezd, hisz e fészekparazita vándormadár fajunk egyedei ilyentájt térnek vissza telelőhelyükről, Afrika trópusi részeiről. Madarászok tavasszal versenyeznek is, hogy ki hallja az adott évben az első kakukkszót.



5



6



7



8

Az előző év vegetációs periódusa végén képződött rügyek többnyire hosszan szunyodó állapotban vannak egész télen át. Aztán a tavaszi felmelegedésre lehullanak a rügpikkelyek, a csupas, illetve szőrös, molyhos hajtásrügyek is duzzadni kezdenek, láthatóvá válnak a rügy típusától függő hajtás- vagy virágkezdemények, esetenként akár mindkettő egyetlen rügyből.

Fásszárú növényeink jó része nagyon kora tavasszal bontja virágját, így többnyire szélbeporzásúak, hisz a szorgos beporzók ilyenkor még épp csak ébrednek. S mivel a szél szárnyára bocsájtják virágporukat, ezért bőven termelik azt, hogy nagyobb eséllyel jusson néhány belőlük a női virágokra, megtermékenyítvén azokat.

A fűzfák női, illetve hím ivarú virágai fűrtvirágzatba tömörülnek – ezek megnevezése tájegységenként változó: barkaként, picusként, cicusként, pimpóként, cicamicaként ismertek. E kezdetben selymesen szőrös virágzatokon néhány nap múlva szépen megfigyelhetők a sárgálló portokok, melyek aztán ontják a virágport, bő táplálékot biztosítva a márciustól kibújó korai zengőlegyeknek, bányászmeheknek. Utóbbiak szűk járatokba sárral lezárt ivadékbölcsőket építenek, melyekbe virágport hordanak és arra petéznek, így biztosítva a kikelő lárváknak a bőséges táplálékot. Fűzfák esetében mind a női, mind a hím virágok barkavirágzatot alkotnak, és külön egyeden jelennek meg – ezért kétlaki növényeknek nevezzük ezeket. Hasonlóan kétlaki a nálunk idegenhonos zöld- vagy kőrislevelű juhar, melynek porzós buga virágzatai, illetve termős fűrtjei vannak.

A bükk, gyertyán, mogyoró, nyír, különböző tölgy, éger, nyár fajok ugyancsak szélbeporzásúak, de egylaki növények, vagyis a porzós és termős virágok/virágzatok egyazon növényen jelennek meg. E fajok többségének barkába tömörülő porzós virágait egész télen át csodálhatjuk. Többnyire lombfakadás előtt bontják virágtakaró nélküli jellegzetes virágaikat.



9

A magas kőris virágrügyei nagyok, lilás árnyalatúak, a virágtakaró nélküli egynemű virágok rövid kocsányú bugába tömörülnek. A faj egy- vagy kétlaki egyedekkel rendelkezik.

Csőkevényes virágtakarójú, de általában kétivarú (hímnős, vagyis egyazon virágban porzót és termőt viselő) virágúak a szil fajok. Jellegzetességük, hogy lombfakadás előtt már a természetképződés is megtörténik – apró makocská terméseikről, melyek jellegzetes sárgászöld hártás lependékkel rendelkeznek, e fák kora tavasszal messziről felismerhetők.

A sárgászöld virágtakarójú juhar fajok virágait vizsgálva már felfedezhetjük a csésze- és szíromleveleket. E fajok többnyire rovarbeporzásúak, színükkel és nektárjukkal csalogatják a rovarokat. Virágaikat tekintve az egyes fajok igen nagy változatossággal rendelkeznek. A korai juhar kétivarú virágai bogernyőbe rendeződnek,

5. Húsos som virágzata
6. Közönséges nyír lecsüngő porzós és felálló termős barkái
7. Ostorména rügpikkely nélküli, szabad hajtásrügye
8. Zöld juhar hím virágzata
9. Az enyves éger termésbarkái egész télen át díszítik a fát
10. Szomorúfűz porzós barka virágzata
11. Hamvas éger megnyúlt, porzós és rövid termős barkái kora tavasszal, bontás előtt



10

a mezei juhar porzós és kétivarú virágokat tartalmazó bogernyőkkel rendelkezik, míg a hegyi juhar fűrtvirágzatában a kétivarú virágok egy része funkcionálisan női-, míg másik része funkcionálisan hím, előbbiben a porzók redukálódtak, míg utóbbiban a termő csökevényes.

Lombfakadás előtt is ismerkedjünk fásszárú növényeinkkel, ragadjunk kézi nagyítót és figyeljük meg a rügyeket, bomló bimbókat, vizsgáljuk meg virágaikat! A türelmes szemlélőt minden bizonyosan elvarázsolják rejtett szépségükkel, óriási változatosságukkal. Ha pedig kitaróak vagyunk, és hosszabb időn keresztül megfigyeljük ugyanazt a képződményt, akkor garantáltan maradandó élményben lesz részünk, amint végigkövetjük a fejlődés útját a rügytől a termésig. ■

Macalik Kunigunda
Babeş-Bolyai Tudományegyetem
NECC – Nature Education Community Center



11

Öreg házak új élete (2. rész)

Öt ok, hogy miért rossz a régi

Az öreggel csak a nyűg van – érvényes lehet ez emberre és házra egyaránt. Az előző lapszámban indított sorozatban Köllő Miklós építész ezt támasztja alá, öt érvet hozva arra, miért nem érdemes egy öreg házat felújítani. Valóban, vannak érvek ellene, de mellette is felsorolható ugyanannyi. Öt érv ellene és öt mellette. Számban ugyanannyi, de fajsúlyban különbözőek a pro és kontra érvek.

■ 1. Egy öreg háznak legalább négy dimenziója van

A szokványos, térbeliséget leíró három dimenzió túl egy közel százéves épületnél már jócskán számolni kell a negyedik dimenzióval, az idővel is. A változatlan, eredeti állapotukban vagy hozzáértő módon bővített/átalakított régi épületekben megőrzött idő sajátos varázst kölcsönöz ezeknek a napjainkig becsülettel szolgáló ingatlanoknak. Szép tud lenni egy széles deszkából álló, picit kopott, egykor sárgára súrolt padló, még inkább a tisztaszobában szinte eredeti frissességében feltárulkozó mives deszkamennyezet, a füsttől megbarnult konyhai plafon, a patinás kilincs, a szinte szárazon összerakott kőlabazat (cokli) stb.



Elmúlás vagy második esély?

Sok esetben pedig érzelmi szálakkal kötőd(het)ünk egy-egy régi épülethez, mert vagy a nagyszüleink, vagy kedves öreg ismerőseink házaról, vagy épp egy arra emlékeztető épületről van szó – és itt ötödikként az érzelmi dimenzióját is érzékelhetjük ezeknek az épületeknek. Az emlékeink nemcsak az elődeinkhez kötődnek, hanem azokhoz a terekhez, tárgyakhoz, amelyekben ők éltek, illetve amiket használtak. Egy ilyen ház kapcsán felvillan a csempekályha melege, amikor átfázva a hátunkat nekitámaszthattuk, a konyhában a nyitott lerből áradó sült alma illata, amelynél senki jobbat nem tudott sütni, mint a nagymama, és amely télen mindig kéznél volt.

FOTÓ: KÖLLŐ MIKLÓS



Sokdimenziós veszteség

Visszatérve az idő dimenzióra: ha rosszul újítódik fel a régi ház, a benne foglalt idő elillan. Szerencsés beavatkozás esetében a múlt és a jelen egymásmellettsége több, mint két egymás mellé rendelt igeidő: építészetben, dizájnban ebből a kontextusból érdekes párbeszéd és értéktöbblet születik.

2. Falukép és kollektív memória

Az utca a közösség nappalija. Úgy, ahogy a nappaliba bekerül néha egy-egy megörökölt, vagy aukción drága pénzen szerzett öreg bútor, izgalmasan feldobva annak hangulatát, a településkép öreg házainak továbbra is megbecsült helye kellene hogy legyen a faluképben. Az épített és az emberi művelés által átalakított környezet alkotja a kultúrtáját, amely tulajdonképpen egy-egy adott vidék kollektív memóriáját is jelenti. Így épített örökségünk elvesztése tulajdonképpen amnéziát, memóriazavart is jelent. Másrészt azonban jelentős erőforrást jelent (het), amennyiben értékét felismerve, fenntartható módon tudjuk hasznosítani.

3. Természetes anyagok, his ökológiai lábnyom

Ezek az épületek természetes anyagokból épültek, így a megfelelően körültekintő rendbetételük után ma egészséges életteret jelentenek – ami a mai sok vegyszert használó világban szinte megfizethetetlen.

Általában ott van mellettük az udvaron egy öreg, a házra árnyékot vető gyümölcsfa, melegebb helyeken verandára futtatott szőlő – nem elhanyagolható tényező, hogy így az épület nyáron hűvös marad, míg télen a lombzat hiányában a növényzet beengedi a napsütést. És ráadásul ez a növényzet már ott van, nem kell éveket várni, amíg felnő.

Ma egy épület energiaigényét egy teljes cikluson keresztül vizsgáljuk, így az építőanyagok beépített energiaértékét, illetve a bontáshoz szükséges energiát is figyelembe vesszük. A fának kicsi beépített energiaigénye van (magától nő), a téglá és cserép égetéséhez sok fára van szükség. A bontás is energiaigényes, kezelni kell a hulladékot. De ha nem bontjuk, hanem felújítjuk a létező házakat, a legkorrektebbül járunk el a környezetünk szempontjából, mintegy megtartva a házba beépített energiát.

4. A divat

A régi az új új. Az egyszerű az luxus. A természetes az igazi. A környezetvédelem kapcsán ma már körkörös gazdaságról illik beszélni, ahol minden újra-

hasznosul. Még nem tartunk ezen a szinten a környezettudatossággal. Ilyen felismerések mentén nagyon sok jó példát látunk, ahogyan a régi porta jellegét megtartva, érzékeny és kortárs, mai igényeknek megfelelő beavatkozásokkal ezek az épületek ma is reális alternatívát nyújtanak a lakhatási igényeinkre. Több székelyföldi építész, illetve rokonságuk és barátai ilyen házakban laknak, az utóbbi években ezek a lakások több építészeti díjat nyertek. Vállalkozók akár nosztalgiából, akár versengésből felújítanak néhány régi portát, az önkormányzatok tájházakat hoznak létre. A vendéglátók is rájöttek az autentikus épületekből adódó szálláslehetőségek értékesítési többletére. Egyre több konferenciát szerveznek a témakörben, nemcsak intézmények, de magánkezdeményezések is egyre többet foglalkoznak a faluképpel, épített örökséggel. Szóval egyre inkább divatossá válik venni egy régi házat, és valahogyan hasznosítani a benne megőrzött időt, tradíciót és a hozzá kapcsolódó életérzéseket.

5. Az egyik lehető legjobb piaci befektetés

Miközben egyre fogynak a régi házak, vagyis egyre kevesebb régi ház szeretnének továbbgondolni a másnak: nyaralónak, lakóháznak, irodának, manufaktúrának, tájháznak. Ahogy szűkül a kínálat és nő a kereslet, úgy nő ezeknek a házaknak az értéke is. Míg pár éve a telket a rajta lévő öreg házzal telekárón lehetett megvenni (mert a piac a bontást tartotta normálisnak), ma sokszor a telek mellett külön értékesítik a házat, ha találnak valakit, aki azt elviszi, hogy máshol építse újra. Ebben az esetben is számolni kell a bontásból keletkező hulladékkal. Egyre gyakoribb azonban, hogy a régi házat már annak értékéért veszik, befektetésként. Ilyenkor azonban arra is kell számítani, hogy a lakatlan ház állapota elég gyorsan romlik, tehát a vásárlás mellett a konzerválással is számolni kell, ha nem lehet belátható időn belül rendbe tenni.

A divat és a jószándék azonban nem elég ezeknek az épületeknek a megmentéséhez, sokszor pont a megfelelő szemlélet és szakmai tudás nélküli felújítás vezet a gyors és kíméletlen pusztulásukhoz. Hogy mire érdemes figyelni, hol kell kezdeni? Kiderül a következő lapszámból. ■

Köllő Miklós építész

Látogatás a nappaliban



Képeslapok a nagyvilágból 8.2. Ellentétek hazái a Kaukázusban Grúzia



Dr. Kovács
Lehel István
EKE Brassó
klehel77@yahoo.com

■ Az E70-es főúton haladtunk tovább a 150 km-re fekvő Kutaiszibe.

Ha Batumi Grúzia nyugati kapuja, akkor Kutaiszi számunkra a Kaukázus kapuja. Soha ilyen közel még nem voltunk az Elbruszhoz (5642 m).

Húsvét vasárnapja volt, s amint közeledtünk az ország második legnagyobb városa felé, habár lakossága csak 150 ezer körül mozog, egy igen érdekes népszokásra figyeltünk fel. Mindenütt sok autó parkolt a temetők előtt, és – mint nálunk Halottak napján – a hozzátartozók körbeállták a sírokat. A kíváncsiság vezérelt, hogy közelebb menjünk, akkor vettük észre, hogy a sírok mellé asztalokat terítettek, piros tojás, hacsapuri és mindenféle ételek voltak terítéken, mert az a szokás, hogy húsvét vasárnapján együtt ebédel az egész család, beleértve a már eltávozottakat is.

Kutaiszi mellett nem lehet csak úgy elmenni. Görög és latin neve csupa magánhangzóból áll: *Aia* vagy *Aea*, s a mítosz szerint az aranygyapjú hazája. A mondabéli Iaszón és az Argonauták utazásának célpontja ugyanis Aiéteész király székhelye, vagyis a mai Kutaiszi volt. A mítosznak lehetett némi valóság-alapja, hisz a hettiták *kurša* nevű, szőrös bőrből készült vallási tárgyuk, amelyeket várfalakra akasztottak ki jelképezheti az aranygyapjút.

Kutaiszi, a Rioni két partján elterülő város az ókori Kolkhisz királyság fővárosa volt, majd a 10. századtól kezdve 150 éven keresztül a grúzok fővárosa. Grúzia egyik legjelentősebb oktatási és tudományos központja. Itt van a Gelati Tudományos



Grúz kerámia

Akadémia, amelyet a 12. századi grúz király, Dávid, az Építő alapított. Fontos látnivalói még a 11. században épített Bagrati székesegyház, a geguti palota romjai, a Fehér-híd, a Motsameta templom, de sétálhatunk a botanikus kert árnyas fái alatt vagy a Sataplia Nemzeti Parkban is.

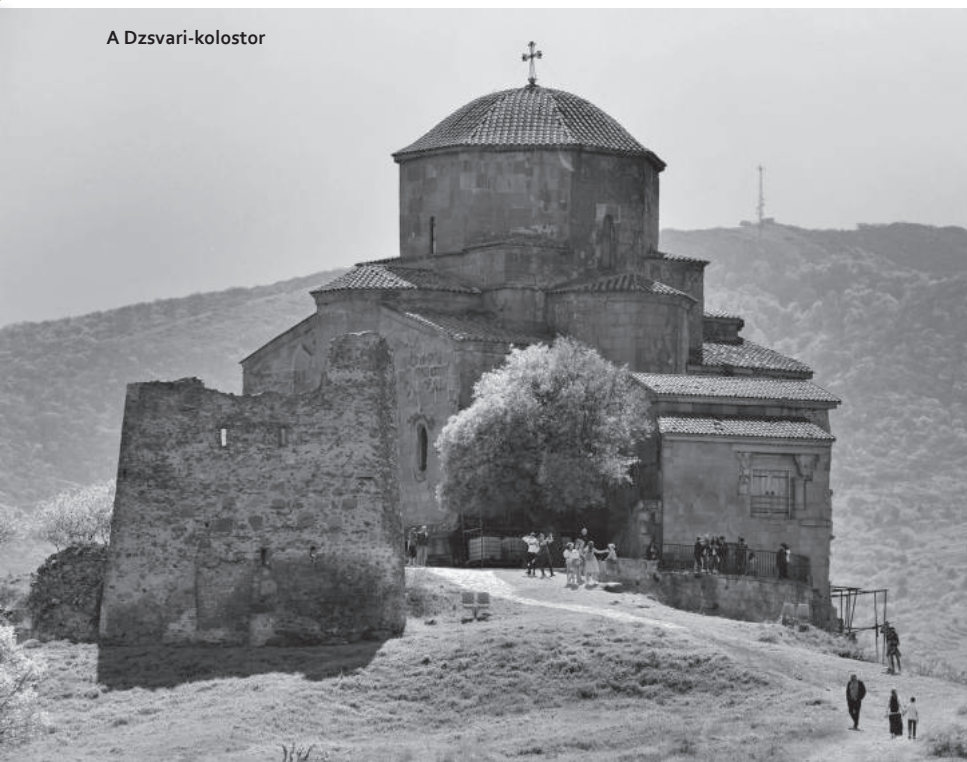
Ha már a népesség száma szerint fordított sorrendbe vettük a városokat, akkor Batumi és Kutaiszi után az E60-as főútra térünk rá, hogy a néhol autópálya számba menő úton az ország fővárosába, a mintegy 230 km-re lévő Tbiliszibe igyekezzünk. Az út menti parkolókból hatalmas kirakodóvásárok, fontos árucikkük a grúz kerámia.

Utunkat az Európát és Ázsiát elválasztó fiatal lánchegység, a Kaukázus havas ormai kísérték. A görög mitológia szerint itt láncoltatta Zeusz egy sziklához Prométheusz, aki ellopta a tüzet az istenektől és az embereknek adta.

Várva várt célpontja volt utazásunknak az alig kiejthető nevű Mcheta (Mtskheta), Grúzia legrégebbi városa és a Dzsvari kolostor (Jvari). A város és a kolostor az Aragvi és a Mtkvari folyók találkozásánál fekszik. A Kr. e. 3. század és az 5. század között az Ibéria Királyság fővárosa volt. 317-ben a grúzok itt vették fel a kereszténységet, és a város ma is Grúzia egyik fő egyházi központja, koronázó- és temetkezésvárosa.

A város nevezetessége a Szvetichoveli Székesegyház, az „Élő Oszlop katedrális”, amely a grúz ortodox egyház központja és

A Dzsvari-kolostor





1



2

az ország második legnagyobb egyházi épülete a nemrég elkészült tbiliszi Szameba után.

A Dzsvari kolostor, magyarul a Szent Kereszt kolostor a 6. században épült és a hagyomány szerint Szent Nino a 4. század elején a mai épület helyén imádkozott és később egy keresztet állított Mcheta legmagasabb hegyén. Az első, kisebb templom 545 körül épült. A jelenlegi, nagyobb építmény 586 és 608 között épülhetett, és elrendezésével sok kaukázusi templom mintájául szolgált. A homlokzatot változatos és különös domborművek díszítik. Bent egyszerű faikonosztáz, puritán tér. Ma is fontos zarándokhely Szent Nino keresztjének maradványai miatt.

A kolostor dombjáról kitűnően látszik az Aragvi és a Mtkvari összefolyása. A két különböző színű folyó egyesül, hogy közös erővel áttörjék a hegyeket. De számunkra nem ezért fontos a hely. A Mtkvari folyó azeriül Kür. Kelet-Törökországban ered, és Grúzián át Azerbajdzsánba tart, ahol a Kaszpi-tengerbe ömlik. Arany János szerint Hunor és Magor a Kür folyó mellett száll meg, majd másnap átúszva a vízen üldözik tovább a csodaszarvast.

Thúry szerint Hunor és Magor a csodaszarvast úzve jutott át a Dariel-szoroson, vagy más néven a Grúz Hadiúton, amely a Kaukázus legismertebb átkelője. Ott az alánokra bukkantak, akiknek lányait elrabolták.

Ha ez így volt, szálláshelyük minden valószínűség szerint azon a ponton lehetett, ahol mi is álltunk.

A Kr. u. 2–6. században itt az Ibéria nevű állam létezett, ahol nem mások, mint a nebrotidák, azaz Nimród utódjai irányították a térséget. A pártus eredetű nép a hunokkal szövetségben uralkodott. Innen már csak egy lépés volt Tbiliszi.

A főváros nevének eredete alapításának legendájához kapcsolódik. A Tbiliszi név a grúz *Tpiliből* ered, ami meleget, meleg helyet jelent. A történet szerint a város mostani területét 458-ig erdő borította. Az akkori király, Vahtang Gorgasali a sólymával (más vélemények szerint héjával) elment vadászni ebbe az erdőségbe. A sólyom elkapott egy fácánt, de utána mindkét madár beleesett egy hőforrásba, és elpusztult. Az esemény emlékére a király kiirtatta az erdőt és helyére várost épített. A valóságban a név onnan ered, hogy a környéken számos meleg vízű forrás található.

Szállást sem kerestünk, egyből utunk másik érdekes célpontja felé igyekeztünk: megkeresni a tűz templomát.

Atashgah – a zoroasztrizmus ősi temploma Tbiliszi-ben. A Kaukázusban két Zarathustra templom volt, az egyik Bakuban,

a másik itt. Ez a legészakibb párszi templom. Az alig ismert és látogatott ősi prekeresztény templom a Gomi utca 3. szám alatt található, egy lépcsőn kell felmenni, majd kopogtatni a hatalmas fakapun. A csoda csak ezután tárul a szemünk elé. A sziklára épült templom centrális elrendezésű, tökéletesen szimmetrikus. Középen a tűz oltára. Boltíves bejáratok, csúcsíves ablakok. Vörös téglá. A négy sarkában négy kisebb kupola, amelyek egy nagy, központi kupolát vesznek körül. Ilyeneket még csak Iránban látni, szívrepesve vártuk, hogy megcsodálhassuk.

A zoroasztrizmus vagy mazdaizmus a világ egyik legrégebbi, máig létező vallása, amely az Iráni-felföldön keletkezett és összeolvadt Zarathustra (görög változatban Zoroaszter) próféta tanításaival. A kereszténység egyik elővallása, amelynek elemei az ősmagyar vallásba is beépültek.

A történészek szerint a szentélyt az 5. században építették, amikor Grúzia valószínűleg a Sassanian-dinasztia alatt a Nagy-Perzsa Birodalom része volt.

Ősi, szent nyugalom szállt meg a hosszú út után, így már nem maradt más hátra, mint szállást keresni és felfedezni a várost.

Egy ifjúsági szállást találtuk potom áron, ahol éjbenyúló beszélgetést folytattunk a helybéliekkel, na de előtte meglátogattuk a fővárost.

Tbiliszi óvárosa a Kura folyó partján számos izgalmas látnivalóval bír. A Metekhi templom, vagy a Sioni-székesegyház csodálatra méltó. A kénes fürdőktől kabinos felvonó visz fel a Narikala erődhöz, a város legszebb kilátópontjára.

A város fölött a Kartlis Deda, *Grúzia anyja* hatalmas szobor őröködik, a másik hegyen pedig a Sabema. Két szimbólum. A Sololaki hegyre 1958-ban felállított szobrot Elguja Amashukeli készítette Tbiliszi 1500 éves évfordulójára. A 20 m magas alumíniumfigurát női népviseletbe öltöztette a szobrász. Bal kezében egy korsó bor azok számára, akik békében jönnek, jobbában kard, amivel az ellenséget fogadja.

A Szentháromság székesegyház (Sameba) a grúz ortodox egyház jelképe. Az 1995 és 2004 között épült katedrális a világ harmadik legmagasabb temploma és az egyik legnagyobb vallási épülete.

A Szabadság téren a sárkányölő Szent György szobra fogad. No és Zichy Mihály szobra, melynek párja, a Rusztaveli-szobor Budapestet díszíti. És Petőfi Sándor utca.

A modernt a régivel kombináló színes városban kürtőskalácsütővel is találkoztunk.



3

Kellemes kisvendéglőben ismerkedtünk a grúz fogásokkal, amelyeket alapvetően húskételek tesznek ki. Ezeket egy különleges formájú kenyérféleséggel fogyasztják. Nemzeti ételeik közt találjuk a *szacivít* (diós csirke), a *csahohbilt* (leveses csirkepörkölt), és a lecsóra hajazó *adzapszandált*. Számos olyan, nálunk kevésbé népszerű fűszernövényt használnak, mint az imereti sáfrány vagy a koriander.

Az ezerarcú város és az éjszakai beszélgetés mély benyomást hagyott bennünk. „*Ezért nevezték azt Babelnek, mert ott zavarta össze az Úr az egész föld nyelvét, és onnan szélesztette szét őket az Úr az egész föld színére*” – jutott eszünkbe a bibliai történet, csakhogy itt mint ha fordítva játszódnott volna le: nem szélesztette, hanem mindenünnen, mindenféle kultúrából összegyűjtötte az Úr Tbiliszibe a népeket. Az ázsiai és az európai hangulat tökéletes elegye, az ortodox bazilikák, az iszlám mecsetek, a katolikus templomok, az ősi tűztemplom jellemezte a grúz fővárost, no és a lüktető élet,

a hömpölygő tömeg, ahol megfért egymás mellett a koldus és a királyfi, a beton és az üvegcsoda, valamint a roskadozó fa- és a tégláépület. Modern és ó.

A Nap első sugaraival keltünk, a másik kaukázusi állam, Örményország várt minket.

Az E117-es jelzésű műúton a 120 km-re lévő Guguti határátkelő felé vettük az irányt, nem sejtve, hogy az eddigi viszonylag jó utak hamarosan elfogynak.

Még meglátogattuk Kveshiben a Sulchan-Saba erődöt, majd egyre nagyobb gödrökkel, végül csak földúttal talákoztunk. Így vettünk rövid búcsút Grúziától, amely szemmel láthatóan most épül újra, a turizmusa most lép szintet, nyugati útra térve próbál modernizálódni, elhagyni az egykori Szovjetunió kísérteteit. Rövid búcsút írtam, mert hamarosan újra talákoztunk egy-két óra erejéig, Örményország és Törökország között a rossz viszony miatt nincs határátlépés, így visszajöttünk Grúziába, hogy onnan tudjunk belépni ismét Törökországba. ■

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

1. A Tűz templomában
2. A Sulchan-Saba erőd
3. Az Aragvi és a Mtkvari összefolyása
4. Az „Élő Oszlop katedrális”
5. Szent György emlékműve



4



5



Mesészép Föld (12. rész) A hollók ma is a Towerben vannak





Amikor a hollók elhagyják a Towert, véget ér a monarchia – tartja a legenda. A 17. század második felében II. Károly angol király udvari csillagásza megelégtelt, hogy a hollók bepiszkítják távcsöveit, így megkérte felettesét, hogy távolíttassa el e madarakat az erődítményből. Az angol király el is rendelte ezt, de egy próféta „közbelépett”. Azt jósolta, hogy a hollók eltávolításának pillanatában megszűnik a monarchia, ezzel együtt Anglia is. Ennyi elég is volt ahhoz, hogy a legintelligensebbeknek tartott madarak ma is boldogan élhessék nyugdíjas éveiket a Towerben.

London belvárosában, a Temze bal partján fekvő Towerben vagyunk. Abban az épületegyüttesben, amely az évszázadok során számtalan eseménynek adott otthont. Történelme a rómaiak idejében kezdődik, akkor még csak egy kis erődítmény volt ezen a helyen. 1078-ban Hódító Vilmos elrendelte a Fehér Torony építését. A 27 m magas, 36 m hosszú épület a század egyik legbiztonságosabb kastélyának számított. Bejárata és ablakai magasan voltak, így az ellenségnek szinte képtelenség volt ide bejutnia. Fehér köveit Normandiából hozatták. Oroszlán-szívű Richárd már falakkal és vizesárkokkal védte a tornyot, majd a többi uralkodó is hozzáadott egy-egy épületet a komplexumhoz. Az árkok feltöltéséhez a Temze vizét használták, de mivel ez nagyon szennyezett, a járványok elkerülése végett egy idő után lecsapolták.

A már említett II. Károly idejéig a palota az angol uralkodók lakhelye volt. Később megmaradt a szokás, hogy a

koronázása előtti éjszakát itt töltötte az uralkodó és innen vitték díszkísérettel a Westminster palotába.

Az évszázadok alatt a Tower fegyverraktárként, levéltárként, csillagvizsgálóként, börtönként is működött. Sőt, királyi állatkertként is a 13. századtól, ugyanis az uralkodók számtalan állatot kaptak ajándékba. Például II. Frigyesnek köszönhetően Anglia először látott nagymacskákat. Sajnos elég sanyarú körülmények között éltek itt az uralkodók kedvencei, gyakran kellett pótolni őket. A 19. század 30-as éveiben, pontosabban 1828-ban megalapították a londoni, a világ egyik legrégebbi állatkertjét. Ide költöztették a „királyi” állatokat is.

De nem csak állatkinzás létezett e helyen. Egy elég hátborzongató teremben az embereket is „vallatták”. Ma megnézhetjük, milyen kínzóeszközöket használtak erre. A börtönben nemeseket, uralkodók hitveseit, egyházi személyiségeket is fogva tartottak. A rendszer „igazságos” örei a főrendű foglyok legtöbbjét árulás miatt kivégzésre ítélték. Rangjuknak köszönhetően szerencsések voltak, a lefejezés humánusnak számított. Egy fatuskó és mellette egy bárd ma is látható a Fehér Torony gazdag múzeumában, ahol számos fegyvert, páncélokat, királyi ajándékokat őriznek. A pornépet általában felakasztották, a

szenvadásuk így hosszabb ideig tartott. Itt végezték ki VIII. Henrik második feleségét, Boleyn Annát, illetve az ötödiket, Catherine Howardot. Itt fejezték le Jane Grey, azaz I. Johanna angol és ír királynőt. Ugyancsak itt tűnt el IV. Edward két kislánya, akik a kertben játszottak, majd nyomuk veszett. Abban az időben lépett trónra nagybátyjuk, III. Richárd, talán neki köszönhető eltűnésük. A Fehér Torony restaurálásakor két gyermekcsontvázat fedeztek fel, feltételezik, hogy a két gyerek, Edward és Richárd maradványait találták meg. A Tower legutolsó foglya Hitler helyettese, Rudolf Hess volt, aki 1941-ben repült át a szigetországba, hogy a két ország közötti békekötésről tárgyaljon. Ez az egyik feltételezett verzió. A másik az, hogy Hitler Göringet jelölte ki utódjává, nem pedig őt, és ezért magánakcióba kezdett.

A Towerben őrzik a brit koronaékszereket (The Crown Jewels). Itt a királyi koronákat lassú futószalagon lehet megtekinteni, ez a környezet megfogó, mély hatással lehet az emberre. Sajnos itt nem lehet fotózni, videózni. Ugyancsak a Jewels „házban” látható a sok aranytárgy, amit a királyok kaptak, vettek, elvettek. Minden csillog-villog, arany arany hátán. Van, aki érdekesnek, látványosnak tartja, van, aki nem.

Az udvarra kiérve hangoskodókkal találkozhatunk. Nem részeg turisták, hanem az érdekes egyenruhába öltözött Yeomen Warders gondnokok, idegenvezetők, mindenesek. Hangosan magyaráznak a látogatóknak. Ugyancsak ők vigyáznak a hollókra. A komplexumon belül laknak családjukkal. De hangoskodnak a palotaőrök is, amikor őrsváltás van és a turista nem húzódik félre előlük. Ekkor hangosan tessékellik arrább az elbambuló embereket.

Végezetül tanácsként csak annyit, hogy reggel korán, nyitáskor egyenest a koronaházba érdemes menni, ekkor még kevesebb a látogató. Aztán hosszú órákat lehet eltölteni a többi épületben. ■

Deák László

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. Tower-panoráma
2. A Tower hollója
3. A Korona háza, előtérben a kivégzettek emlékműve
4. A Fehér Torony
5. Kilátás az erődítményből. Háttérben a Tower Bridge
6. Az elítéltek művészi faragásai a börtön falán
7. Őrsékváltás
8. Keressük az információs táblákat, ha eltévedtünk

Meteorológiáról a szakemberek szemszögéből (4. rész)



Dr. Rusz Ottilia
EKE Marosvásárhely
ruszotti@yahoo.com



Henzel Dániel, aki egyetemistaként most tanulja a szakmát, de már komoly meteorológiai ismeretekkel és tapasztalattal rendelkezik

■ Henzel Dániel Búcsón lakik, ez Szlovákia délnyugati részén van, Komárom és Párkány között félúton. Az elemi iskoláit itt végezte, majd a révkomáromi Marianum Egyházi Gimnáziumot látogatta. A tavaly a budapesti Balassi Intézetben tanult matematikát és fizikát, ez utóbbiból emelt szintű érettségit tett. Ennek köszönhetően bejutott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának Földtudományi alapszakára. Sikeresen túl van az első féléven, természetesen meteorológiára szakosodik.

Sok gyerekhez hasonlóan, annak idején több szakma vonzotta: „szerettem volna traktorista, tűzoltó, buszsofőr, mozdonyvezető, »szennyvizes« is lenni, ám ezek csak időszakosan lánogtak fel bennem, hol az egyik tért vissza, hol a másik. Ami azonban szinte végig megmozgatott, az az időjárási jelenségek megfigyelése volt. Ablakból bámultam a havazásokat, később a zivatarokat is, mikor már nem félttem tőlük. Most meg már egyenesen rohanok ki eléjük, legyen nappal vagy éjjel két óra”.

Ezek után nem meglepő, hogy még óvodás korában egy barométer-házikót

„Téli születésű, református felvidéki magyar vagyok” – így kezdi a bemutatkozását Henzel Dániel, egy igen fiatal meteorológus (egész pontosan leendő meteorológus), akivel a szakmáról beszélgettünk.

kapott születésnapjára a szüleitől. Kicsit később már rendszeres méréseket végezett. „Alapsuliban alsó tagozatosként egy egyszerű digitális műszer segítségével feljegyeztem a reggeli és az esti hőmérsékleti értékeket, meg az aktuális időjárási helyzetet, éghépet. 2016-ban vettem egy komolyabb mérőállomást, viszonylag hosszú ideig rendszeresen papírra vettem a napi minimum- és maximumhőmérsékleti értékeket, a napi legalacsonyabb és legmagasabb páratartalmat, a napi legerősebb szellőkést, a csapadékmennyiséget, esetenként a hóvastagságot. A felhőzet mennyiségét és fajtáját a nap több időpontjában figyelttem meg, valamint egysoros jellemzést is írtam az adott nap időjárásáról. Pár évig sajnos rendszertelenül, aztán pedig sehogy sem kerültek feljegyzésre a búcsi adatok. Most egy jó barátomtól, Zsombok Imitől vásároltam egy digitális meteorológiai állomást, remélhetőleg mihamarabb folyamatosan elérhető lesznek a mért meteorológiai adatok a világhálón”.

Adatgyűjtés szempontjából számára 2015 volt az egyik legsikeresebb év. Ekkor Búcsón 12,8°C volt az éves középhőmérséklet, és 472,4 mm az éves csapadékmennyiség. Összehasonlításképp, abban az évben Marosvásárhelyen 10,4 °C volt az éves középhőmérséklet, a csapadékmennyiség pedig 578,0 mm.

A hideg évszakkal kapcsolatban is vannak észrevételei, mérései. „Nálunk rendszeren kezdenek eltűnni a telek. Már kilenc éve, 2013 januárjában mértem utoljára 23 cm vastag hótakarót Búcsón. Azóta mindössze 2 és 10 cm közötti maximális hórétegek bírnak kialakulni telente itt a Dunamenti-alföldön. A 2013–14-es téli szezonban 2 cm-nél vastagabb hótakaró nem fedte a földfelszínt. Alaposan ki vagyok éhezve egy jó kis hótúrára”.

Nem csak meteorológiai mérésekkel foglalkozik. „Hét éve hoztam létre a Felvidéki Amatőr Meteorológusok facebook-csoportot. Előtte Búcs térségének időjárásával foglalkoztam csak, naponta írtam rövid előrejelzést a falura. Mára a felvidéki csoport az, ahol megosztom az aktuális időjárási helyzetről készített fotóimat, videóimat, s néhány mondattal illetem a megfigyelt jelenségeket. Amennyiben komoly, veszélyes időjárási helyzet várható, arról igyekszünk mielőbb tájékoztatni a csoporttagokat Kohút Józsiával, a pozsonyi repülésmeteorológussal. A csoporttagok is egyre aktívabbak, kapjuk szép számmal a saját méréseiket (csapadék, hőmérséklet, hóvastagság), gyakran fényképes beszámolókkal tarkítva”.

Meteorológiáról és Felvidékről lévén szó, megkértem Dánielt, meséljen egy régi obszervatóriumról. „Ógyallán található a lakóhelyemhez legközelebbi, személyzettel ellátott hivatalos meteorológiai állomás, melyet Konkoly-Thege Miklós alapított (ebben a városban született Feszty Árpád festőművész is, a Feszty-körkép alkotója). Az obszervatórium megépítése 1869-ben kezdődött, 1871 végére készült el. Ez az első, hivatalosan bejegyzett vidéki obszervatórium az Osztrák–Magyar Monarchia államhálózatában. Konkoly első saját mérései 1867-ből valók. Meteorológiai megfigyeléseit 1869-től küldte rendszeresen a bécsi központba, ezek azonban nem maradtak fenn. 1872 januárjától már Budapestre érkeztek megfigyelései, amelyeket meg is őriztek. Saját kéziratos, napi megfigyelésekből álló noteszei fellelhetők egy szekrényben a meteorológiai obszervatórium épületében. Ógyallán 1992 augusztusában telepítették az első automata mérőműszert. Az 1999-es esztendő végéig 24 órás

megfigyelőszolgálatot teljesítettek az állomáson, 2000-től napjainkig reggel 6-tól este 8 óráig észlelnék a Szlovák Hidrometeorológiai Intézet hivatásos megfigyelői. A műszerekkel jól felszerelt, korszerű mérőállomás 2020 szeptemberében elnyerte a Meteorológiai Világszervezet (WMO) elismerését, mivel egyike azon meteorológiai állomásoknak, ahol több, mint 100 éve folyamatosan zajlanak mérések. Két szlovákiai meteorológiai rekord helyszíne is Ógyalla: 2007. július 20-án $+40,3^{\circ}\text{C}$ -ot regisztráltak, ami az országos abszolút melegrekord. Átlagosan pedig itt a legmagasabb a napsütéses órák száma Szlovákia területén: 2190 óra/év (a maximálisan lehetséges 4447 órából).

Ami a szlovákiai meteorológiai mérőhálózatot illeti, ezek a fontosabb tudnivalók: „Szlovákia 49 ezer km^2 területén 104 klimatológiai állomás található. Ebből 27 szinoptikus meteorológiai állomás, amely személyzettel is el van látva, ahol óránként történik vizuális megfigyelés is (többségében reggel 6 és este 8 között, néhány állomáson 0–24-ben). Szinte az összes állomás automata, VAISALA MILOS 500 vagy MPS04 adatgyűjtőkkel van felszerelve. A maradék 77 klimatológiai állomáson önkéntes megfigyelők végzik a megfigyeléseket napi 3 alkalommal (7, 14 és 21 órákor). Ebből a 77-ből 9 állomás nem az SHMÚ (Szlovák Hidrometeorológiai Intézet), hanem más szervezet által fenntartott, ám az SHMÚ felszerelésével és mérési programjával zajlanak ott a mérések. A társadalmi csapadékmérő hálózatot 568 mérőpont alkotja. Ezek közül rengeteg mérőponton már digitális csapadékmérőt is telepítettek. Egyetlen magasléggöri/aerológiai állomásunk van, Poprád-Gánócon, ahol napi kétszer (00 és 12 UTC időpontokban) engedik útjára a meteorológiai léggömböt. Az SHMÚ 4 meteorológiai radarral pásztázza a csapadéktömböket. Az ógyallai állomásvezető elmondása alapján a megfigyelők

többsége már idősebb, viszont álláshirdetést a meteorológiai intézet nem tesz közzé”. További részletek a www.shmu.sk honlapon található. Ha pedig rákérünk a www.meteoromania.ro oldalra, megtudhatjuk többek közt, hogy nálunk 160 automata meteorológiai állomás, illetve 64 csapadékmerő állomás működik. Nálunk önkéntesek nincsenek bevonva a mérőhálózatba.

Kíváncsi voltam, melyek azok a meteorológiai jelenségek, amelyek legjobban érdeklik. „Nagyon oda vagyok az örvénylő jelenségekért. 2016. június 5-én Búcsón egy gyengébb, ún. nemzociklonális tornádó átrendezett néhány épületet, leszaggatott több méteres faágakat. Aznap délután egyébként három felhőtölcsért is megfigyeltem, a harmadik leért a földfelszínig, és az okozta a pusztítást is a falu egy vékony sávjában. Száraz időjárás esetén, amikor a talaj egyenetlenül melegszik fel, gyakran alakulnak ki porördögök. Volt egy olyan élményem is, hogy a biciklit eldobva szaladtam egy porördög-csoport közepébe (több porördög forgott egymás körül).

Nyárból kifelé menet pedig, amikor a halastó vize melegebb a környező levegő hőmérsékleténél, gyakran párologás következik be. Volt szerencsém megfigyelni ilyen helyzetben »páraörvények« kialakulását is, amelyek mintegy minitornádóként futkostak a Búcsi-halastó felszínén tucatszámra egy augusztusi reggelen, gyenge szél mellett. Ezek után talán nem meglepő, hogy kutatni a zivatarokat, tornádókat szeretném, de nagyon szívesen vizsgálnám a domborzat időjárásra gyakorolt hatását is.”

Dániel nemcsak a meteorológiát, a hegyeket is kedveli. Előnyt jelent, ha valaki a messzi hegyeket akarja megtekinteni, és alapos meteorológiai ismeretekkel is rendelkezik. „Nemrég igencsak rákattantam, hogy megtekintsem a Magas-Tátra csúcsait Budapestről. A Hármashatár-hegyet ajánlják, onnan már fotózták le a Kárpátok legmagasabb



Felhőtölcsér (tuba). Ha eléri a földfelszínt, tornádó a neve...

csúcsait. Már csak meg kell várnom a megfelelő időjárási körülményeket: tiszta levegő, felleg nélküli Tatra-csúcsok és egy alacsony szintű, felhőtől mentes, kb. 200 km hosszú sáv. Bemelegítésképp az is nagy örömet okozott számomra, hogy a Normafáról december közepén, amikor lent Budapesten tombolt a szmog, a szerelmemmel megpillantottuk volt a Mátrát a Kékestető TV-tornyával együtt.”

Természetesen azt is tudja, mit kell különösképpen figyelembe venni az időjárás szempontjából, ha túrázni akar. „Tápostam többször is a Magas-Tátrát (a 2184 m magas Baranec-csúcs az eddigi rekordunk a nővéremmel), a Gerecsét, a Pilist és már a Budai-hegyeket is. Ha zivatarokra van esély, nem ajánlott a túrázás. Azonban, ha »csakazértis« túrázni akarunk, akkor mindenképp érdemes előre megnézni a tervezett útvonalunk mentén található menedékházak pontos helyét, hogy veszélyhelyzet esetén tudjunk hová menekülni. A magashegységekben túrázók figyelmét felhívnam még a hőérzet és a hőmérséklet közötti lehetséges óriási különbségre az őszi-téli hónapokban. Erre jó példa a 2021. október 23-i csehországi eset, amikor a levegő hőmérsékletében mért hőmérséklete $-4,2^{\circ}\text{C}$ volt, ám a 83 km/h -s szélhőkésék és a 98%-os relatív légnedvesség $-35,5^{\circ}\text{C}$ -os hőérzetet eredményezett a Sněžka (1603 m) hegycsúcsán.” ■

Dániel saját meteorológiai állomása Búcsón



Cumulonimbus arcus Búcsón





Énekléssel a hideg ellen
a madéfalvi emléktúrán
FOTÓ: BÁLINT HAJNAL

nagy hó okozta fáradtságot. Visszafelé az erdei ösvényen már könnyebben jutottak le az autókig. Madéfalván a község vezetőségének köszönhetően meleg teával, forralt borral és zsíros kenyérral látták vendégül a túra résztvevőit a kultúrotthonban.

■ Február 5-én Benczédi Miklós vezetett honismereti gyalogtúrát a Kis-Küküllő dombvidékére. Gyulakutáig kiskocsikkal utaztak, onnan gyalog keresték fel a Kis-küküllő bal oldali mellékvölgyeiben meghúzódó Rava, Csöb, Székelyvécke és Bordos falvakat. A 22 km-es gyalogtúrán harminchárman vettek részt.

■ Február 12-én egyéves kényszerkiagyás után sikerült újra megrendezni a Téli Túraléces TeljesítményTúrát. 269 résztvevő indult el Kalibáskőről a három útvonalon (10 km-en 91, 15 km-en 112, 20 km-en 66 résztvevő), és mindenki teljesítette a túrát. A szervező csapat – Bencze Tibor, Parajdi Lehel és Kiss Tibor – lelkes munkáját tizenöt EKE-tagtársunk segítette.

■ Február 13-án Domokos István vezetésével tizenhárman a Nagy-kőhavast hódították meg. A Malomdombokig kiskocsikkal utaztak, onnan gyalog a Családi úton értek ki a menedékházig. Miután sikerült a csúcsra is kimászni, a Családi út – Medve szakadék – Létrás szakadék útvonalon tértek vissza a Malomdombokra.

■ Február 16-án Török Albert megszervezte az idei első hétközi túrát, mely során heten felkeresték a Nyikó-mente egyik eldugott kis települését, Tordátfalvát. Kiskadácsig kiskocsikkal utaztak, onnan átmászva egy dombháton az Alba-patakot keresztezve kimásztak a Fejtő-tetőre, ahonnan beereszkedtek Tordátfalvára. Az unitárius templomot látogatták meg, majd a Fiasmál oldalában sorba rendeződött halmokat ejtették útba.

■ Február 19-én Benczédi Miklós vezetett honismereti gyalogtúrát a Solymosok vidékére. Románandrásfalváig kiskocsikkal utaztak, onnan kezdődött a 22 km-es gyalogtúra. Újlak, Hidegkút, Nagysolymos, Kissolymos településeket keresték fel. Románandrásfalvát a Gyulai grófok telepítették be az 1600-as évek közepén hétfalusi román jobbágyokkal. Ezért a román neve Säcel. A falu feletti bozótosban hosszas keresés után a marosnémeti Gyulai Ferenc gróf és felesége, Kacsándi Zsuzsanna 1869-ben készült porladó síremlékére is rátaláltak. A túrán tizennyolcan vettek részt. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Székelyudvarhely

■ Január 2-án az új évet hagyományosan a Borásó-túrával köszöntöttük, melyet az idén is Orbán Béla és Bíró András vezetett. A Szarka-kő tetején felállított EKE-kőnél elkészült az idei első csúcsfotó, majd a negyvenhét résztvevő levonult az erdő szélére, ahol a „ceremóniamesterek” kiásták a tavaly ilyenkor elásott boroskancsót. A télies hangulaton kívül minden adott volt az új év köszöntéséhez: szalonnát sütöttünk, bort forraltunk, jókedvűen daloltunk a tűz körül.

■ Január 5-én Török Albert alelnökünk, akit amatőr festőművészként is ismerünk, három festményét ajánlotta fel tagságunknak tombolás adománygyűjtésre, mely adomány a szórványoktatás támogatását szolgálja. A nyertesek sorsolására január 5-én kerítettünk sort kis ünnepség keretében. Ezen mutatkozott be a citerakészítő Osváth Barna tagtársunk Citera Cimborák öttagú zenekara, mely népdalokat énekelve jó hangulatot teremtett. Alelnökünk szívhez szóló írásában az anyanyelvi oktatás fontosságára hívta fel figyelmünket, majd rögtönzött kiállításon mutatta be legújabb festményeit. Ezután következett a sorsolás. Előbb a Bencze Marika gyöngy-karkötőt sorsoltuk ki, majd következtek a festmények. A két kisebb festményt Kelemen Matild és Szalai Attila, a főnyereményt (Kisgalambfalvi utcarészlet) Sebők Éva vihette haza. A tombolajegyek eladásából 2870 lej gyűlt össze, amit alelnökünk másnap az EKE nevében átutalt a Magyarlapádi Szórványkollégium részére.

■ Január 8-án Domokos István a Tarkó-hegységbe szervezett egy látványos felfedezőtúrát. A Gyimesekből a Hidegség patakán, a Bükkhavas patakán, az Ilianyergen és a Hosszúrezen keresztül kiskocsikkal utaztak az Aszó-patak torkolatáig, sőt ezen is felfelé addig, amíg a jeges

út ezt lehetővé tette. Innen gyalog tovább fel a Király-kút sarkán a Hosszú-havas gerincére, amíg kijutottak a Királykút-tetőre (1449 m). Nagyszerű kilátás van innen minden irányba. Visszafelé a Kerekhavas – Aszó-tető útvonalon érkeztek a kiskocsikhoz. A Hosszúrezeről a Damukpatak völgyét követve jutottak a Békás-szorosba, majd Gyergyón keresztül haza.

■ Ugyancsak január 8-án Török Albert honismereti túrát vezetett Székelykeresztúrra. Huszonnyolcan látogatták meg a Molnár István múzeumot. Innen a Sós-kútra mentek, majd kikapaszkodtak a 616 m-es Várhegyre, aztán a Homát 834 m-es magaslata alatt visszafordultak Kisgalambfalva felé, ahonnan vonatlat utaztak haza.

■ Január 15-én Török Albert vezetett túrát a Homoródszentmárton – Zsvó-tető (770 m) – Gyepes – Hegyesd – Kénospatak – Szentmárton útvonalon. Gyepesben a húszfős csoport meglátogatta az unitárius templomot.

■ Január 23-án Inczeffi Csaba vezetett túrát a Szováta – Siklód-kő – Parajd útvonalon. Gyönyörű téli időben huszonöten járták végig az idei első igazi téli túrát.

■ Január 29-én szervezték meg a csikmadéfalviak a III. Madéfalvi Emléktúrát, melyen Inczeffi Csaba szervezésében huszonhét udvarhelyi EKE-tag is részt vett. Különbusszal utaztak Csikrákosig, ott csatlakoztak a több mint 200 tagú csapathoz, együtt kimásztak a Rákosi Hargita lábánál megbúvó Pogány-vár romjaihoz, majd a Hargita mezejére küzdötték fel magukat, ahol a kis faház körüli rövid pihenés alatt uzsonnával, meleg italokkal és dalolással próbálták feledtetni a hideg szél okozta kellemetlenségeket és a friss,

Jégtörő túra

■ Január 16-án a Torockói-hegység egyik legszebb vízesését, a Sipotét látogattuk meg. Pontosabban a felső vízesést, ugyanis a patak vize a puha mésztufa kőzetet alakítva folyik bele az Aranyos folyóba, több kisebb és két nagyobb vízesésen keresztül. Míg az alsó vízesés az útról is látható, a felső csak gyalog közelíthető meg, és a magunkfajta természet szerető embereknek ez a kedvesebb.

Reggel igazi télies hidegben indultunk, a hó nyikorgott bakancsunk alatt, de délre-délutánra meglett az időjárás által ígért +3 Celsius fok is. Személyautókkal mentünk, úgy, hogy az egyiket Alsószolcsván hagytuk a patak hídja előtti tisztáson, majd átülve a többi autóra felmentünk a kolostor melletti parkolóig. Ezt azért, hogy a sétánk körút lehessen. Áthaladva a lengőhídon megnéztük a barlang bejáratát, de csak messziről, ugyanis a vizes, jeges köveken veszélyes megközelíteni, a régi sziklaoldalba fogott korlátos lelátó pedig már nincs meg. A barlangba bejutást segítő vaslépcső is már régóta a patak medrében hever, a víz erejével nem tudott vetekedni.

Innen indultunk, a kolostor udvarán át, a hegy oldalában kanyargó ösvényen a vízesés irányába. Két nagyobb kapaszkodón kívül utunk majdnem egy szintben haladt, a sárga sáv és piros háromszög jelzés mentén. Egy kis kihívást a vihar által kidöntött fákon való átmászás okozott, de az odafigyelés és még inkább a humorunk segített leküzdeni az „akadályt”.

Az utolsó szakaszon, egy éles kanyar után a piros háromszöget követtük, és nemsokára elérkeztünk a vízesés fölötti tisztásra, mely egy csendes, Szolcsvára



Tordai EKE-tagok a Bedellő gerince alatt
FOTÓ: SIPOS ÁRPÁD

és az Aranyos völgyére remek kilátást nyújtó hely. Nem is lehet itt sejteni, hogy alattunk vízesés van, de aki már járt ott, az tudja, hogy veszélyes a perem közelében nőtt fákon túlmerészkedni. Innen egy korlát segítségével (köszönet érte) ereszkedtünk le a havas, csúszós ösvényen, melynek egyik sziklás, lépcsős részén fenékre ereszkedve tűnt a legbiztonságosabbnak továbbhaladni. Nemsokára már a csorgó víz hangját is meghallottuk, majd kitárulkozott a jégorgona sípjainak látványa, és ügyelve lépkedtünk a csalóka jéglapokon, melyek hol csak bebőrözött víznek, hol csicsonkának bizonyultak. Gyönyörű volt a látvány, fényképeződtünk, közelebb is merészkedtünk, de látván, hogy bizony karvastagságú jégcsapdarabok halomban fekszenek a földön, azért megtartottuk a tisztas távolságot.

Ez a víz a fölöttünk levő magas Bedellő sziklájának aljából folyik ki és mintegy 1 km hosszan vízeséseken, meredek mésztufalapokon keresztül folyik, esik az Aranyosba. Felmentünk újból a tisztásra, ahol a télies napsütésben meguzsonnáltunk, majd visszaindultunk a

piros kereszttel jelzett útvonalon, amely az Aranyoson átvezető lengőhíd közelébe, vagyis Alsószolcsva aljába vezet, oda, ahol előzőleg egy autót hagytunk. Ekkor már a napsütötte oldalakon megengedett a hó, és csordogálni kezdett a víz a szomjas madárkák örömeire. A sárba fagyva medve-, vagy inkább medvebocnyomot is találtunk egész közel a házakhoz.

A lenn hagyott autóval felvittük a sofőröket a kolostor melletti parkolóba, majd az autókkal visszatértünk felvenni a társaságot, tizenöt embert és két kutyát. Helyenként csúszkálva, de többnyire nagy huppanások nélkül tettük meg az utat, mely egy kellemes szezonkezdő sétának bizonyult. Feltöltődve, pirospozsgás arccal, tarsolyunkban kellemes élményekkel tértünk haza. (Sipos Árpád, EKE Torda)

A Sipote-vízesés előtt ■ FOTÓ: SIPOS ÁRPÁD



EKE Székelyudvarhely

■ Február 26-án Benczédi Miklós a Bözödi-tóhoz vezetett honismereti gyalogtúrát. Kőrispatakig kiskocsikkal utaztak, onnan gyalog mentek le a bözödi tóig. Megnézték a Bözödújfalú emlékhelyet, aztán Bözödbe látogattak el, ahol Bözödi György sírját és szülőházát keresték fel, melyet emléktábla jelöl. A 15 km-es út végén visszaérkeztek Kőrispatakra, ahol a Szalmakalap-múzeumot látogatta meg a huszonhét tagú csapat.

■ Február 27-én Domokos István vezetésével nyolcan a Torockói-hegység legmagasabb csúcsát, az 1369 m magas Dimbó-csúcsot hódították meg. Zalatnáig kiskocsikkal utaztak, onnan indultak el a 944 méteres szintkülönbség leküzdésére. Az út elején még nem volt hó, fennebb azonban már téliessé vált a táj. A csúcsról remek a kilátás, érdemes feljönni ide. Visszatérve Zalatnára még maradt annyi idő, hogy meglátogassák a közeli Fenesi-szorost is, mely a Torockói-hegység legmélyebb szakadékvölgye. (Kovács-Kendi Lehel)



A Nagy-Bihar-csúcs (1849 m) felé ■ FOTÓ: GY. BALOGH LÁSZLÓ

EKE '91 Nagyvárad–Bihar

■ Ápolva a hagyományainkat, ahogy azt szoktuk, január 2-án évindító, kijózanító, bejgliégető túrát szerveztünk. Ismét a kedvenc helyünket, a Vigyázó 1836 m magas csúcsát kerestük fel Balogh László vezetésével.

■ Január 6-án, halálának 116. évfordulóján megemlékeztünk Czárán Gyuláról. A nagyváradi Ezredévi emléktéren álló kicsiny mellszobránál gyertyagyújtás mellett hajtottunk fejet a Bihari Turizmus Atyjának máig élő emléke előtt.

■ A titokzatosnak tűnő VI/22 nevű túráról ismét kiderült, hogy nem egy matematikai feladvány. Január 8-án vonattal utaztunk Révre, ahonnan Fábrián Gyuri vezetésével Sonkolyosig gyalogoltunk, érintve közben Bertényt és Pozsoritát, és természetesen az útvonal legmagasabb pontján lévő, az ominózus számmal jelzett erdészeti határkövet. A Püspök-kilátóról nem sokat láttunk az egyre erősödő havazás miatt. A Magurán völgyén ereszkedtünk le és a Győzelem-barlangnál tartott rövid pihenő után értünk le Sonkolyosra.

■ Január 15-ére az Erdélyi-szigethegység legmagasabb pontját, a Nagy-Bihar-csúcsot tűztük ki túránk céljául. A Balogh László vezette népes csapatunk Pătrăhăițești falu határából indulva kapaszkodott felfelé a hegyre. Ahogyan nőtt a tengerszint feletti magasság, úgy növekedett a hóréteg vastagsága is, olyannyira, hogy a Kis-Bihar-csúcs alatti nyeregben már az 1 m-t is meghaladta. Közben a széllekeések egyre erőteljesebbek lettek, és ezáltal a hidegérzetünk csak fokozódott. Végül közös döntéssel elhatároztuk, hogy nem dacolunk tovább az elemekkel, visszafordulunk a Cepelori-

völgyön át. A hegy megvár, visszajövünk máskor.

■ A nagyváradi Tanoda Egyesület idén tizedik alkalommal szervezte meg az 1943-ban a Donnál megsemmisült 2. Magyar Hadsereg emlékének szentelt múltidéző kirándulását, melyben a Nagyváradi EKE is partner volt. Január 15-én Kecse Attila vezetésével a Püspökfürdő környéki erdőben gyalogolva kerestük fel a második világháborús hadi cselekmények helyszíneit, majd Danicska János vezetésével, kis kerülőt beiktatva, Szentmárton településen keresztül tértünk vissza Váradra.

■ Szintén január 15-én, kihasználva a jó időt, egy kisebb csapatunk Pádásra ment havat taposni. A Bál-rétről indulva a Glavoj-réten át jutottunk el a Ponorrétre, majd a Medve-völgyön keresztül a Hamlet-barlangot is érintve tértünk vissza az autókhoz.

■ A téli Rozsda-szakadék-túra minden évben nagy népszerűségnek örvend. Január 22-én teli busszal indult csapatunk, hogy Tiponucz Tibor vezetésével végigjárjuk a nem túl hosszú, de a hóviszonyok függvényében akár nehéznek is bizonyuló útvonalat. A hó igen nagy volt és a kb. 20 cm-es frissen hullott hóréteg a hótalppal közlekedőknek nem okozott problémát, de bakancssal nagyon nehéz volt a járás. A hótalpasok egy kis csapata kimászott az 1476 m-es Bakhát-csúcsra is, a többiek az oldalban haladtak végig. A téli, havas Rozsda-szakadék látványában gyönyörködve meguzonnáztunk, majd továbbbindultunk. A piros kereszt jelzésen haladva a szokásosnál hamarabb leértünk a Bihar-hágóban lévő Vertop sítelre, így volt még idő és lehetőség a vendéglőben meleg ételt-italt fogyasztani.

■ Január 21–23-án Bușteni körül túráztunk. Császár Mária és Hangai Violetta vezetésével első nap a Gura Dihamtól indulva, a piros sáv jelzést követve, a Poiana Izvoarelor menedékházat érintve jutottunk el a Diham menedékházhoz. Innen a kék sáv jelzésen visszajutottunk a Gura Diham menedékházhoz. Második napi útvonalunk: Bușteni – Poiana Țapului – Urlătoare-vízesés – Bușteni. Harmadik nap útban hazafelé Brassóból felmentünk Pojánára és megnéztük a Salamon-sziklát.

■ Január 29-én a Királyerdő-hegység karsztjelenségeivel ismerkedtünk egy vonatós túra során. Tiponucz Tibor vezetésével Körösbarlang települést elhagyva, a megfagyott vízesésnél, majd a barlangnál tett rövid megálló után a szép fehér tájban, de nem túl mély hóban gyalogoltunk a Pusztakalotai-víznyelőhöz, ahol meguzonnáztunk. Innen részben országúton, két kisebb gerincet megmászva értük el a Gálosházi-víznyelőt. Egy újabb vízválasztón átkelve a bővizű Măgești-karsztforrásnál pihentünk meg újra, ahonnan az utolsó gerincet is megmászva a doborocsányi kocsmában tartottunk hosszabb pihenőt, majd pár perc alatt leértünk a révi vasútállomásra, ahol a túránk zárult.

■ Február 5-én ismét kedvenc vidékünket vettük célba, Pádison túráztunk. Autóinkat a Kis-Pádis platóján hagyva Birtalan Katalin vezetésével a Varasó-csúcs irányába indultunk hótalppal. Az időjárás nem volt kegyes hozzánk, a Napot nem láttuk, sőt a magasabb régiókban a fellegek közt jártunk, de ez nem szegte kedvünket, s még a hótalp nélküli társaink is hősiezen végiggyalogolták a túrát.

■ Február 12-én ismét Királyerdő, ismét Rév és Sonkolyos, ezennel egy kicsit hosszabb útvonalon, Tízfalu, vagyis a Zichy-határ felé jártunk. Tiponucz Tibor vezetésével Bertény településen átgyalogolva, több kilátópontot is érintve kapaszkodtunk fel a Certez-tetőre. Innen leereszkedtünk a Püspök-kilátóhoz, ahonnan visszapaszkodtunk a tetőre. Verőfényes napsütésben folytattuk utunkat a kék sáv jelzésen, hatalmas dolinák között az erdővel benőtt karsztfennsíkban haladva. A Tízfalusi-karsztfennsíkot elfoglaló tisztást vékony, de összefüggő hóréteg borította, melyen átkelve elértük a Handl Károly-, vagy más néven Pokol-barlangot. Innen a Győzelem-vízkitörést és -barlangot érintve begyalogoltunk Vársonkolyosra. (Lázár Tibor)

EKE – Kolozsvár 1891

■ A ködös, nedves december után januárban végre havas tájakon túrázhattunk, amerre jártunk, a hó nem volt nagyobb 10–15 cm-nél, de frissen hullott, csikorogott a talpunk alatt, mi pedig élveztük a kellemes téli hangulatot. Az új év túrái között szerepelt január 15-én a Kőközi-szoros. A túrát Kovács D. Zsuzsa, a kolozsvári EKE elnöke és túravezetője szervezte. Reggel 8 órakor a Széchenyi téri Flipp elől mikrobuszal indult a csapat. A Kőközi-szoros a Torockói-hegységben van Torockó és Nagyenyed között, Torockógyertyános közelében, autót vezet a 250 méter magas sziklák között. Torda felé mentünk, majd letértünk az Aranyos folyó völgyébe. Átmentünk az Aranyos hídján és a Remete-patak mentén folytattuk utunkat Torockóra, onnan Torockószentgyörgyre. Szemben velünk már kirajzolódott a Kőközi-szoros bejáratának jellegzetes V-alakú körvonala, aztán Torockógyertyános következett és elértük a szoros bejáratát. Már a bejáratnál szembeünt a hatalmas, meredek sziklaorom, melynek tetején egy kereszt áll, ez a 773 méter magas Csetátye.

A Kőközi-szoros 3 km-es sziklaszurdok, amelyet az Enyed-patak hozott létre. A magas sziklák peremén turistautak vezetnek, melyekről felülről is megtekinthető a szoros. A barlangokkal, víz-esésekkel tűzdelt környék feltárása Czárán Gyula nevéhez kapcsolódik.

A parkolóban már vártak a Vásárhelyről érkező ekés túratársak, együtt indultunk a szoros jobb oldalának a bejáratára. A gyalogtúra közepes nehézségű, 7–8 km hosszú 500 m szintkülönbséggel, amit a télies idő kicsit megnehezített. Elhaladtunk a Castelul Templul Cavalerilor nevű szálloda mellett, onnan indult a piros pont jelzés a szoros délkeleti, Nyírmező (Poiana Aiudului) felőli kilátójához. Sziklás oldalon kanyargott felfelé az ösvény, ahogy egyre feljebb jutottunk, mind jobban ráláttunk a szorosra és a Nagyenyed felé vezető országútra, azon túl a Maros völgyét fehér pára borította. Északkeleti irányba, a szoros másik oldalát és a 779 m Rachiș-csúcsot láttuk, nyugat felé erdős hegyoldalak, melyeket mély völgyek szabdalnak, az Inzel-, a Drăgoiu- és a Bedellő-patak völgye. Ezekben a völgyekben fel lehet jutni a Remetei-sziklaszoros felett haladó gerincútra, vagy akár a Butan-kő (1052 m) kettős csúcsára. Fellettük a Pilis piramis alakú 1250 m magas csúcsa látszott az erdővel borított hegyhátak felett.

Csodáltuk a kilátást, fényképeket készítettünk, majd elindultunk a jelzésen tovább a gerinc másik végén, a Gyertyános falu feletti Csetátye-kilátó felé, ahol kereszt áll egy hatalmas sziklatömb tetején. Az ösvény egy darabig egyenesen haladt, majd ismét emelkedni kezdett. Megjelent egy sárga sáv jelzés, mely egy darabig együtt halad a piros ponttal, majd a tetőn a sárga eltér a Bedellő és Szolcsva felé. A piros pont ellenkező irányba fordult és a tetőn levő kilátóhoz vezetett.

Vegyük sorba a látnivalókat: alattunk a mélyben Gyertyános falu házai, kicsit távolabb, északnyugatra Bedellő falu, ahonnan a Kövespatak-szoroson (Plaiului) keresztül fel lehet jutni a Bedellő platójára és a Sárkánykapuhoz a piros kereszt jelzésen. Messzebb, egy dombtetőn a torockószentgyörgyi vár romjai látszóttak, alattuk Torockószentgyörgy település, a vár alatt turistautak vezetnek fel a Bedellőre, a Szilas-patak szorosához és a vízeséshez (kék sáv), a Havaspatak völgyén (kék kereszt, majd piros sáv). Szépen látszott a Bedellő gerince és az Ordaskő, a Székelyköt takarja a 884 m magas Data-szikla, amelyre Gyertyánosról szintén turistajelzés vezet fel, egy részen sodrony is van húzva, hogy megkönnyítse a feljutást.

Csodálatos a panoráma, ami elénk tárult a Kőköz kilátójáról. Több időt is eltöltöttünk volna ott, de a tetőn erősen fújt a hideg szél. A kilátó közeléből

levezet egy meredek ösvény az erdőn keresztül, érintve egy barlangot is, onnan egy kőfolyáson lehet lejutni a szorosba. A hideg szél miatt visszafelé a szélvédett oldalt választottuk, ahol a napsütés már kicsit meg is olvasztotta a havat, és a sárga jelzésen leereszkedtünk a mikrobuszhoz.

■ Január 20-án a kolozsvári Hója-erdőbe terveztünk egy sétát. A Gruia-tetőről indultunk, a gerincen haladó útról szép volt a kilátás a városra. Eljutottunk a Törökvágásig. A Hója domboldalának egy kimagasló pontjára a 18. század végén állították fel a szőlősgazdák védőszentjének, Szent Dónátnak a szobrát. Később, a 19. században született meg a Dónátmonda, amely a Törökvágás mondája. A történet szerint Dónát megmentette a várost az ostromló törököktől, akik el akarták terelni a Kis-Szamos vizét. Most a restaurált szobor, amely az 1970-es években megrongálódott, a Néprajzi Múzeum Hója-tetői szabadtéri részlegének területén látható.

A Hója-erdő egyik legmagasabb pontja az 506 méter magas Kányafő. Nem volt szerencsénk szép kilátáshoz, mert mire odaértünk, köd ereszkedett le. Tovább folytattuk utunkat az erdőben a Kerek-tisztásig, amely az állítólagos paranormális jelenségekről nevezetes. A tisztáson tartottunk ebédszünetet, majd a gerincen, az erdő szélén tértünk vissza a Kányafőig és beereszkedtünk a Dónátnegyedbe. (Pál Gyöngyi)

Kirándulás a Kőközi-szorosba
FOTÓ: PÁL GYÖNGYI





Ismerkedés a falmászással – kihívás, szórakozás, maradandó élmény ■ FOTÓ: BARTHA BOTOND

EKE Szatmárnémeti

■ Január másodikán évnyitó koccintással és születésnap-ünnepeléssel kezdtük a túraszezont. Két oszlopos tagunk, Barkász Gábor és Szabó Laci ünnepelte a 65., illetve a 60. születésnapját, s ennek tiszteletére egy jó kis túrára hívták társait a Kakastaréjra. A csúcscsokiért nagyon meg kellett dolgozni a mély, süpedő hóban, de hőseink nem adták fel!

■ Január 23-án egy hétfős társaság veselkedett neki, hogy meghódítsa a Vigyázó-csúcsot. A nagy mennyiségű porhó és a ködös, szeles időjárás jelentősen megnehezítette a dolgukat, így végül csak hárman jutottak fel a csúcsra. Természetesen senki sem bánta meg, hogy elindult, hiszen így is egy jó hangulatú hétvégénk volt. (Lózer Beáta)

■ Magam is nehezen hiszem el, hogy 24 éve, egy január végi hétvégén, amikor öten combig érő hóban kimásztuk a Mikét, egy ilyen tartós hagyományt indítottunk el.

Idén rekordot is döntöttünk: kilencvenöt túrázó jött el és öt kutya. A gyermekek száma is új rekord, hisz mintegy húsz kisbakancsos vállalkozott e könnyűnek egyáltalán nem nevezhető kirándulásra.

Január 29-én gyönyörű időre ébredtünk, meglepetésünkre az éjszaka friss havat is hozott. A megszokott helyen, a batizi úti Penny parkolójában találkoztunk, hogy járműveinket tele autósra optimalizálva (és ezáltal ökológiai lábnyomunkat a lehető legkisebbre csökkentve) utazzunk túránk kiindulási pontjához, a lunaforrási Boda Oşanul vendéglő parkolójához. Itt mindenki felvette

a lábszárvédőjét, kiosztottuk a hótalpacat az ösvény taposására jelentkezőknek, hisz itt már látszott, hogy túránkat 30–40 cm-es, sőt helyenként még annál is mélyebb szűzhóban fogjuk megtenni.

A nagy létszám ellenére nagyon jól haladtunk, senki sem maradt le és visszafordulni is csak néhányan kényszerültek. Gyakori pihenőkkel sikerült egyben tartani a csapatot, és így a verőfényes napsütésben már három és fél óra alatt elértük a hajdanvolt tűzhányó, a Mike alig több, mint 1000 m-es csúcsát. A nagy hóban hamar sikerült egy jókora placcot taposnunk, hogy ne teljen meg az aprónép bakancsa hóval. Utána, szokásunkhoz híven elfogyasztottuk az otthonról hozott finomságokat, sűrűn kínálgatva egymást, hisz a másé mindig finomabb. A ragyogó napsütésben az Avas-medence és a Szamos-mente elénk táruló panorámáját csodálhattuk. A csúcspontok után még egy drónos csoportképre is összeálltunk, hisz ekkora társaságról másképp már nem is lehetett képet készíteni.

Leereszkedéskor kicsit elkavarodtunk, mivel a Mike keleti oldalában található öreg bükköst évről évre egyre jobban kitermelik, a vágott részek és a felújított parcellák teljesen átalakították a tájat, megszüntetve a jól ismert ösvényeket. Végül azért megtaláltuk a helyes utat és mindenki épen-egészségesen és még világosban ért le az autókhoz.

A Kisbakancsosok megkapták a 2022-es évre szóló pontgyűjtő füzetüket, amelyekbe az idejű túráik kerülnek majd bevezetésre. (Márk-Nagy János)

■ Február 6-án ünnepélyes keretek között zártuk le a 16 túrából álló 2021-es

Kisbakancs-túrasorozatot, a legaktívabb kis túrázókat egy falmászással összekötve vehették át megérdemelt díjaikat.

A legügyesebb huszonegy túrázó egy-egy állatot mintázó zománczott bögrét kapott ajándékba, melyet akár túrákon is használhatnak. Az első három helyezett szintén túrázáshoz köthető jutalmat kapott: Bartha Nándor napszemüveget, Bartha Dorottya lábszárvédőt, Foitik Filip fejlámpát. A borsafüredi Medve Panzió által felajánlott különdíjat Foitik Filip érdemelte ki, mely kétéjszakás szállást jelent számára és családja részére a borsai panzióban. Ezen kívül minden gyerek kapott egy-egy névre szóló fát a MyForest Egyesület leendő erdejében, egy Kisbakancs-kitűzőt, illetve elismerő oklevélben is részesültek.

A díjátadó után az est fénypontja természetesen a pizza és a gyümölcslé volt, amiből mindenki bőségesen lakmározott. A délután nagy részében a gyerekek a mászófalon lógtak, vagy kergetőztek, míg szüleik beszélgettek.

Két és fél óra hancúrozás után, kicsit megfáradva cserélték vissza a gyerekek a cipőiket. Úgy érezzük, eredményes évet és programot zártunk. Nemcsak hogy sok családot sikerült megmozgatnunk, de időközben kis baráti közösségek is alakultak.

Továbbra is várunk minden kedves Kisbakancsost az EKE-irodába, hogy átvegye a jutalmát. Úgy éreztük, hogy minden gyermek, aki tavaly velünk túrázott megérdemli az elismerést.

Szeretnénk megköszönni minden résztvevőnek a jelenlétet és főleg a szülőknek, hogy lehetőséget adtak a gyerekeknek, hogy részt vegyenek a túrákon. Külön köszönet azoknak, akik munkájukkal biztosították a program sikeres lebonyolítását. Köszönet a Medve Panzióknak a támogatásért.

A Kisbakancs-túrasorozat a Bethlen Gábor Alap támogatásával, illetve a Magyar Kormány támogatásával.

■ Február 10-én Forrásligetre hívtuk a kirándulni és sízni vágyókat. Két család a sízést választotta, a többiek viszont a Roszaly-csúcs meghódítását tűzték ki célul.

■ Február 25–27-én hétvégi lazításra hívtuk az érdeklődőket, Aknasuhatagra. A programok listáján szerepelt a sízés, a tubizás, a korcsolyázás, a sós fürdő, a társasjáték, illetve a farsangi multság, a jelmezbál is. Aki lemaradt, az bánhatja, mert tényleg a szórakozásé volt a főszerep. (Lózer Beáta)

Csíkszéki EKE

■ 2022 második napján évnvítő, úgynevezett „józanító” túrával kezdődött a túraidény, Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália vezetésével. Idén is a szokott helyen, a csíksomlyói borvízforrásnál gyülekeztünk. A jól ismert forgatókönyv szerint először a Hármashalom oltárhoz mentünk, majd az erdő vonalán tovább folytatva utunkat, az egykori sóvár romjainak érintésével, az 1033 m magas Nagysomlyó-hegy csúcsára tartottunk, innen ereszkedtünk be a Kígyós-pusztára.

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület év eleji túrái rendszerint az emlékezés jegyében telnek. Évnvítő túránkon a Nagysomlyón a már csillagösvényeken járó túratársainkról emlékeztünk meg. A január 8–9-én Solti Imre által szervezett téli túlélő túrán az Úz-völgyi hősök emléke előtt tisztelgetek túratársaink, és a Csíki-havasok legmagasabb pontjára, az 1553 m magas Saj-havasra kapaszkodtak fel a helybéli erdész vezetésével, aki mindig szívesen megosztja velünk a helyhez kötődő alap ismereteit.

■ Január 15-én a 32-es határvadászok útvonalának egy részét jártuk be, eleinkre emlékezve, Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália vezetésével, a gyimesi táj téli arcában gyönyörködve. Akik csatlakoztak hozzánk, élő történelemórán vehettek részt túravezetőnknek köszönhetően, aki többször is idézett Sebő Ödön főhadnagy emlékirataiból, *A halálraítélt zászlóalj* című könyvből.

■ Január 22-én is folytatódott az emléktúrák sorozata, ezúttal a hosszúaszói Xantus kápolnához és a Xantus-kastély romjaihoz mentünk, a csíki tatárbetörések időszakát felelevenítve, a hősiesen



helytálló eleinkre emlékezve Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália vezetésével.

Farsangi túra a Szent Anna-tóhoz
FOTÓ: FÉNYA JÓZSEF

■ A Hazajáró Honismereti és Turista Egylet kezdeményezésére, Szentes Antal koordinálásával 2022-ben harmadik alkalommal szervezték meg a helybeliek január 29-én a Madéfalvi Hargita-túrát, a Siculicidium-emléktúrát. A Siculicidium emléktúra és a köréje épülő programok idén egy 3 napos eseménnyé kerekedtek, ahogyan a résztvevők száma is évről évre gyarapodik.

Péntek délután Hazajáró közönségtalálkozóval és könyvbemutatóval, majd ezt követően Varga Csaba hegymászó himalájai expedícióiról készült vetített képes élménybeszámolójával indult a program. Másnap a túrázásé volt a főszerep, a harmadik nap a megemlékezésről szólt, amikor szentmisén és az emlékműnél koszorúzáson vehettek részt az érdeklődők.

Amint a korábbi években is, a helybeliek és a Hazajáró csapata mellett a Csíkszéki Erdélyi Kárpát-Egyesület és az Udvarhelyszéki Osztály részéről egyaránt népes képviselőt vett részt a túrán, Gyergyó vidékéről, Sepsiszentgyörgyről, Kézdivásárhelyről is jöttek, valamint a magyarországi testvértelepülések részéről, így egyfajta turistatalálkozóvá nőtte ki magát a rendezvény.

■ Böjtelő havának ötödik napján az EKE Csíkszéki osztálya hótalpas farsangi túrát szervezett, melynek útvonala a lázárfalvi CsEKE-háztól a Szent Anna-tóhoz vezetett és vissza egy 23 km-es szakaszon, és amelyre ezúttal is Kocsis György és Balázs-Bécsi Rozália kalauzolt bennünket. Hótalppal felszerelve gyülekeztünk a barátságos birtok udvarán, ahonnan gyalogtúránk indult, és késő délután ugyanide tértünk be egy kis melegedőre. Útközben figyeltük a hóban a különböző nyomokat, amiket az erdő lakói maguk után hagytak. Külön öröm volt számunkra, hogy ezúttal is velünk tartott az erdész túratársunk, aki ezeknek a jeleknek jó ismerője.

■ Február 12-én Zsigmond Éva a Sóvidék térségébe szervezett túrát, Atyháról indulva a Küsmöd-kőre vezette az érdeklődőket egy 11 km-es útvonalon. Harmincan vettek részt a túrán, amelyiken nem volt hiány hótaposásból, 30–50 cm-es vastagságú hótakarót szántva haladtak úti céljuk felé. A Küsmöd-kőnél előkerült a hátizsákból az otthonról hozott száraz tűzifa, ami jó szolgálatot tett, jól megmelegedtek a tűz körül és finom szalonnát is sütöttek a túra résztvevői. Visszafelé jövet felszállt a köd, így megcsodálhatták a környékbeli havas dombokat, hegyeket és az alattuk sorakozó településeket.

■ Február 26-án a XXX. Hargita Megyei Farsangbúcsúztatóval egy időben, a Csíki-havasok téli arcával, a Naskalat kopár, szélfújta gerincével ismerkedhettek a résztvevők Kassay János vezetésével. A Hidegségből induló, hegygerince vezető meredek és jégpáncél borította túraútvonalak komoly kihívást jelentettek a résztvevőknek, a csúszásgátló karmocskák hasznosnak bizonyultak az eljegetett terepen, ezenkívül a csípős szél sem kímélte a túrázókat, akik mindezek ellenére teljesítették kitűzött céljukat. (Péterffy Ágnes Katalin)

EKE Marosvásárhely

■ Február 26-án Siklódi-kő-túrára került sor Kiss Zoltán Ernő szervezésében. Autóbuszsal utaztunk, melyet Szovátán, a Hochland mellett parkoltunk le. Átmentünk a kisváros gyártelepén, átkeltünk a Kis-Küküllő hídján, majd a Siklódi-kő északi oldalának jeges, majd felfelé haladva egyre havasabb erdei útján jutottunk fel az 1025 méter magas tetőre. Az előre jelzett eső helyett havazásban volt részünk, amely jelentősen korlátozta rálátásunkat a környező vidékre. A hideg szél és a felhős égbolt hőérzetünket jelentősen rontotta, így a tetőn megettük szendvicseinket, majd néhány gyors fotó készítését követően a visszaút mellett döntöttünk. Ereszkedés közben megállt a havazás, majd a szakadozó felhőzet mögül rövid időre előtűnt néhány kósza napsugár, a felhők alól kitarulkozott a Sóvidéki-medence és térsége a Bekeccsel, anélkül, hogy a Görgényi-havasok csúcsai láthatóvá váltak volna. (Kocsis András)

EKE Marosvásárhely

■ Január 8-án Német J. Levente szervezésében a Mező-havasra indítottunk túrát a Bucsin-tetőről. Hosszú hónapok óta ez volt az első buszos túra az EKE Marosvásárhely keretében, s hogy igény volt ilyenre, bizonyítja az, hogy a jármű megtelt. Huszonnégy személy és egy kutya indult Marosvásárhelyről, s még négyen csatlakoztak hozzánk Szovátáról egy személyautóval. Enyhe fagyban, keményre fagyott havon gyalogolhattunk, s a hótakaró szilárdságát az időnkénti sápadt, bártortalan napsütés délutánra sem lágyította meg, így mindvégig viszonylag könnyű volt a haladás. A felhőzetten áthatoló napsugarak viszont növelték az elénk táruló táj, a látvány élményét, amely a fehéren pompázó fenyves, az ágakon és rönkökön megszilárdult vas-tag hóréteg után a Mező-havas csúcspontján valóságos farsangi alakokra emlékeztető, hóborította fenyőkben csúcsosodott. Ehhez meglehetősen éles kontrasztot nyújtott a helyenként sötét késszürkés égbolt.

Utunk során ráláthattunk a Görgényi-havasok központi részének egykori vulkáni kráterére, melynek peremén jártunk túránk jelentős részén, a Ferenci lázától a Nagy-Mező-havas 1776 méteres magasságáig és vissza, valamint a Görgényi-havasok déli és északi részének csúcsaira. Időnként a távolból feltűnt a Kelemen-havasok, a Hargita, a Gyergyói-havasok, a Székelyföldön páratlan formakincsrel rendelkező Hagymás-hegység, valamint a Csaló összetéveszthetetlen tömbje is. Ez utóbbi főleg délután nyújtott felejthetetlen látványt, amikor az alkonyati, laposan vetülő napsugarak által megvilágítva, hófehér magaslatok – akárcsak egy őrangyal – valósággal virított a környező hegyek fölött. Minden jó, ha a vége jó – szokták mondani, és ez ezúttal be is vált, ugyanis pontosan a megbeszélt időre, délután öt órára, sötétedés előtt

visszaértünk a Bucsin-tetőn várakozó buszunkhoz. (Kocsis András)

■ A marosvásárhelyi EKE január 9-én tartotta a már hagyományossá vált évnyitó túráját. Az időjárás nem volt kimondottan télies, de azért havas táj fogadta a harmincöt résztvevőt, akik a város „hegyéről”, a Somos-tetőről indulva a Németkalap – Terebics-tető – Cinege-tető – Somos-tető útvonalon gyalogolva „hivatalosan” is megnyitották az idei túraévet. A Terebics-tetőn egy nagyobb pihenőt tartottunk, megsütöttük az otthonról felpakolt szalonnát és kolbászt, majd kocintgatás közben felelevenítettük tavalyi túraélményeinket és tervezgettük idei túráinkat. (Pánczél Tibor)

■ Január 15-én Kiss Zoltán Ernő szervezésében a *Barangolás a Marosszéki erdőben*-túrasorozat keretében a Jedd – Koronka – Székelybós – Kebeleszentivány közötti erdő bejárására került sor. A Jedd úti temető parkolójából indulva hangulatos, 18 km-es túrát jártunk végig, mintegy 500 méter szintkülönbséggel. (Kocsis András)

■ A január 22-én megtartott 13. Nyomkereső-túrán 57 felnőtt és tíz 12 évesnél kisebb gyerek vett részt. Találkozóhelyünk, amint már megszoktuk, a Kishegyszőlő bejáratánál, az üzlet előtt volt. Felmentünk a jó kilátással kecsegtető Kishegyszőlő-tetőre, majd a Csere-erdőn keresztül eljutottunk a Vácmányig, ahonnan átmentünk a Cserefalva fölötti dombra. Itt megsütöttük az otthonról hozott kolbászt, szalonnát, aztán folytattuk túránkat a Nyárad vízvázalástóján, s végül Hagymásbodon és Székelykaskad között ereszkedtünk le Meggyesfalva egykori téglagyára mellé. Rámerészkedtünk a bányató jegére is, de amint az ropant egyet, senkit sem kellett biztatni,

hogy elhagyja a befagyott víztükröt. A nyomkeresésben nem segített a frissen lehullott hó, mégis sikerült őzek, nyulak, kutyafélék és vaddisznó nyomait azonosítani, de többnapos medvenyomra is akadtunk. Túránk során láttunk harminc őzet, két rókat és egy nyuszt. Mivel aznap a hőmérő higanyszála nem ment fagypontra fölé, sár nem volt sehol. A túra vezető és szervező Ősz István Béla volt, akinek Kádár Gyula, György Enikő, Kákucs Zsolt és Pál Károly Csaba segített. (Kocsis András)

■ Január 29-én tartottuk meg az év elejéről elnapolt, most már Hótaposó-túrának átkeresztelt Újév-köszöntő túránkat. Huszonzét személy és egy kutya vett részt a túrán, melynek célpontja a Nyárad és a Kis-Küküllő völgye közt meghúzódó Székelyabod volt. A reggeli borús idő ellenére a falu körüli magaslatokról ráláttunk a környező településekre, Nyárádszentimrére, Torboszlóra, Székelyberére és Berekeresztúrra, de előtűnt a Bekecs, a Siklodi-kő, a Küsmödi-kő és a Firtos is. Túránk során sok vadnyomot láthattunk, s a végén még napsütésnek is örülhettünk. (Frink György)

■ Február 5-én a Macskás-tetőre tervezett túrát, melynek során huszonöt személy és egy kutya gyűlt össze Vármező felső végében. A Nyárad Nagy ágán indultunk el, majd felfelé haladva az egyre mélyebb hóban az Égerfás-tónál rövid pihenőt tartottunk. Felmentünk a gerincre, melyet 30–40 cm hó borított. A tető alatt pihennünk kellett, ugyanis a mély hóban való előrehaladás eléggé fárasztó. Túránk utolsó szakasza meredeknek és csúszósnak bizonyult, de feljutottunk. Fent elfogyasztottuk szendvicseinket, forró teával oltottuk szomjunkt, majd egy mezőn és egy meredek patak völgyön lejutottunk a Nyárad Kis ágának völgyébe. A patak menti úton már könnyű volt visszaszétálni a faluig. (Frink György)

■ Február 9-én 18 órától rendhagyó módon sikerült újra kiállítani a IX. EKE Art fotóbiennálé díjazott képeit. Az új helyszín a civil szervezetek számára kialakított Studium Hub inkubátorház, a Bolyai téren, az unitárius templom mellett, a régi vásárhelyiek által Oroszlán vendéglő néven ismert, felújított épületben. Az újra kiállításra az őszi járványhelyzet miatt volt szükség, ugyanis a megszorító intézkedések, valamint a szűkített nyitvatartási program miatt akkor sokaknak nem volt lehetőségük megtekinteni a képeket. (Kocsis András)





Kisbakancsosokkal a Királykő lábánál
FOTÓ: GÁSPÁR LÁSZLÓ ZSOLT

EKE Háromszék

■ Január 2-án immár harmincadik alkalommal volt év eleji kijózanító túránk. Dukrét Lajos rendületlenül vezetett bennünket minden alkalommal a Gyertyános-kúthoz, ahol finomabbnál finomabb tokányok készültek, forralt borral elnyomtatva. Most sem volt másképp, e kellemes napon harmincnégyen vettünk részt a kiránduláson, jó hangulatban és egy boldogabb új év reményében. Az utóbbi években Palika tagtársunk is besegített a szervezésbe, köszönet és hála a munkájáért!

■ Január 19-én éves közgyűlést tartottunk a Gyermek Palotájában. Itt beszámoltunk a 2021-es év tevékenységeiről, bemutattuk a folyó év túraprogramját és végigvettük az összes napirendi pontot. A közgyűlést egy tartalmas vetítéssel zártuk: bepillantottunk az elmúlt év túráinak legszebb pillanataiba.

■ Január 22-én Dukrét Lajos szintén egy hagyományos túrát szervezett városunk környékének kék körútján. Ez a túra is harminc éve zajlik rendszeresen ugyanabban az időszakban. Harmincegy személy kísért a túravezetőt az Őrkő tetejére, a Honvéd-kúthoz és a Kőlcze pusztájára. E túra alkalmával a mozgás mellett lelkiekben is felvidultunk.

■ Január 26-án az év első nyugdíjas túráját a feketehalmi Kotla csúcsára szervezte Reinitz Erzsébet. Zord, télies időben hatan vágtak neki a meredek hegyoldalaknak, nagy havat törve. Egy fiatalabb túrázónak, Incze Zsoltnak jutott ez a nehéz feladat. Mindenki sikeresen feljutott a csúcsra, majd a jéghideg szélben, hófúvásos ösvényen ereszkedtek le a Feketevárhoz, majd vissza a városba.

■ Január 29–30-án a Bodoki-havas kétszeres átszelését teljesítettük nyugat-kelet irányban és vissza. Első nap Málnásról indultunk, majd a Herec- és a Kincás-vár

érintésével a Bodoki-tetőre érkeztünk. Az eddigi jó időjárást köd váltotta fel, ezért a csúcson csak egymást fényképezhettük. Innen beereszkedtünk a felsőcsernátoni lka várához, majd egy mellékgerincen át lkafalvára, a szállásunkra mentünk. Másnap zord téli időben, sűrű havazásban értünk vissza a hegység főgerincére, de ezúttal a Bojtorjános-tetőre, ahonnan nagy hóban ereszkedtünk vissza az Olt völgyébe, Málnásfürdőre. Összesen huszonketten vettünk részt a túrán, első nap 25 km-t, másnap 30 km-t gyalogolva téli körülmények között.

■ Február 5–6-án gyönyörű téli hétvégét fogtunk ki a Töröcsvári-szoros környezetében található Pestera faluban, ahová a kisbakancsos csapatunkkal szerveztünk kirándulást. Szállásunk a Folea házban volt, innen mindkét nap gyönyörű és nehéz körtúrákat jártunk be a gyerekekkel. A ház kapacitását teljes mértékben kihasználtuk a negyvenhét személlyel, ebből tizenkilenc gyerek volt. Első nap a Joacanyeregbe gyalogoltunk, ahonnan talán a legszebb kilátás nyílik a Királykő keleti oldalára. A La Table-nyereg érintése után a Zernyesti-szoros irányába ereszkedtünk. A szoros előtt letérve ismét fel kellett kapaszkodnunk a Țoancheș-tisztásra, majd onnan egy meredek ereszkedővel visszavertünk a házhoz. Este a gyerekek társasjátékoztak, a felnőttek pedig jó hangulatú beszélgetésekbe elegyedtek.

Másnap a falu barlangjához gyalogoltunk. Itt megfigyeltük a hibernáló denevéreket. Egy hosszadalmas ereszkedő és egy ugyanolyan hosszadalmas emelkedő után Măgura faluban pihentünk, egy jófajta terasz kényelmét kihasználva. Innen visszakerültünk Pestera faluba, ahol túránk véget ért. Jó volt látni, főleg a gyerekek szemében a sikerélményt.

■ Február 12-én elbúcsúztattuk „hivatalosan” is a telet, habár még csak alig voltunk a hónap közepén. A Gajdó Éva által

szervezett hagyományos kiránduláson közel hatvanan jelentünk meg, húsz gyerekekkel. Az esemény első felében egy 11 km-es körtúrát teljesítettünk a Rétyi Nyírben. Az idő velünk tartott, habár, főleg a tisztásokon, nagyon hideg szél fújt. Ennek hatására a zsebben tartott kéz is meggémberedett a túra végére. Az esemény másik részében ellátogattunk Szentvánlaborfalvára, ahol a helybeli fiatalok egy hagyományos farsangtémét mutattak be. Lehetett táncolni, és annyi pánkót enni, teát inni, amennyi belénk fért. De lehetett lovacskát simogatni, vagy akár gólyalábon is járni. Köszönjük Gajdó Évának a szervezést és Kertész Csaba Zoltánnak a túravezetést.

■ Február 13-án huszonnyolcan vettünk részt a Báj-havas-túránkon, Azuga és Predeal között. Gyönyörű téli időben kapaszkodtunk fel a nagyon meredek hegyoldalon a Clăbucetul Taurului csúcsára. Fantasztikus kilátásban volt részünk a Bucsecs-hegységre. Innen a Susai felé vettük utunkat, majd a Ciopleán keresztül érkezünk be Predealra. Az út több pontjáról lélegzetelállító panorámákat figyelhetünk, fotózhattunk a környék hegyeiről.

■ Február 16-án Reinitz Erzsébet nyugdíjas túrát szervezett a Bucsecs-hegység északi részére. A Mălăiești menedékházhoz nyolcan gyalogoltak fel a Glăjerievölgyből, majd a háztól kemény kapaszkodóval érték el a Kereszt-csúcsot (Padina Crucii), 1920 m magasságban. Mindenki szerencsésen érkezett vissza a völgyben váró autókhoz.

■ Február 19-én huszonöt személlyel indult útnak Dukrét Lajos a városunk környékén található sárga körúton. Ez a kék körútnak valamivel hosszabbik változata, amely a Marinka-pusztát és az 5-ös km-nél található tavat érinti. Hasonlóan a januári kék túrához, ezt is harmincadik alkalommal szerveztük idén.

■ Február 26–27-én lezajlott a Nagy-Hagymás-túra harmincegy résztvevővel és a Gál család vendégszeretetével. Szombaton a csúcsra záródokoltunk zimankós idő közepette, de a jókedv, a csapatszellem minden nehézséget legyűrt. Vasárnap az Öcsém volt kegyes hozzánk borongós égboltjával. Két nap egy másik dimenzióban léteztünk, megidézve Kányádi Sándor, Áprily Lajos, Sík Sándor és Márton Áron szellemét. Köszönjük Mester Nagy Ildikónak a kitartást e hagyományos túra megszervezésében. (Gáspár László Zsolt)



FOTÓ: KOVÁCS ATTILA

EKE Négyfalu

■ A jó szokást fenntartva évadnyitó túrra a Nagy-kőhavasra indultunk. Január 2-án szép időben, a kanyargós családi úton kis csapatunk csaknem három óra alatt érte el a menedékházat. Itt előkerültek a szilveszteri buliról maradt finom sütemények, koccintottunk egymás egészségére, remélve, hogy idén is sikerül minél többen részt venni sok szép túrán.

■ Január 23-án Kovács Károly vezetésével hatan a Curmătura menedékházhoz kirándultunk. A Botorog kútjától indultunk a Királykő-hegység egyik legszebb szurdokvölgyén, a Zernyesti-szoroson át. Kis virágkoszorúval emlékeztünk meg volt túratársunkra, Buna Benedek Endrére, aki most egy éve, ötvennégy éves korában itt, a szorosban túrázva esett össze. Legyen felette örökké kék az ég! Szeles hóhullásban másztunk ki a menedékházig.

■ Január 29–30-án egy hétfévi munkatúrán vettünk részt: szombaton a Nagy-kőhavas menedékházhoz szállítottunk élelmiszert, vasárnap pedig a menedékház szamarait hoztuk le.

■ Február 2-án gyönyörű téli napsütésben a Fundatára túráztunk, a T5-ös Ecoturista körutat jártuk be. Elértünk a Feneketlentóig, egy nagy krátert találtunk, ahol a befagyott tónál képeket készítettünk.

■ Február 20-án a négyfalusi hegyeinkre, a közeli Bolnokra nyolcan sétáltunk fel. Sűrű köd akadályozta a kilátást.

■ Február 27-én ünnepeltük meg társulatunk 20. születésnapját a Nagy-kőhavas menedékháznál. A szokásos családi út helyett a Szikla-soron mentünk fel, amelyet kikerülve, kemény kaptató után értük el az EKE-menedékházat.

Csacsikaraván

■ A hagyománynak megfelelően idén is, mint minden év januárjában az EKE-menedékház szamarait lekísértük négyfalusi téli szálláshelyükre. Ezek a nagy füles teherhordozók szorgosan felhozták az ételmet minden alkalommal, mikor éppen szükség volt a menedékház éléskamrájának feltöltésére. Az öt szamár közül a legöregebb a 25 éves Pami. Lefelé mindig ő vezeti a kis csacsikaravánt. Ilyenkor nagyon fontos, hogy minden jószág mellé kerüljön kísérő, mert tudni illik, hogy macacságukról híresek. Különben ha túl nagyok érzik a rájuk pakolt terhet, vagy ha túl fáradtak, akkor bizony egyszerűen megállhatnak vagy éppen rúghatnak, haraphatnak, ordíthatnak. Mindezeket tudván, évek tapasztalata alapján, már könnyen és biztonságosan végzik a rájuk mért feladatokat. A vezércsacsin GPS-gallér jeladó van, így navigációs követésük is telefonon bárhol, bármikor lehetséges. Mivel társas lények, egymástól nem maradnak el, ezért könnyen lehet őket szemmel tartani. Szófogadóak és nagy barátok Amazonnal, a menedékház fiatal házörzőjével. Ahogy vége a télnek, április végén kisteherautóval felviszik a Malomdombok sorompójáig a szükséges élelmiszert, innen pedig a csacsik cipelik tovább a menedékházhoz. Most pedig lefelé jövet az összegyűjtött szemét és a megmaradt szárított kenyér került fel a hátukra. Két óra alatt leérték a Malomdombokra, ahonnan hazafelé meglátogatták sorra kísérőjük házatáját. Míg a férfiak elfogyasztottak egy-egy fánkot és sört, addig a csacsiknak vízzel és kukoricával kedveskedtek.

Pami, Jean, Bundás, Margaréta és Zsuzsi négy óra alatt hazaért, és nyugodtan ehetik a finom búza- és kukoricadarát, szénát és marharépat a téli időszakban. Ezek a rendkívül strapabíró kis jószágok évekig jól szolgáltak, ezért megadatik nekik a kellő téli pihenés. Amikor tavasszal kizöldül a természet, akkor a hegyi szabadságra vágyva visszakérülnek régi otthonukba, a Nagy-kőhavasra. (Miklós Melinda)

EKE – Kolozsvár 1891

■ Január 30-án a Brüll kilátóra vezetett kirándulást Csorba Anna túravezetőnk. A monostori végállomástól kezdtük gyalogtúránkat a Szent János-kút felé vezető úton. A poligont elhagyva a völgy felé haladó földúton mentünk tovább, bal oldalon, az erdő felől drótkerítés zárta el az erdőben haladó szekérutat, melyen régebb a Binder-forrás és a Brüll-kilátó felé mentünk. A kerítés egy részén leszakadt a drótháló, így elindultunk felfelé a régi úton, elhaladtunk az egykori Binder-forrás mellett. Az ösvényen haladva elértük a Barta-tetőt, innen már rövid séta volt a Brüll-kilátó, amely a Dumbrava-gerinc legszebb kilátópontja és egyik kedvenc kirándulóhelye volt a kolozsvári természetjáróknak, ahol asztal, padok és tűzhely várta a kirándulókat. Sajnos most ezeknek nyoma sincs, az erdőből is sok fát kivágtak. Szerettük ezt a kedves tisztást, alattunk a Gorbó völgye, a meredek, füves oldalon nyár elején árvalányhaját lengetett a szél. A kilátópontot jelző tábla már évek óta eltűnt. A Brüll-kilátó elnevezését az EKE egykori alelnökéről, Brüll Emánuel (1884–1951) református teológiai tanárról kapta. A Brüll-kilátóhoz egész közel van az erdő lombjai alatt a Slamovics-ház, mellette fedett pihenőhelyet építettek a kirándulóknak. Sokszor meghúzódhattunk ott, ha eső esett, nagy melegben árnyékában kerestünk menedéket. A Slamovics-házhoz piros háromszöggel jelzett turistaút is vezetett, amelyet nemrég felújítottak. A Papok réjtétől a Cérna-forrás tisztására mentünk, onnan a Monostor lakónegyedben ért véget a kirándulás. (Pál Gyöngyi)

Könyvbemutató

Nyárády E. Gyula maradandót alkotott

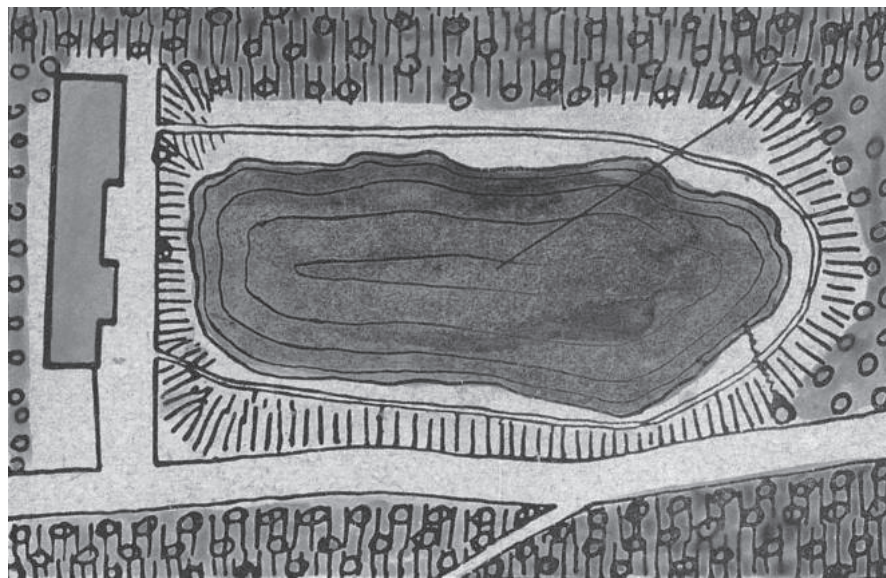
■ A botanikai szakirodalom jelentős kötet megjelenésével gazdagodott a 2021-es esztendőben. A 37 fényképpel, 21 növényrajzzal gazdagított kiadvány címe: *Geografia, flora și vegetația băilor sărate Sovata din perioada 1940–1945*, szerkesztője Roman Anamaria és Bartók Katalin, Kriterion Kiadó.

A neves botanikus, Nyárády E. Gyula közel nyolc évtizedes, viszontagságos kéziratának (eredeti címén: *Szovátafürdő és környékének monográfiája*) megjelenését köszönhetjük, mely Szovátafürdő földrajzát, helyrajzát, flóráját és vegetációját dolgozza fel, 1943–44-es terepfelmérések alapján. Nyárádyt Szováta Fürdő Igazgatósága kérte fel a munkára.

Nyárády E. Gyula (1881–1966) az erdélyi magyar és talán a huszadik századi romániai flórakutatás leghíresebb, európai szinten is elismert személyisége. Számos monográfia szerzője, de legfőképpen a 13 kötetes *Románia Flórája* monumentális flóramű főszerkesztőjeként és több kritikus növénynemzetség (pl. a hölgy málfélék) feldolgozójaként vált ismertté. Munkásságának elismeréseként a Román Tudományos Akadémia 1948-ban felvette soraiba.

A mostani monográfia posztumusz jelent meg. Nyárády élete során többször is próbálkozott szovátafürdői munkájának megjelentetésével, sikertelenül. Terveinek a II. világháború tett keresztbe, a kézirat 1944-ben megsemmisült a budapesti Kapucinusok Nyomdájában, a főváros ostromakor. Részletes terepfüzete alapján rekonstruálta a kéziratot,

TÉRKÉPVÁZLAT NYÁRÁDY KÉZIRÁSÁVAL



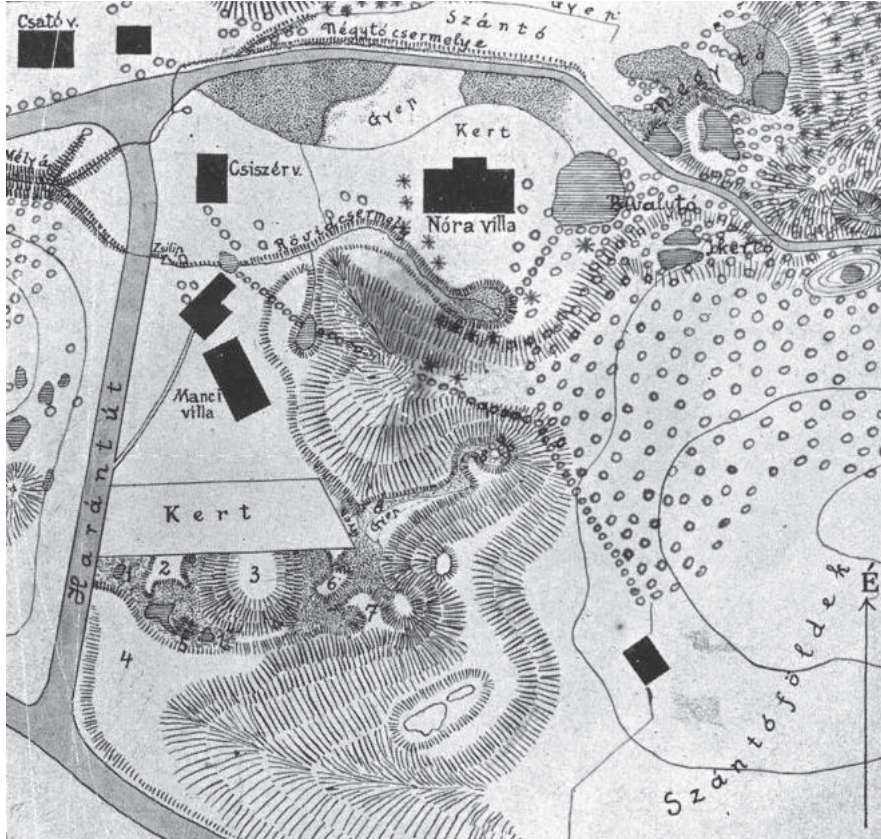
NYÁRÁDY NÖVÉNYRAJZAI:

1. Kárpáti sáfrány; 2. Erdélyi májvirág; 3. Közönséges májvirág; 4. Berki szellőrózsa

magyarul és románul egyaránt. E téma képezte akadémiai székfoglalóját is, de folyamatos próbálkozásai ellenére sem sikerült egyben közölnie az anyagot.

Nemcsak megjelenési történetét tekintve érdekes ez a kötet, amiből visszatekintést kapunk az 1940-es évek elejének szováta földrajzi és növényzeti viszonyaira, hanem a szerkesztők igyekeztek eddig ismeretlen információkkal, rekonstruált térképekkel kiegészíteni, új képekkel fűszerezni és mai kontextusba helyezni a kéziratot.

Az egyik ilyen újdonság Szovátafürdő története, a 2. fejezetben. Bár Nyárády kéziratának első változata tartalmazta, második publikálási kísérletekor lemondott róla. A szerkesztők jónak látták ennek eredeti formájában való közzétételét. A fejezet feldolgozza a Medve-tó és a hozzá köthető fürdőhelyiség kialakulását. Megtudjuk, hogy a tó 1875-ben keletkezett egy óriási felhőszakadással. Sófalvi Illyés Lajos (1839–1926) székesi (Nagyernye község) telektulajdonos 1893-ban látogatja meg Szováta és „felfedezi” a Medve-tavat. Ezután felvásárolta a közelében található telkeket, fürdőkabinokat építtetett és megnyitotta a tavat nyilvános fürdőzésre. A szerző könnyed olvashatósággal leírja, hogyan alakult ki előbb az alsó szováta fürdőtelep (Géra-fürdő), mely története 1850-ig nyúlik vissza, hogyan nőtt ki magát az I. világháborúig és bővült a felső teleppel, milyen kutatásokat végeztek a Medve-tó gyógyászati értékeinek feltárására, a rá jellemző heliothermia jelenségének kimutatására, milyen intézkedéseket fogantatosítottak a tó környékének védelmére.



TÉRKÉPVÁZLAT NYÁRÁDY KÉZÍRÁSÁVAL

Kiderül, hogyan nyilvánították miniszteri rendelettel 1902-ben védetté a tó környéki erdőket és tiltották be a fakitermelést. Megtudhatjuk, hogyan alakultak a fürdőfejlesztések, de statisztikák vannak a vendégek számáról is. Míg 1902-ben a fürdőzők száma 311 volt, addig 1911-ben 4000-re emelkedett és folyamatosan nőtt az I. világháborúig. Érdekes dolgokat olvashatunk a fürdő működéséről a világégések idején, megtudjuk, mi történt az 1920-as impériumváltás után, mit és hogyan fejlesztett a román állam (pl. 1922-ben bevezették a villamos áramot), illetve a magyar állam a második bécsi döntés után. Nem utolsósorban érdekes megtudni, hogyan tekintettek

Szovátafürdőre a kommunisták hatalmuk első éveiben és hogyan indult fejlődésnek az a fürdőtelep, amelyet ma is ismerünk. E történeti adatok Szovátafürdő hajdani levéltárából származnak, nagy részük viszont tönkrement az épület államosításakor. Ezért is olyan értékes a kötet ezen helytörténeti fejezete.

Turistaszempontból is jelentős a harmadik fejezet, mely a fürdő környékének földrajzát és természetrajzát tárgyalja. Nyárády földrajztanári végzettséggel is rendelkezett, ezért monográfiáinak fontos részét képezték az ilyen jellegű részletes leírások. Saját maga végezte a térképészeti terepmunkákat, majd készítette el a térképeket. Érdekesség, hogy ezek közül sokat, jelen esetben a

Szovátafürdőn készült térképet is a román hadsereg felhasználta az 1959–1961-ben készült katonai térképekhez. Sajnos az eredeti, 1:2000-es nagyfelbontású szovátafürdői térképe elveszett, ezért a szerkesztők rekonstruálták azt. Nyárády a környék toponimjait is összegyűjtötte, ott pedig, ahol nem létezett ilyen, mint maga is megjegyzi, kénytelen volt saját megnevezéseket foganatosítani. Ezeket románra is lefordította. A fejezet több eredeti, 1943–44-ből származó fekete-fehér képet és színes rajtot, továbbá a tavak részletes leírásait és 1905–1913, illetve 1923–1926 közötti éghajlati adatokat is tartalmaz.

A kötet fő részét a negyedik fejezet képezi, mely Szovátafürdő növénytakarójának leírását tartalmazza. A szerző részletesen leírja a tavak, sós szakadékok és dolinák közvetlen környezetében megtalálható növényzetet és részletesen elemzi a sötömb és a rajta kialakult vegetáció viszonyát: hogyan is alakulhatott ki ez az Európában, sőt világviszonylatban is ritka természeti jelenség? Egy 255 hektáros területről 73 családba tartozó 818 növénytaxont azonosított. Ezek megváltozott latin nevét a szerkesztők a ma használatoshoz rendelik, és az általuk rekonstruált térképen megfelelő kódolással feltüntetik elterjedésüket. A kódokhoz, táblázatba szedve helyrajzi nevezéktant is rendeltek, így könnyen beazonosítható mind térképen, mind terepen egy adott növényfaj előfordulása.

A kötet értékét növeli az a 21 illusztrációs tábla, melyek Nyárády saját kezű növényrajzait tartalmazzák. Ezekhez társul a szerző terepnaplója, mely a könyvhöz CD-ként tartozik. E 100 oldalas jegyzetfüzet valódi ékszer, saját térképvázlatokat, precíz rajzokat, a terepen töltött minden egyes nap munkáját és eredményeit tartalmazza. Ebből megtudhatjuk, hogyan dolgozott a jeles botanikus, naponként milyen területeket járt be, de olyan személyes információkat is, mint például azt, hogy Tóni fia is segítette: „Csütörtök, 1943. július 15. Tónival folytattuk a felmérést a Nagytótól, amíg a Keskenyút a főútba torkollik” – 29. oldal; vagy: „Megfogadtam Pál Márton sóort, akivel összejártuk a környéket, hogy a helyneveket összeírjam tőle” – 39. oldal.

Kétségtelenül, Nyárády E. Gyula maradványát alkotott a flórakutatás területén és e kötet jó példája annak, hogy az alaposan elvégzett munka előbb-utóbb beérik. Ez esetben ehhez 77 évre és elkötelezett szerkesztőkre is szükség volt, akik felkarolták e monográfia ügyét és átmentették azt az utókornak. ■

Dr. Frink József Pál

Gyilkoskő-túra

■ Az év első túrájára ötvenkét túratárs nevezett be, vidám hangulatban indulunk autóbusszal a hótlán városból Gyilkostó üdülőtelep felé. Az első hófoltokat az északi hegyoldalon pillantottuk meg, míg a déli lejtőkön hónak nyoma sem volt. Gyilkostóra érve Bögözi Gyöngyi túravezetőnk ismertette az útvonalat: csónakkikötő – Gyilkos-tisztás – a Gyilkos-kő kilátója – Gyilkos pusztája – Vereskőnyereg alatt – üdülőtelep, 7,5 kilométer 400 méteres szintkülönbséggel.

A tótól indulva másfél kilométeren száraz területen haladtunk, kis emelkedéssel – bemelegítőnek igen jól megfelelt. A tisztástól már összefüggő hóréteget tapasztunk, majd megjelentek a jeges, kőtörmelékös ösvények, jól fogott a társak segítsége, a túrabot használata.

Nem volt nagy hideg, de megjelent a köd. Mire az újonnan megépült kilátóhoz értünk, a völgybe leereszkedett köd miatt nem láthattuk a tavat. Ellenben volt lehetőség itt pihenésre, fényképezkedésre, találkozásra. Új útvonalon tértünk vissza a kiindulóponthoz, a Vereskő alatti nyereg érintésével, abban reménykedve, hogy erőnlétünk és jókedvünk kitart, és nyáron is hasonló vagy még szebb élményekben lesz részünk, és elmondhatjuk: Vár a hegy, hogy bejárd, szépségét csodáld, s ha fáradva, zihálva feljutsz tetejére, siker és boldogság lebegjen lelkedben. (Id. Dénes Géza)

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2022/1. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései:
1. a. Akié a föld, azé az ország, 2. b. Misztótfalusi Kis Miklós,
3. b. Szent István, 4. b. Rozsály, 5. c. 251.

Nyertesek:

- Egy Pinguin inox ivókulacsot nyert, a Mormota webáruház ajándékaként: **Kopányi Sándor** (Biatorbágy)
- Kétszemélyes belépőt nyert a szejkfürdői Mini Erdély Parkba:
 - **Bartha István** (Székelyudvarhely)
 - **Dr. Fehér Ágnes** (Budapest)
 - **Varga László** (Máramarossziget)

Újabb játékunk nyereménye:

- Egy Travelsafe kullancskiszedő elsősegélyszett, (a Mormota webáruház ajándéka);
- három kétszemélyes belépő a szejkfürdői Mini Erdély Parkba (minierdelypark.ro).

A helyes megfejtéseket 2022. május 1-ig várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán a SCA-EKE, O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár (Cluj) címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímét is.

Kérdések:

1. Hány automata meteorológiai állomás működik Romániában?
a. 64 b. 104 c. 160
2. Mikor keletkezett a szovátai Medve-tó?
a. 1850
b. 1875
c. 1893
3. A görög mitológia szerint hol láncoltatta Zeusz egy sziklához Prométheuszt, aki ellopta a tüzet az istenektől és az embereknek adta?
a. Athosz-hegy
b. Kaukázus
c. Pirin-hegység
4. Melyik megyében van a bethlenszentmiklósi Bethlen-kastély?
a. Fehér
b. Kolozs
c. Maros
5. Hol volt Aranyosszék hajdani fővárosa, központja?
a. Felvinc
b. Harasztos
c. Székelyföldvár

Médiatámogatók



A maroshévízi vízesés a természet csodája

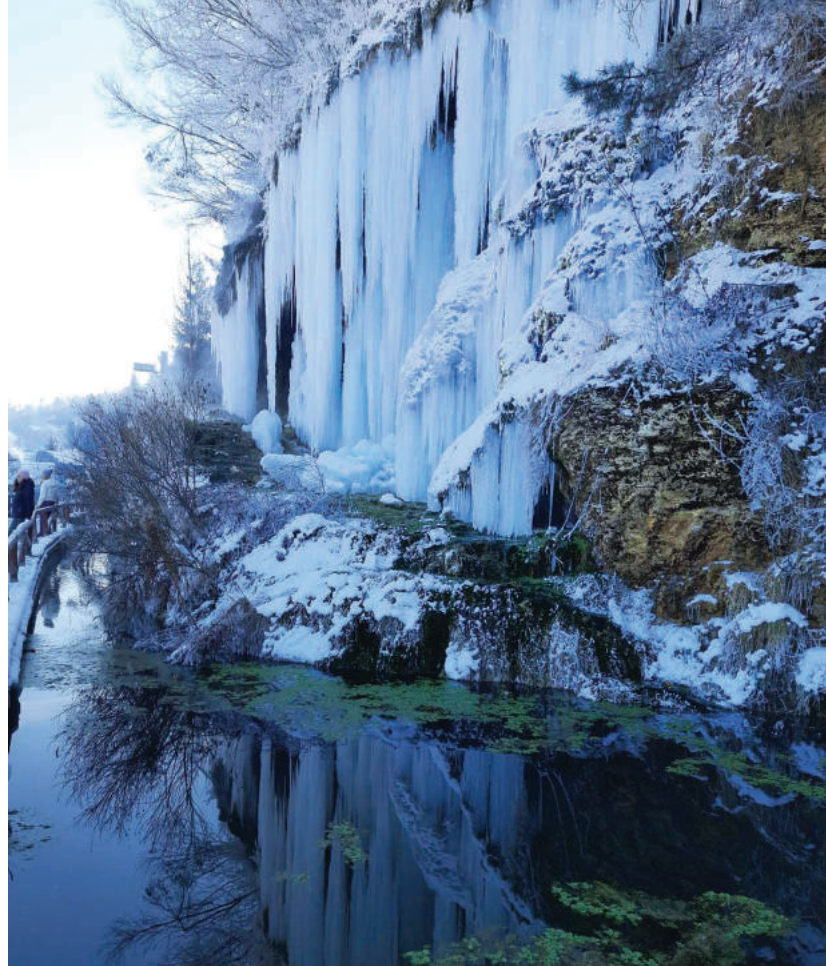
■ Több vízesést megcsodálhattam, de ezt a vízesést látva, zúgását, csobogását hallva, jégfüggönyében gyönyörködve nyugalomra, jókedvre találok. Nagymamám mesélte, hogy az évek folyamán többször is történtek itt beszakadások, kőomlások. A közeli házak férfi lakói talicskákkal hordták el a törmeléket, tették járhatóvá az utat. Régen, amikor az edényeket hamulúggal tisztították, sokan a vízesés mészkőcsővét mosásra, sikálásra használták. Abban az időszakban, amikor még sokan vetettek kendert és lent, a vízesés langyos vizében áztatták a kékveteményeket, hogy megpuhuljanak.

A vízesést a Bánffy-fürdő mezotermális vize táplálja, amely egy 500 méteres árkon át jut a vízesés tetejéig. A kifolyás folyamatos, de amikor a fürdő medencéjéből leengedik a vizet, a nagy mennyiségtől erősebben lehet hallani a vízesés zubogását, morajját.

A környék éveken át gondozatlan, szemetes volt. Helyi kezdeményezés eredményeképpen – az értékének és szépségének megfelelően – tájképi és földtani rezervátummá alakult.

Könnyen megközelíthető a városközponttól a Maros-híd, vasútátjáró irányában a Mogyorós-patak hídjánál a vasúttal párhuzamosan aszfaltúton negyedórás séta. A vízesésnél parkolóhely, padok, ismertetőtábla is található.

Az állandó langyos víz jelenléte a vízesés falán és az alatta lévő kis tavacskában elősegíti az algák, mohák, páfrányok, moszatok, virágok fejlődését, különleges életteret biztosítva számukra. Az élővilág része például egy zöldalgaféle, a békanyál (*Spirogyra Hungarica*), a májmoha (*Marchantia polymorpha*), a törékeny hólyagpáfrány (*Cystopteris fragilis*), a zöldmoszatok családjához tartozó törékeny csillárka (*Chara fragilis*), a virágok közül az ártéri veronika (*Veronica beccabunga*), a pólé veronika (*Veronica*



Anagallis aquatica), a kisvirágú füzike (*Epilobium parviflorum*), a mocsári nefelejcs (*Myosotis scorpioides*), a vízi hidőr (*Alisma plantago-aquatica*) és az apró békalencse (*Lemna minor*).

A téli vízesés még a nyárinál is szebb, jégfala, jégcsapjai a napfényben csodás látványt nyújtanak. Az utóbbi években egyre többen keresik fel. Aki arra jár, őrizze, óvja, ápolja a teremtett világot ezen részét, hogy érintetlenül átadhassa az utóknak. (id. Dénes Géza)

EKE '91 Nagyvárad–Bihar

■ Február 18–20. között háromnapos gyalogtúrát szervezett Bara Lilla a Kalota-havasra. A hajnali vonatozást követően még sötétben indultunk el, hogy a felkelő nap első sugarait a sebesvári vár fölött pillanthassuk meg. Hosszú gyalogút vezetett Tarányos és Viság települések elszórt házai között, míg elértünk a Bán-sziklához. Innen már muszáj volt feltennünk a hótalpainkat, akkora volt a hó. Több mint 10 óra és 20 km gyaloglás után értünk fel a Vigyázó menedékházhoz. Nagy örömeinkre itt találkoztunk a hétvégi futóversenyre érkezett szatmári EKE különítményével.

Szombat reggelre felérkeztünk a csak egy napra jött túratársaink, de a közös túrázást meghiúsította az időjárás – a szélviharban és havas esőben végül a gerinctúra és a csúcstámadás elmaradt. Újratervezés után a többiek lementek a Havasrekettyei-vízeséshez, mi pedig délután a környéken jártunk egyet a nagy hóban. Vasárnap a visszaút következett,

s bár nem csak lefelé kellett menni, mégis jóval hamarabb leértünk Sebesvárra. Még bőven volt időnk a vonatindulásig, és mivel itt mindig csak elszárgulunk autóval, most sikerült megnézni és bejárni a nemrég felújított várat. Ezt a kisérendő, de mégis klasszikus túrát volt barátunk, túratársunk, Huszár István Brazília emlékének szenteltük.

■ Február 19-én Danicska János Papa egy kiadós „sétára” invitálta a kirándulni vágyókat a Nagyvárad körüli dombokra. Váradhegyaljáig nem kis izgalmak közepette jutottunk el a helyi közszállítási vállalat autóbuszával, majd a Száldobágyi erdőben barangoltunk egyik vadlestelel a másikig. A Vörös-patak völgyén tértünk vissza a Dózsa György utcára. Innen a Hegyi-Körös-oldal felé mentünk, hogy magáról rácsodálkozzunk a Sebes-Körös hatalmas meandereire. Túránk a Bunyitai Ligetben ért véget.

■ Szintén február 19-én egy kisebb csapatunk Torockóra látogatott, hogy téli viszonyok között megmássza a Székelykő csúcsát.

■ Február 25-én a Szent László Gimnázium dísztermében tartottuk meg az éves közgyűlésünket. Az elnöki és alelnöki beszámoló, valamint a pénzügyi jelentés után beszéltünk egyéb dolgainkról és terveinkről is. Ezek után azok a tavaly végzett túravezetők, akik teljesítették a kitételben szereplő legalább két levezetett túrát, átvehették az országos EKE által kiállított Túravezető oklevelet.

■ Február 26-án Danicska János Papa a Sályi-tóhoz szervezett gyalogtúrát. Félixfürdőig busszal mentünk, majd Váradcehi települést érintve jutottunk el az Oláhapáti és Nagyürögd falvak közt még létező bunkerekig. Itt rögtönzött történelemóra keretében ismerhettük meg a Károly-vonal erődítményrendszerének történetét. Ezután a Sályi-tó megkerülésével tértünk vissza Félixfürdőre. (Lázár Tibor)



Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.



12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.



www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére



SÁTRAK



ALPINISTA
FELSZERELÉS



HÁTIZSÁKOK



EDÉNY-
GÁZÉCSKE



FEJLÁMPÁK



HÁLÓZSÁKOK,
MATRACOK



A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366

E-mail: raczkati42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu



AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idei pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavas menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület

- (www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
 - 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
 - 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
 - 10%-os kedvezmény a Columbia túraruhatót forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
 - 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);

- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafürdői Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a fűzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő



~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA



Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587

info@kertimag.ro

www.erdelyiutazas.hu



Medve Panzió Borsafüred

Aktív pihenés romantikus környezetben!



435200 Borsafüred

(Borşa Complex)

Brădet u. 11/D.

Mobil: (+40) 743 272 575

cabanaursuborsa@yahoo.com

www.cabanaursu.ro

NATURA
T R A V E L
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár
Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.
Mobil: 0723-155667, 0724-334364
Tel.: 0264-430911, 0264-450223
office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások. Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

SPORT MANIAC®

OUTLAND
SHOES & OUTDOOR

-10%
KEDVEZMÉNY
EKE-TAGOKNAK

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM
WWW.SPORTMANIAC.RO

MOUNTAIN
HARD
WEAR 

Mountain Hardwear Ghost Whisperer®

Egy 180 grammos pillekönnyű pehelykabát 1000 FP etikus forrásból származó libapéhellyel töltve. A Ghost Whisperer picire csomagolva elfér a hátizsákodban. A DWR felületkezelés vízlepergető védelmet ad a párás időben is, míg a sűrű öltések a pehelyrétegek összecsomósodását gátolják. Az újrahasznosított anyagból készült kabát egy hosszútávú megoldás bármilyen túrához.

VEDD KÖNNYEDÉN

ÜZLETEINK:

Brassó - Columbia: Republicii 52. | Bukarest - Columbia: Sun Plaza | AFI Cotroceni - Dockyard
AFI Brasov - Dockyard | Konstanca - Columbia: City Park | Kolozsvár - Columbia: Platina Shopping Center

WEBSHOP:

www.columbia-sportswear.ro | www.dockyard.ro